

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТАМГЫН ГАЗРЫН
МЭДЭЭЛЭЛ, ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭ, ҮНЭЛГЭЭНИЙ ХЭЛТЭС

**УЛААНБААТАР ХОТЫН АГААРЫН БОХИРДОЛЫН ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ, БОХИРДЛЫГ
БУУРУУЛАХ ЧИГЛЭЛЭЭР АВЧ ХЭРЭГЖҮҮЛСЭН АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТАЛААРХ
ЛАВЛАГАА, МЭДЭЭЛЭЛ**

(Харьцуулсан судалгаа)
СТ-17/401

Гүйцэтгэсэн судлаач: Ц.Болормаа
Г.Билгээ
Д.Жигваагүнсэл
Д.Халиун
Ө.Мөнхтунгалаг
С.Тэгшжаргал

УЛААНБААТАР
2017 он

АГУУЛГА

- 1.1 Эрх зүйн орчин**
Нэг. Монгол Улсын хууль
Хоёр. Улсын Их Хурлын тогтоол
Гурав. Засгийн газрын тогтоол
Дөрөв. Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөмж
Тав. Салбарын сайдын тушаал, журам
Нийслэлийн иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын тэргүүлэгчдийн тогтоол
Нийслэлийн засаг даргын захирамж
Монгол Улсын стандарт
Агаарын бохирдлыг бууруулах үндэсний хорооны тогтоол
- 1.2 Авч хэрэгжүүлсэн шийдлүүд**
Нэг. Гэр хорооллоос үүдэлтэй агаарын бохирдлыг бууруулах талаар
➤ Сайжруулсан зуухны талаар
➤ Сайжруулсан түлшний талаар
Хоёр. Хэсэгчилсэн халаалтын эх үүсвэрээс үүдэлтэй агаарын бохирдлыг бууруулах талаар
Гурав. Сэргээгдэх эрчим хүчний чиглэлээр
Дөрөв. Агаарын чанарыг хяналтын чадавхыг бэхжүүлэх арга хэмжээ
Тав. Автотээврийн хэрэгслээс үүдэлтэй агаарын бохирдлын талаар
➤ Нийслэлийн Агаарын бохирдлыг бууруулах газрын 2016-2020 хийж хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээний танилцуулга
➤ Улаанбаатар хотын гэр хорооллын айл өрхүүдийн шөнийн цахилгааны үнийг чөлөөлөхөд эрчим хүчний системд үүсэх хүндрэл, шаардагдах хөрөнгө оруулалтын танилцуулга
- 1.3 Хариуцсан институци**
Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яам
Агаарын бохирдлыг бууруулах үндэсний хорооны ажлын алба
Нийслэлийн агаарын бохирдлыг бууруулах газар
- 1.4 Санхүүжилт, зардал**
➤ Нийслэлийн агаарын бохирдлыг бууруулах ажлын хүрээнд улсын төсвөөс хэрэгжүүлсэн төсөл, арга хэмжээ
➤ Нийслэлийн агаарын бохирдлыг бууруулах ажлын хүрээнд олон улсын байгууллагын зээл, тусламжаар хэрэгжүүлсэн төсөл, арга хэмжээ
➤ Улсын төсвөөс санхүүжүүлсэн ажил
➤ Нийслэлийн төсвөөс санхүүжүүлсэн ажил
➤ “Цэвэр агаар сан”-гийн хөрөнгөөр санхүүжүүлсэн ажил
- 1.5 Олон улсын туршлага**
➤ Бээжин хотын туршлага
➤ Лондон хотын туршлага
➤ Агаарын бохирдлыг бууруулах арга хэмжээний олон улсын туршлага, жишээ
- 1.6 Олон улсын байгууллагын оролцоо**
Монгол улсын нэгдэн орсон олон улсын гэрээ, конвенц

1. ЭРХ ЗҮЙН ОРЧИН

НЭГ. МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1990 оноос хойш батлагдсан хууль тогтоомжуудаас агаарын бохирдолтой холбоотой аливаа харилцааг бүрэн болон хэсэгчлэн зохицуулж буй доорх 26 хуулийг түүвэрлэв. Үүнээс:

1. 1995 оны Агаарын тухай хуулийг 2010.06.24-ний өдрийн хуулиар хүчингүйд тооцсон.
2. 2010 оны Агаарын тухай хуулийг 2012.05.17-ний хуулиар хүчингүйд тооцсон.
3. Нийслэлийн агаарын бохирдлыг бууруулах тухай хуулийг 2012.05.17-ний хуулиар хүчингүйд тооцсон.
4. Аюултай хог хаягдлын импорт, хил дамжуулан тээвэрлэлтийг хориглох, экспортлох тухай хуулийг 2012.05.17-ны хуулиар хүчингүйд тооцсон.
5. Ахуйн болон үйлдвэрийн хог хаягдлын тухай хуулийг 2012.05.07-ны өдрийн хуулиар хүчингүйд тооцсон.
6. Ариун цэврийн тухай хуулийн 2016.02.04 өдрийн хуулиар хүчингүйд тооцсон байна.

Мөн Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуульд заасан ЦЭВЭР АГААРЫН САН-тай холбоотой зохицуулалтыг 2015 .11.13-ны өдрийн хуулиар хэсэгчлэн хүчингүйд тооцсон байна.

Түүнчлэн Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийг 1998 он, 2012 онд тус тус баталсан бөгөөд аль аль нь хүчин төгөлдөр байна.

№	Хуулийн нэр	Батлагдсан огноо	Хуулийн зорилт	Тайлбар
ГОЛ ХУУЛЬ ТОГТООМЖ				
1.	Монгол Улсын Үндсэн хууль	1992.01.13	<p>Хоёрдугаар бүлэг: Арван зургадугаар зүйл Монгол Улсын иргэн дараах үндсэн эрх, эрх чөлөөг баталгаатай эдэлнэ: 2/эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах, орчны бохирдол, байгалийн тэнцэл алдагдахаас хамгаалуулах эрхтэй;</p> <p>Гуравдугаар бүлэг. Гучин наймдугаар зүйл 2.Засгийн газар төрийн хуулийг биелүүлж, аж ахуй, нийгэм, соёлын байгуулалтыг удирдах нийтлэг чиг үүргийн дагуу дараах үндсэн бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ: 1/Үндсэн хууль, бусад хуулийн биелэлтийг улс даяар зохион байгуулж хангах; 4/хүрээлэн байгаа орчныг хамгаалах, байгалийн баялгийг зүй зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх арга хэмжээ авах;</p>	

2.	Монгол Улсын Засгийн газрын тухай	1993.05.06	<p>5.Засгийн газрын гишүүн доор дурдсан хүрээний бодлогын төлөвлөлт, боловсруулалт, удирдлага, зохицуулалт болон дүн шинжилгээ хийх, үнэлгээ өгөх ажлыг эрхэлнэ:</p> <p>1/Монгол Улсын Шадар сайд:</p> <ul style="list-style-type: none"> -гамшгаас хамгаалах, урьдчилан сэргийлэх асуудал; ...-агаарын бохирдлын эсрэг үйл ажиллагаа хэрэгжүүлэх асуудал. <p>2/Монгол Улсын сайд, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дарга:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Засгийн газрын шийдвэрийн биелэлт; ...-орон нутгийн хөгжлийн нэгдсэн бодлого; -агаарын бохирдлын эсрэг үйл ажиллагаа хэрэгжүүлэх асуудал. <p>3/Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд:</p> <ul style="list-style-type: none"> ...-агаарын бохирдлын эсрэг үйл ажиллагаа хэрэгжүүлэх асуудал. 	
3.	Агаарын тухай	1995.03.31	1.Энэ хуулийн зорилт нь хүний эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрх, байгаль орчны тэнцлийг хангах өнөө болон ирээдүйн үеийнхний ашиг сонирхолд нийцүүлэн хийн мандлын агаар /цаашид "агаар" гэх/-ыг хамгаалах, түүнийг зохистой ашиглахтай холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.	2010.06.24-ний хуулиар хүчингүй болсон.
4.	Агаарын тухай	2010.06.24	1.1.Энэ хуулийн зорилт нь хүрээлэн байгаа агаарыг хамгаалах, бохирдохоос урьдчилан сэргийлэх, агаар бохирдуулах бодисын хаягдлыг бууруулж хяналт тавихтай холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.	2012.05.17-ний хуулиар хүчингүй болсон.
5.	Агаарын тухай /Шинэчилсэн найруулга/	2012.05.17	1.1.Энэ хуулийн зорилт нь хүрээлэн байгаа агаарыг хамгаалах, бохирдохоос урьдчилан сэргийлэх, агаар бохирдуулах бодисын хаягдлыг бууруулж хяналт тавихтай холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.	Агаарын тухай /Шинэчилсэн найруулга/
6.	Агаарын бохирдлын төлбөрийн тухай	2010.06.24	1.1.Энэ хуулийн зорилт нь агаар бохирдуулагч этгээдэд агаарын бохирдлын төлбөр ногдуулах, төлөхтэй холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.	
7.	Нийслэлийн агаарын бохирдлыг бууруулах тухай	2011.02.10	1.1.Энэ хуулийн зорилт нь нийслэлийн агаарын бохирдлыг бууруулахад чиглэсэн арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.	2012.05.17-ний хуулиар хүчингүй болсон
8.	Засгийн газрын тусгай сангийн тухай	2006-06-29	<p>4.2. Гамшгийн хор уршгийг арилгах тодорхой арга хэмжээнд зориулан гадаад улс, олон улсын байгууллага, түүнчлэн гадаадын болон дотоодын аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэнээс Монгол Улсад өгсөн буцалтгүй тусламж, хандивыг зарцуулах, гүйцэтгэлийг тайлагнахтай холбогдсон харилцааг энэ хуулиар зохицуулна.</p> <p>5 дугаар зүйл. Засгийн газрын тусгай сан, түүний төрөл</p> <p>5.1.Засгийн газрын тодорхой чиг үүрэг, зорилтыг санхүүжүүлэх зорилгоор улсын нэгдсэн төсвөөс төвлөрүүлсэн хөрөнгө, түүнчлэн уг арга хэмжээнд зориулан олгосон хандив, буцалтгүй тусламжийн орлогыг Засгийн газрын тусгай сан /цаашид "Тусгай сан" гэх/ гэнэ.</p> <p>5.2.Тусгай сангийн орлого, зарлагын тайлан нь Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэлийн тайлангийн бүрэлдэхүүн хэсэг мөн.</p>	Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуульд заасан ЦЭВЭР АГААРЫН САН-тай холбоотой зохицуулалтыг 2015 оны 11 дүгээр сарын 13-ны өдрийн

		<p>5.3.Тусгай санг хуулиар байгуулна.</p> <p>5.4.Тусгай сан дараах төрөлтэй байна:</p> <p style="padding-left: 40px;">5.4.29.Цэвэр агаарын сан.</p> <p><i>/Энэ заалтыг 2010 оны 06 дугаар сарын 24-ний өдрийн хуулиар нэмсэн/ /Энэ заалтыг 2015 оны 11 дүгээр сарын 13-ны өдрийн хуулиар хүчингүй болсонд тооцсон/</i></p> <p>6 дугаар зүйл. Тусгай сангийн ангилал</p> <p>6.1.Тусгай санг дараах ангилалд хуваана:</p> <p style="padding-left: 40px;">6.1.1. тусгай хуулиар зохицуулах сан;</p> <p style="padding-left: 40px;">6.1.2. эх үүсвэрийг нь 100 хувь төсвийн хөрөнгөөр бүрдүүлэх сан;</p> <p style="padding-left: 40px;">6.1.3. эх үүсвэрийнх нь зонхилох хэсгийг төсвийн хөрөнгөөр бүрдүүлэх сан;</p> <p style="padding-left: 40px;">6.1.4. эх үүсвэрийнх нь зонхилох хэсгийг буцалтгүй тусламж, хандиваар бүрдүүлэх сан.</p> <p>6.4.Энэ хуулийн 6.1.3-т заасан тусгай санд дараах тусгай сан хамаарна:</p> <p>6.4.15.Цэвэр агаарын сан.</p> <p><i>/Энэ заалтыг 2010 оны 06 дугаар сарын 24-ний өдрийн хуулиар нэмсэн/ /Энэ заалтыг 2015 оны 11 дүгээр сарын 13-ны өдрийн хуулиар хүчингүй болсонд тооцсон/</i></p> <p>12⁴ дүгээр зүйл.Цэвэр агаарын сан</p> <p>12⁴.1.Цэвэр агаарын сангийн хөрөнгө нь энэ хуулийн 7.1-д зааснаас гадна дараах эх үүсвэрээс бүрдэнэ:</p> <p style="padding-left: 40px;">12⁴.1.1. агаарын бөхирдлын төлбөр, нөхөн төлбөр;</p> <p style="padding-left: 40px;">12⁴.1.2. бусад орлого.</p> <p>12⁴.2.Энэ хуулийн 12⁴.1-д заасан сангийн хөрөнгийг дор дурдсан арга хэмжээг санхүүжүүлэхэд зарцуулна:</p> <p style="padding-left: 40px;">12⁴.2.1.агаарыг хамгаалах, агаарын бөхирдлыг бууруулахад чиглэсэн шинэ дэвшилтэт техник, технологи нэвтрүүлэхэд санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх;</p> <p style="padding-left: 40px;">12⁴.2.2.стандартын шаардлагад нийцсэн цэвэр түлш, зуух үйлдвэрлэхийг дэмжих, тэдгээрийг худалдан авахад татаас олгох;</p> <p style="padding-left: 40px;">12⁴.2.3.агаарын чанарын хяналт-шинжилгээний чадавхыг бэхжүүлэх, агаарын чанарын төлөв байдлын хувьсал өөрчлөлтийг тогтоох болон агаарыг хамгаалахтай холбогдолтой стандарт, норм, дүрэм, арга, аргачлал боловсруулах, судалгаа, шинжилгээний төсөл, ажлыг гүйцэтгэх;</p> <p style="padding-left: 40px;">12⁴.2.4.эрчим хүчний үр ашгийг дээшлүүлэх, барилгын дулаалгыг сайжруулах төсөл, арга хэмжээг санхүүжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх;</p> <p style="padding-left: 40px;">12⁴.2.5.агаарын бөхирдлыг бууруулахад чиглэсэн иргэд, олон нийтийн үйл ажиллагаа, төсөл, арга хэмжээнд дэмжлэг үзүүлэх;</p> <p style="padding-left: 40px;">12⁴.2.6.сэргээгдэх эрчим хүч, цэвэр технологийг хөгжүүлэхэд чиглэсэн үйл ажиллагаа, төсөл, арга хэмжээнд дэмжлэг үзүүлэх;</p> <p style="padding-left: 40px;">12⁴.2.7.агаарын бөхирдлыг бууруулахад чиглэсэн олон нийтэд мэдлэг олгох сургалт, сурталчилгааны арга хэмжээг зохион байгуулах.</p> <p><i>/Энэ зүйлийг 2010 оны 06 дугаар сарын 24-ний өдрийн хуулиар нэмсэн/ /Энэ зүйлийг 2015 оны 11 дүгээр сарын 13-ны өдрийн хуулиар хүчингүй болгосонд тооцсон/</i></p>	<p>хуулиар хүчингүй болсонд тооцсон.</p>
--	--	--	--

ХОЛБОГДОХ ХУУЛЬ ТОГТООМЖ

9.	Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай	1998.01.22	1.1.Энэ хуулийн зорилт нь байгаль орчныг хамгаалах, экологийн тэнцэл алдагдахаас сэргийлэх, байгалийн баялгийн ашиглалтыг зохицуулах, төслийн байгаль орчинд нөлөөлөх байдлыг үнэлэх, төслийг хэрэгжүүлэх эсэх талаар шийдвар гаргахтай холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.	Энэ хуулийг хүчингүй болсонд тооцоогүй
10.	Байгаль орчныг хамгаалах тухай	1995.03.30	1 дүгээр зүйл. Хуулийн зорилт Энэ хуулийн зорилт нь хүний эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийг хангах, нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийг байгаль орчны тэнцэлтэй уялдуулах, өнөө болон ирээдүйн үеийнхний ашиг сонирхлын үүднээс байгаль орчныг хамгаалах, түүний баялгийг зохистой ашиглах, жам ёсны боломжтойг нь нөхөн сэргээхтэй холбогдож төр, иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагын хооронд үүсэх харилцааг зохицуулахад оршино. 3 дугаар зүйл. Хуулиар хамгаалах объект, түүнтэй холбогдсон нэр томьёо 1. Энэ хуулиар байгалийн дор дурдсан объектыг байгаль орчинд хортой нөлөөлж болзошгүй үйл ажиллагаанаас хамгаалж, байгаль орчны тэнцэл алдагдахаас сэргийлнэ: 1/ газар, түүний хөрс; 2/ газрын хэвлий, түүний баялаг; 3/ ус; 4/ ургамал; 5/ амьтан; 6/ агаар.	
11.	Аюултай хог хаягдлын импорт, хил дамжуулан тээвэрлэлтийг хориглох, экспортлох тухай	2000.11.03	1.1.Энэ хуулийн зорилт нь Монгол Улсын нутаг дэвсгэрийг аюултай хог хаягдлаас хамгаалахтай холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.	2012.05.17-ны хуулиар хүчингүй болсон.
12.	Ахуйн болон үйлдвэрийн хог хаягдлын тухай	2003.11.28	1.1.Энэ хуулийн зорилт нь хүний эрүүл мэнд, хүрээлэн байгаа орчинд үзүүлэх хортой нөлөөллийг арилгах, түүнээс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор ахуйн болон үйлдвэрлэлийн хог хаягдлыг цуглуулах, тээвэрлэх, хадгалах, булах болон түүхий эдийн эх үүсвэр болгон дахин ашиглахтай холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.	2012.05.17-ны хуулиар хүчингүй болсон.
13.	Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай хууль	2001.02.01	15.6. Байгаль орчны чиглэлээр: 15.6.1. озон задалдаг бодис, түүнийг агуулсан бүтээгдэхүүнийг импортлох, худалдах, ашиглах; 15.6.5. стандартаар хүлцэх хэмжээг нь тогтоогоогүй бохирдуулах бодис агаарт гаргах;	
14.	Химийн хорт болон аюултай бодисын тухай	2006.05.25	1.Энэ хуулийн зорилт нь химийн хорт болон аюултай бодисыг экспортлох, импортлох, Монгол Улсын хилээр дамжуулан тээвэрлэх болон үйлдвэрлэх, хадгалах, худалдах, тээвэрлэх, ашиглах, устгах, хяналт тавихтай холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино	

15.	Сэргээгдэх эрчим хүчний тухай	2007.01.11	1.1.Энэ хуулийн зорилт нь сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийг ашиглаж эрчим хүч үйлдвэрлэх, нийлүүлэхтэй холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.	
16.	Хог хаягдлын тухай	2012.05.17	1.1.Энэ хуулийн зорилт нь хүний эрүүл мэнд, байгаль орчинд үзүүлэх хортой нөлөөллийг арилгах, түүнээс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор хог хаягдлыг бууруулах, ангилах, цуглуулах, тээвэрлэх, хадгалах, дахин боловсруулах, эргүүлэн ашиглах, устгах, экспортлох болон хог хаягдлыг импортлох, хил дамжуулан тээвэрлэхийг хориглохтой холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.	
17.	Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээ /Шинэчилсэн найруулга/	2012.05.17	1.1.Энэ хуулийн зорилт нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургаадугаар зүйлийн 2 дахь заалтыг хэрэгжүүлэх, байгаль орчныг хамгаалах, хүний үйл ажиллагааны улмаас байгаль орчны тэнцвэрт байдал алдагдахаас сэргийлэх, байгаль орчинд сөрөг нөлөөлөл багатайгаар байгалийн нөөц ашиглалт явуулах, бүс нутаг, салбарын хэмжээнд баримтлах бодлого, хэрэгжүүлэх хөгжлийн хөтөлбөр, төлөвлөгөө болон аливаа төслийн байгаль орчинд нөлөөлөх байдлыг үнэлэх, хэрэгжүүлэх эсэх талаар дүгнэлт, шийдвэр гаргах, оролцогч талуудын харилцааг зохицуулахад оршино.	
18.	Эрчим хүч хэмнэлтийн тухай	2015.11.26	1.1.Энэ хуулийн зорилт нь эрчим хүчийг хэмнэх, үр ашигтай хэрэглэхтэй холбогдон үүссэн харилцааг зохицуулахад оршино.	
19.	Эрчим хүчний тухай хууль	2001.02.01	1.1. Энэ хуулийн зорилт нь эрчим хүчний нөөцийг ашиглан эрчим хүч үйлдвэрлэх, дамжуулах, түгээх, диспетчерийн зохицуулалт хийх, хангах үйл ажиллагаа эрхлэх, эрчим хүчний барилга байгууламж барих болон эрчим хүчийг хэрэглэхтэй холбогдон үүссэн харилцааг зохицуулахад оршино.	
20.	Эрүүгийн хууль	2002.01.03	БАЙГАЛЬ ХАМГААЛАХ ЖУРМЫН ЭСРЭГ ГЭМТ ХЭРЭГ 202 дугаар зүйл. Агаар бохирдуулах 202.1.Үйлдвэрийн үйл ажиллагааны улмаас ялгарсан хүний эрүүл мэнд, байгаль орчинд хортой бодисыг цэвэршүүлэлгүй хаясан бол хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг тавин нэгээс нэг зуу дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох, эсхүл гурваас дээш зургаан сар хүртэл хугацаагаар баривчлах ял шийтгэнэ. 202.2.Агаарыг хүний эрүүл мэнд, байгаль орчинд хортой бодисоор бохирдуулсны улмаас үлэмж хэмжээний хохирол учирсан бол тодорхой албан тушаал эрхлэх, үйл ажиллагаа явуулах эрхийг гурван жил хүртэл хугацаагаар хасах буюу хасахгүйгээр хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг зуун нэгээс хоёр зуун тавь дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох, эсхүл хоёр жил хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ. 202.3.Энэ хэргийн улмаас хүний амь нас хохирсон бол хоёроос дээш таван жил хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ. /Энэ зүйлийг 2008 оны 02 дугаар сарын 01-ний өдрийн хуулиар өөрчлөн найруулсан/	
21.	Зөрчлийн тухай хууль	2015.12.04	6.4 дүгээр зүйл. Агаарын тухай хууль зөрчих 1.Агаарын чанарт сөргөөр нөлөөлж байгаа өөрийн үйл ажиллагааны тухай мэдээлэл, озон задалдаг бодис, түүнийг орлуулах бусад бодис, тэдгээрийг агуулсан тоног төхөөрөмжийн импорт, үйлдвэрлэлийн тухай мэдээлэл, агаарын бохирдлын эх үүсвэрийн тухай мэдээлэл, агаарт гаргасан бохирдуулах бодисын агууламж, хаягдлын хэмжээ, дотоод хяналтын мэдээг тогтоосон хугацаанд мэдээлээгүй, зориуд буруу	

			<p>мэдээлсэн, нуун дарагдуулсан; хуулиар хориглосон үйл ажиллагаа явуулсан бол учруулсан хохирол, нөхөн төлбөрийг гаргуулж хүнийг нэг зуун тавин нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг нэг мянга таван зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.</p> <p>2.Агаар бохирдуулах бодисын хаягдлын стандартаас хэтэрсэн бохирдуулах бодис гаргадаг, физикийн сөрөг нөлөөлөл үзүүлдэг тээврийн хэрэгсэл, хөдөлгөөнт бусад эх үүсвэр ашиглан агаар бохирдуулсан бол хүнийг хорин таван нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг хоёр зуун тавин нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.</p> <p>3.Агаар хамгаалах талаар тавигдах шаардлага хангаагүй барилга байгууламж, тоног төхөөрөмжийг ашиглалтад оруулсан, техник, технологи нэвтрүүлсэн бол хүнийг нэг зуун тавин нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг нэг мянга таван зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.</p> <p>4.Агаарт бохирдуулах бодис гаргах, физикийн сөрөг нөлөөлөл үзүүлэх талаар зөвшөөрөлд заасан хэмжээ, нөхцөл, шаардлагыг зөрчсөн; агаарт гаргах бохирдуулах бодис, физикийн сөрөг нөлөөллийг багасгах, цэвэрлэх, хянах тоног төхөөрөмж, багаж хэрэгслийг ашиглах журам зөрчсөн бол хүнийг далан таван нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг долоон зуун тавин нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.</p> <p>5.Хүн амын оршин суугаа орчны агаарыг бохирдуулан хүний эрүүл мэндэд сөргөөр нөлөөлөх нөхцөлийг бүрдүүлсэн; эрх бүхий байгууллагын зөвшөөрөлгүйгээр бохирдуулах бодис гаргадаг, физикийн сөрөг нөлөөлөл үзүүлдэг эх үүсвэр ашиглан үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхэлж агаар бохирдуулсан бол хүнийг таван зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг таван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.</p> <p>6.5 дугаар зүйл. Агаарын бохирдлын төлбөрийн тухай хууль зөрчих</p> <p>1.Агаар бохирдуулсны нөхөн төлбөрөө төлөөгүй бол учруулсан хохирол, нөхөн төлбөрийг гаргуулж хүнийг арван нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг нэг зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.</p>	
22.	Аудитын тухай хууль	2015.06.19	1.1.Энэ хуулийн зорилт нь аудитын үйл ажиллагааны зарчим, зохион байгуулалтын эрх зүйн үндсийг тодорхойлж, аудитын үйл ажиллагаа эрхлэх, эрх олгох, хэрэгжүүлэх, хяналт тавихтай холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.	
23.	Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хууль	1996.05.27	1.Энэ хуулийн зорилт нь төрийн болон орон нутгийн өмчийн эрх, төрийн өмчийн эд хөрөнгийн талаар хууль тогтоох, гүйцэтгэх байгууллагын бүрэн эрх, төрийн өмчтэй хуулийн этгээд, түүний албан тушаалтны эрх хэмжээ, төрийн өмчийн талаарх бодлогыг хэрэгжүүлэх байгууллагын үйл ажиллагааны зарчим, журмыг тодорхойлохтой холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.	
24.	Төвийн тогтвортой байдлын тухай хууль	2010.06.24	1.1.Энэ хуулийн зорилт нь нэгдсэн төсвийн тогтвортой байдлыг хангахад чиглэсэн төсвийн удирдлагын зарчим, төсвийн тусгай шаардлагыг тогтоох, хэрэгжүүлэх, түүнд	

			хяналт тавихад төрийн байгууллагын эрх, үүрэг, хариуцлагыг тодорхойлох, эрдэс баялгийн орлогоор нөхөн сэргээгдэх баялаг бүтээх, эдийн засгийн хөгжлийг дэмжих хөрөнгө оруулалт хийх, санхүүгийн хуримтлал бүрдүүлэхтэй холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.	
25.	Ариун цэврийн тухай хууль	1998.05.07	1.Энэ хуулийн зорилт нь хүний эрүүл, аюулгүй орчинд ажиллаж, амьдрах эрхийг баталгаажуулах зорилгоор ариун цэврийг сахиулах, түүний хэвийн нөхцөлийг хангуулах ерөнхий шаардлагыг тодорхойлох, энэ талаар иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагын гүйцэтгэх үүрэг, эдлэх эрх, хүлээх хариуцлагыг тогтооходтой холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.	2016.02.04 өдрийн хуулиар хүчингүйд тооцогдсон.
26.	Ус цаг уур, орчны хяналт шинжилгээний тухай	1997.11.13	1.Энэ хуулийн зорилт нь ус цаг уур, орчны мэдээллээр иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагыг хангахтай холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.	

ХОЁР: УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

1990 оноос хойш УИХ-аас гаргасан тогтоолоос дараах 11 тогтоол агаарын бохирдол болон түүнийг бууруулахтай холбоотой байна гэж үзэн түүвэрлэв. Үүнээс:

1. Сэргээгдэх эрчим хүчний үндэсний хөтөлбөр
2. Агаарын бохирдлыг бууруулах зарим арга хэмжээний тухай тогтоол нь тус тус хүчингүй болсон байна.

№	Тогтоолын нэр	Батлагдсан огноо, дугаар	Тогтоолын товч агуулга
1	Монгол Улсын Үндсэний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал	2010.07.15 №48	<p>3.4.Хүний аюулгүй байдал Монгол хүний эрүүл, аюулгүй амьдрах таатай орчин, нөхцөлийг бүрдүүлэх, хүнсний аюулгүй байдлыг хангах, амьдрах орчин, орон байрны аюулгүй нөхцөлийг баталгаажуулах, гэмт хэрэг, халдлагын золиос болохоос хамгаалах нь хүний аюулгүй байдлыг хангах үндэс мөн.</p> <p>3.4.3.Амьдрах орчны аюулгүй байдал</p> <p>3.4.3.1.Иргэдийн амьдрах, ажиллах орчны аюулгүй байдлыг хангах, гамшгийн эрсдэлийг бууруулах нь хүний аюулгүй байдлыг баталгаажуулах чухал үндэс болно.</p> <p>3.4.3.2.Нийслэлийн хүн амын төвлөрлийг тархаан байршуулах зорилгоор дагуул хотуудыг төлөвлөж, нийслэл орчмын бүс нутгийг өндөр хурдны авто зам, эрчим хүч, инженерийн барилга байгууламжаар найдвартай хангаж холбоно.</p> <p>3.4.3.3.Хот, суурин газрын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөг иргэдийн аюулгүй ажиллаж амьдрах нөхцөлийг бий болгох зорилтод нийцүүлэн шинэчилж, хот байгуулалтад төлөвлөлтийг хатуу мөрдөх эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгоно.</p> <p>3.4.3.4.Томоохон хот, суурин газарт агаар, ус, хөрсний бохирдлыг бууруулж, ариун цэврийн байгууламжийн бүтээмжийг нэмэгдүүлж, хог хаягдлын менежментийг боловсронгуй болгоно.</p> <p>3.4.3.5.Орон сууц, үйлдвэрлэл, үйлчилгээний барилга, инженерийн байгууламжийн газар хөдлөлтийн тэсвэрлэлтэд үнэлгээ өгч, 8 баллын газар хөдлөлтийг тэсвэрлэх шаардлага хангахгүй барилга, байгууламжийг хүчитгэх, буулгаж шинээр барих зохицуулалт хийнэ.</p> <p>3.4.3.6.Барилга, барилгын материалын чанар, эрүүл ахуйн стандартыг олон улсын стандартын түвшинд</p>

			нийцүүлж, чанарын хяналтыг мэргэжлийн холбоод, хөндлөнгийн хяналтын байгууллагаар хийлгэх тогтолцоонд шилжинэ. 3.4.3.7.Амьдрах орчныг эрүүлжүүлэхэд иргэдийн үүрэг, хариуцлага, оролцоог нэмэгдүүлнэ.
2	Нийслэлийн агаарын бохирдлыг бууруулах тухай хууль баталсантай холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай	2011.02.10 №11	1/нийслэлийн агаарын чанарыг сайжруулах бүсийн гэр хорооллын цахилгаан эрчим хүчний үнэд хөнгөлөлт үзүүлэх урамшууллын шалгуур, хэлбэр, цаг, хувь хэмжээг тогтоож, зөрүүг улсын төсвөөс санхүүжүүлэх; <i>/Энэ заалтыг 2015 он 01 дүгээр сарын 23-ны өдрийн 09 дүгээр тогтоолоор өөрчлөн найруулсан/</i> 2/нийслэлийн агаарын чанарыг сайжруулах бүсэд оршин суугаа айл өрхөд жил бүрийн 10 дугаар сарын 01-ний өдрөөс дараа оны 5 дугаар сарын 01-ний өдөр хүртэлх хугацаанд эрчим хүчний шөнийн хэрэглээг урамшууллын хэлбэрээр зохицуулахад шаардлагатай бэлтгэл ажлыг 2011 оны 8 дугаар сарын 01-ний дотор авч хэрэгжүүлэх; 3/нийслэлийн агаарын чанарыг сайжруулах бүсийн гэр хорооллын айл өрхийн цахилгаан эрчим хүчний урамшууллын хөнгөлөлтийн зөрүүг эрчим хүчний байгууллагад олгох...
3	Сэргээгдэх эрчим хүчний үндэсний хөтөлбөр	2005.06.09 №32	<i>/Энэ тогтоолыг 2015 оны 06 дугаар сарын 19-ний өдрийн 63 дугаар тогтоолоор хүчингүй болсонд тооцсон/</i>
4	Агаарын бохирдлыг бууруулах зарим арга хэмжээний тухай	2007.06.28 №46	<i>/Энэ тогтоолыг 2010 оны 06 дугаар сарын 25-ны өдрийн 36 дугаар тогтоолоор хүчингүй болсонд тооцсон/</i>
5	Төрөөс экологийн талаар баримтлах бодлого	1997.12.26 №106	Төрөөс экологийн талаар баримтлах бодлого нь байгаль орчин, байгалийн нөөцийнхөө харьцангуй давуу байдалд тулгуурлан нөөц баялгийг нь зохистой ашиглахад зохицсон аж ахуйн уламжлалт болон орчин үеийн нийтлэг хэвшлийг хослуулан хөгжүүлэх замаар байгалийн баялгийг нөхөн сэргээж, төрх байдлыг нь хамгаалж, иргэний эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах нөхцөлийг бий болгоход чиглэгдэнэ. 3.11.Амьдрах орчны талаар: 3.11.1. агаар, ус, хөрсийг доройтлоос хамгаалж байнга нөхөн сэргээх нь Монгол орны байгалийн цэвэр онгон төрх байдлыг хадгалж, хүн ам эрүүл, аюулгүй, цэвэр орчинд амьдрах эрхийг баталгаатай хангах зайлшгүй нөхцөл хэмээн үзэж, эдгээр орчныг байгалийн гамшиг, хүний үйл ажиллагааны сөрөг нөлөөллөөс хамгаалж даац, чадавхид нь зохицсон амьдралын хэлбэр зохион байгуулалтыг бий болгоход чиглэсэн бодлого явуулна; 3.11.2. хийн мандлын агаарыг цацраг идэвхт болон химийн хорт бодис, физикийн хортой нөлөөллөөс хамгаалах, хүлэмжийн хийн ялгарлыг багасгах, бохирдуулагч эх үүсвэрийг нь хязгаарлах технологийн горим, шаардлагыг сайжруулах замаар томоохон хотуудын агаарын бохирдлыг үе шаттайгаар бууруулах зорилтыг эн түрүүнд тавьж хэрэгжүүлнэ; 3.11.3. суурин газрын ундны усны эх үүсвэрүүдийн эрүүл ахуйн болон хамгаалалтын бүс, зурвасыг тогтоож, мод, ургамал тариалж тохижуулах, үйлдвэр, ахуйн бохир усыг дахин цэвэршүүлэх, говь, хээрийн бүсийн суурин газрын уст цэгүүдийг хамгаалж усыг нь цэнгэгжүүлэн зөөлрүүлж, чанарыг нь сайжруулах, бололцоотой

			газарт нар, салхи, усны болон орчинд сөрөг нөлөөлөлгүй эрчим хүчний бусад эх үүсвэрийг эрчимтэй ашиглах чиглэл баримтална; ... 3.11.7. амьдрах орчны даац, чадавхыг уур амьсгалын хувьсал өөрчлөлтийн болон байгалийн гамшгийн аюулын болзошгүй үр дагавартай холбон тандан судалж, бүрэн арилгах боломжгүй бохирдлын хэмжээг экологийн тэнцэлд нийцүүлэн агаар, ус, хөрсний орчинд зохистой байрлуулах, хүлэмжийн хийг ихээр ялгаруулж, озоны давхаргыг задалдаг бодисын үйлдвэрлэл, хэрэглээ, туршилтыг хязгаарлах, унах хур тундас, усан сангийн хуримтлалын хэмжээг нэмэгдүүлж газар дэлхийгээ цэцэрлэгжүүлэх, газрын үржил шимийг цөлжилт, хээршилтээс хамгаалах замаар амьдрах орчны чанарыг сайжруулж орон зайг бүрэн хэмнэлттэй ашиглахыг зорино.
6	Байгаль орчны талаар төрөөс баримтлах бодлого	2005.01.13 №03	Монгол Улсын Засгийн газраас өргөн мэдүүлсэн Байгаль орчны төлөв байдлын 2003 оны тайлангийн тухай хэлэлцээд Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь: 1.Байгаль орчны тухай хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангах чиглэлээр дор дурдсан арга хэмжээ авахыг Монгол Улсын Засгийн газар / Ц.Элбэгдорж /-т даалгасугай : ...3/Улаанбаатар хотын агаарын бохирдлыг бууруулах, хог хаягдлыг багасгах, гүний усны хайгуул, судалгаа, гадаргын усны ашиглалтыг нэмэгдүүлэх чиглэлээр тодорхой арга хэмжээг тусгасан мастер төлөвлөгөө боловсруулж, шийдвэрлэн хэрэгжүүлэх;...
7	Нийгмийн эрүүл мэндийн талаар баримтлах бодлого	2001.11.08 №81	Нэг. Нийтлэг үндэслэл 1.1. Нийгмийн эрүүл мэндийн талаар төрөөс баримтлах бодлогын зорилго нь байгаль, хүн, нийгмийн зохицлыг хангаснаар хүн амын эрүүл мэндийг хамгаалах, дэмжих, хүн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах, ажиллах, суралцах таатай нөхцлийг бүрдүүлэхэд оршино. 1.2. Нийгмийн эрүүл мэндийг төлөвшүүлэх гэж хүний амьдралын чанарын түвшинд сөргөөр нөлөөлж, өвчин, эмгэг, осол, гэмтэлд хүргэж буй нийгэм, эдийн засаг, орчны хүчин зүйлээс сэргийлэх, шалтгаан, үр дагаврыг арилгах, хүн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах, ажиллах, суралцах нөхцлийг бүрдүүлэх зорилгоор нийгмийн нөөц, бололцоог зүй зохистой ашиглах үйл ажиллагааг хэлнэ... 4.3. Орчны эрүүл мэнд 4.3.1. Хүн амын суурьшил, нягтрал, хот төлөвлөлтөнд хүн амын эрүүл мэндэд сөргөөр нөлөөлөх хүчин зүйлийг шинжлэх ухааны үндэслэлтэйгээр тооцох, эрүүл ахуйн хэм хэмжээ, стандартад нийцүүлэх эрх зүйн орчинг боловсронгуй болгоно. 4.3.2. Хот, суурин газрын агаарын бохирдлыг багасгах, шалтгаан, үр дагаврыг арилгахад чиглэсэн дэвшилтэт техник, технологийг нэвтрүүлэх, үүнийг төрөөс хөхиүлэн дэмжиж хэрэгжүүлэх замаар хүн амыг амьсгалын эрхтний цочмог болон архаг өвчнөөс сэргийлнэ.
8	“Уур амьсгалын өөрчлөлт” үндэсний хөтөлбөр	2011.01.06 №02	2.1.Хөтөлбөрийн зорилго Энэхүү хөтөлбөрийн зорилго нь байгаль орчны тэнцвэрт байдлыг хадгалах, уур амьсгалын өөрчлөлтөд, эдийн засаг, нийгмийн салбарыг нийцүүлэн хөгжүүлэх, түүний эмзэг байдал, эрсдэлийг бууруулах, хүлэмжийн хийн ялгаралтыг багасгах замаар үйлдвэрлэлийн үр ашиг, бүтээмжийг дээшлүүлэх, ногоон эдийн засгийн хөгжил, өсөлтийн бодлогыг хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэхэд оршино. Уг хөтөлбөр хэрэгжиж дуусахад буюу 2021 он гэхэд Монгол Улсад байгаль, уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох чадамж бүрдэж, ногоон эдийн засгийн суурь нөхцөлийг бүрдүүлсэн байна.
9	“Шинэ бүтээн	2010.06.25	Нэг.Хөтөлбөрийн зорилго

	байгуулалт” дунд хугацааны зорилтот хөтөлбөр	№36	Монгол Улсын хэмжээнд бүтээн байгуулалтыг өрнүүлснээр хот төлөвлөлт, эрчим хүч, инженерийн дэд бүтэц, авто замын сүлжээг олон улсын жишигт хүргэх, хүн амын орон сууцны хангамжийг нэмэгдүүлэх, иргэдийг ажлын байраар хангах замаар улсын хэмжээнд тулгараад байгаа эдийн засаг, нийгмийн бэрхшээлтэй асуудлуудыг цогцоор шийдэн хөгжлийг жигд хангах, хүн амын эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийг нь ханган баталгаажуулахад энэхүү хөтөлбөрийн зорилго оршино.
10	Түлш, эрчим хүчний салбарын талаар авах зарим арга хэмжээний тухай	2010.12.09 №72	Түлш, эрчим хүчний салбарын талаар авах зарим арга хэмжээний тухай Улсын Их Хурлын даргын 2009 оны 204 дүгээр захирамжаар байгуулагдсан Түлш, эрчим хүчний салбарын санхүү, эдийн засгийн чадавхыг сайжруулах, эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох чиглэлээр холбогдох бодлогын баримт бичгийг боловсруулах үүрэг бүхий ажлын хэсгээс гаргасан санал, дүгнэлт, Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 43 дугаар зүйлийн 43.1 дэх хэсгийг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь: ...9/Улаанбаатар хотын гэр хорооллын цахилгаан түгээх сүлжээг бүрэн шинэчилж, өвлийн улиралд шөнийн цагаар ахуйн цахилгааны хэрэглээний үнэ, тарифыг “0” төгрөгт шилжүүлэх талаар бодлого боловсруулах.
11	Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн үндэсний хөтөлбөр	1998.04.09 №29	Нэг. Нийтлэг үндэслэл 1.1. Хүн төрөлхтөн байгалийг эрхшээлдээ оруулж, нөөц баялгийг нь ашиглах замаар улс орноо түргэн хурдацтай хөгжүүлэх үйл ажиллагааг давамгайлан явуулж ирснээс дэлхийн байгаль орчин ихээхэн доройтож, байгалийн нөөц баялаг хомсдон, улмаар дэлхий дахиныг хамарсан экологийн хямрал газар авч, нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийг сааруулах хүчин зүйл боллоо. 1.2. Монгол орны байгаль харьцангуй унаган төрхөө хадгалж үлдсэн хэдий ч аж ахуйн зохисгүй үйл ажиллагаа, байгаль орчны хувьсал өөрчлөлтөөс шалтгаалан нийгэм, эдийн засаг, байгаль орчны тэнцвэрт харьцаанд үлэмж өөрчлөлт орж, байгаль орчин бохирдох, зарим газарт экологийн тэнцэл алдагдах хандлага ажиглагдаж байна. Сүүлийн 40 гаруй жилд ховор ан амьтан, ургамлын зарим төрөл зүйл устгах, бэлчээр талхлагдан хөрсний үржил шим муудах, цөлжих, ой, усны нөөц хомсдох, хот суурингийн агаарын бохирдол ихсэх зэргээр амьдрах орчны чанар доройтож байна. Иймд нийт орны нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд эрчимтэй ашиглалтын болон хамгаалалтын газар нутгийн оновчтой харьцааг тогтоосны үндсэн дээр цаашдын хөгжлийн төлөвийг томъёолох шаардлагатай болж байна...

ГУРАВ: ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

1990 оноос хойш батлагдсан Засгийн газрын тогтоолоос агаарын бохирдол, түүнийг бууруулахтай холбоотой дараах 24 тогтоолыг түүвэрлэн оруулав. Үүнээс :

1. Хөтөлбөр-6
2. Төлөвлөгөө-7
3. Журам-3
4. Авах арга хэмжээ-8 байна.

	Тогтоолын нэр	Батлагдсан огноо, дугаар	Тогтоолын товч агуулга
1.	Агаарыг хамгаалах хөтөлбөр /1 дүгээр хавсралт/	1999.05.25 №82 /1 дүгээр хавсралт/	...2.Хөтөлбөрийг боловсруулах үндэслэл, бодит шаардлага Агаарыг хамгаалах хөтөлбөрийг боловсруулан хэрэгжүүлэх үндэслэл, шаардлагыг дараахь байдлаар тодорхойлж байна: а/хөгжил нь агаар, ус, хөрс, биологийн орчинд хохирол учруулах, түүнийг эвдэх, устгахад чиглэсэн байх ёсгүй гэсэн тогтвортой хөгжлийн дэлхий нийтийн гол зарчмыг өөрийн оронд

			хэрэгжүүлэх; б/монгол орны газар нутгийн хийн мандлын агаар дахь байгалийн болон хүний үйл ажиллагааны нөлөөллөөс үүсэх агаарын бохирдлоос гадна аж үйлдвэржсэн хоёр том гүрний дунд оршиж байгаа учир хил дамжин ирэх бохирдлын улмаас агаарын чанарт өөрчлөлт орох магадлалтайг харгалзан түүнээс сэргийлэх арга хэмжээ авах; в/цэвэр агаар нь зөвхөн нэг орны төдийгүй манай дэлхийн амьдралын эх булаг, аливаа амьд биетийн оршин тогтнох зайлшгүй нөхцөл бөгөөд дэлхийн бөмбөрцгийн дулааныг гадагш алдахгүй, нарны хорт туяа, солирын мөргөлтөөс хамгаалах бамбай болж байдаг тул түүнийг хамгаалж цэвэр, ариун байлгах нь улс, үндэстэн, иргэн бүрийн үүрэг мөнийг ухамсарлан, түүнийг хамгаалах талаар бодитой ажил хийх; г/“Агаарын тухай” Монгол Улсын хуулийн 3 дугаар зүйлд заасан агаарыг хамгаалах хөтөлбөр боловсруулан Засгийн газраар батлуулж, хэрэгжүүлэх тухай заалтыг бодит биелэл болгох...
2.	Агаарыг хамгаалах хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө /2 дугаар хэвсрэлт/	1999.05.25 №82 /2 дугаар хэвсрэлт/	
3.	Байгаль орчны хуулиудыг хэрэгжүүлэх талаар авах зарим арга хэмжээний тухай	1995.08.25 №151	
4.	Засгийн газрын үйл ажиллагааны тэргүүлэх чиглэлийг батлах тухай	2000.10.23 №161	...9. Томоохон хот, суурин газруудын агаар, ус, хөрсний бохирдлыг бууруулж, хог хаягдлыг дахин боловсруулах замаар иргэдийн амьдрах орчинг сайжруулах...
5.	Утаа багатай түлш, хэмнэлттэй зуухны үйлдвэрлэлийг дэмжих тухай	2001.03.28 №70	...а/Байгаль орчны яамнаас зохион байгуулсан “Гэрийн өвлийн зуух (пийшин)-ны утаа багатай, түлш хэмнэдэг загвар шалгаруулах уралдаан”-д шалгарсан шинэ загварын зуухыг 2001 оны Ш улиралд багтаан эхний ээлжинд 15000 ширхэг үйлдвэрлэх арга хэмжээ авсугай; б/шалгарсан загварын гэрийн зуухаар нийслэлийн гэр хорооллын айл өрхийг бүрэн хангах арга хэмжээг 2004 онд багтаан авсугай. ...
6.	Хөтөлбөр, төлөвлөгөө батлах тухай /Ус, цаг уур, орчны хяналт-шинжилгээний салбарыг 2015 он хүртэлх хугацаанд хөгжүүлэх хөтөлбөр/	2002.09.09 №182	Гурав. Үндэсний хөтөлбөрийн хүрээнд хэрэгжүүлэх арга хэмжээ ...3.5.2.4. хүлэмжийн хийн үндэсний кадастр, озоныг задалдаг бодисын улсын тооллого явуулна; 3.5.2.5. олон улсын гэрээ, хэлэлцээр (Озоны үе давхрагыг хамгаалах тухай Венийн конвенц, Озоныг задалдаг бодисын тухай Монреалийн протокол, Уур амьсгалын өөрчлөлтийн тухай НҮБ-ын суурь конвенц, Киотогийн протокол г.м)-ээр Монгол Улсын хүлээсэн үүргийг биелүүлэх ажлын хүрээнд хүлэмжийн хийг бууруулах, озоныг задалдаг бодисын хэрэглээг багасгах бодлого боловсруулна; 3.5.2.6. монгол орны уур амьсгалын хувиран өөрчлөгдөж байгаа хүчин зүйлийг төлөвлөлт, аж ахуйн удирдлагын үйл ажиллагаанд тооцох, зохистой ашиглуулах зорилгоор барилгын норм ба дүрэм (гидрологийн тооцооны стандарт, уур амьсгалын геофизикийн стандарт, норм), монгол орны уур амьсгалын стандарт, галлагааны хугацааны норматив, хөдөө аж ахуйн цаг уурын лавлах, хөрсний чийгийн лавлах, агаар, усны чанарын лавлах гэх мэт техникийн баримт

			бичгийг 5-10 жил тутамд шинэчилнэ;...
7.	Эрчим хүчний тогтвортой хөгжлийн стратеги төлөвлөгөө батлах тухай /2002-2010 он/ /1 дүгээр хавсралтаар/	2002.07.04 №140 1 дүгээр хавсралтаар	... 10.1.3. Агаарын бохирдлыг багасгана: а/сумдын дизель цахилгаан станцыг шинэчлэх; б/шингэрүүлсэн хий, нүүрсний давхаргын метан, нүүрсний брикет зэрэг түлшийг хэрэглээнд өргөнөөр нэвтрүүлэх. 12.1.4. Дулаан хангамжийг боловсронгуй болгож, үр ашгийг дээшлүүлэх чиглэлээр: а/хүн амын орлого багатай хэсгийн халаалтын зардлын талаар: - хэрэглэгчдийн хүрээг нэмэх боломжийг судлах; - халаалтын үнэ тариф болон төлбөрийн чадварын талаар судалгаа явуулах; - амьжиргааны түвшинтэй уялдсан дулааны үнэ тариф нэвтрүүлэх; в/ахуйн халаалтыг боловсронгуй болгох чиглэлээр: - гэр хорооллын зуухыг боловсронгуй болгох; - Улаанбаатарт агаарын бохирдлын дүн шинжилгээ хийдэг шинэ төхөөрөмжийг суурилуулах; - аймаг, сумдын түвшинд агаарын бохирдлыг бууруулах зорилгоор утаа багатай, шинэ загварын зуух нэвтрүүлэх; - хөдөө орон нутагт хүн амын орлого багатай хэсгийг боловсронгуй зуухаар хангах боломжийг судалж шийдвэрлэх...
8.	Монгол Улсын эрчим хүчний тогтвортой хөгжлийн 2002-2010 оны стратеги төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны чиглэл /2 дугаар хавсралтаар/	2002.07.04 №140 2 дугаар хавсралтаар	
9.	Орчны эрүүл мэнд Үндэсний хөтөлбөр /1 дүгээр хавсралт/	2005.12.14 №245 1 дүгээр хавсралт	Хоёр. Хөтөлбөрийн зорилго, зарчим Хөтөлбөрийн зорилго нь хүрээлэн буй орчныг бохирдуулж байгаа хүчин зүйлийг багасгах, орчны эрүүл мэндийг сайжруулахад чиглэсэн үйл ажиллагааг эрчимжүүлэх, салбар хоорондын зохицуулалт, хамтын ажиллагааг сайжруулах замаар хүн амыг эрүүл аюулгүй орчинд ажиллах, амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлэхэд оршино...
10.	“Орчны эрүүл мэнд” Үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх 1 дүгээр үе шатны үйл ажиллагааны төлөвлөгөө /2 дугаар хавсралт/	2005.12.14 №245 2 дугаар хавсралт	
11.	40000 орон сууц хөтөлбөр батлах тухай	2005.06.27 №144 1 дүгээр хавсралтаар	1.1 Удиртгал Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөрт иргэдийн амьжиргааны түвшинг дээшлүүлж, тэдгээрийг тогтвортой ажлын байр, тохилог орон сууцаар хангах талаар дэвшүүлсэн зорилтыг хэрэгжүүлэхэд “40000 орон сууц” хөтөлбөрийн үндсэн зорилго оршино. Хөтөлбөр хэрэгжсэнээр ажлын байр, орон сууцны нийлүүлэлт, иргэдийн худалдан авах чадварыг нэмэгдүүлж, иргэдийн амьдрах орчныг сайжруулахаас гадна нийгмийн сэтгэл зүйд эерэг уур амьсгал бий болгож, иргэдийн ажиллаж хөдөлмөрлөх эрмэлзлийг нэмэгдүүлэх ач холбогдолтой. ...

12.	40000 орон сууц хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө <i>2 дугаар хавсралтаар</i>	2005.06.27 №144 <i>2 дугаар хавсралтаар</i>	
13.	Арга хэмжээний төлөвлөгөө батлах тухай	2006.03.28 №56	Үндсэн чиглэлийн зорилтуудыг 2006 онд хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө: ...3.28.Иргэдийн орон байрны хүрэлцээ,хангамж, нөхцөлийг мэдэгдэхүйц сайжруулж, гэр хорооллын дэд бүтцийг хөгжүүлэх чиглэлээр "40000 орон сууц" хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх 4.31.Хүн амын хэт төвлөрөл, шилжих хөдөлгөөнтэй холбогдон гарч байгаа сөрөг үзэгдлийг багасгаж, тэдэнд үзүүлэх нийгмийн үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлэх 4.32.Иргэд экологийн хувьд аюулгүй, эрүүл орчинд амьдрах нөхцөлийг хангах, хотуудын агаарын бохирдлыг багасгах ажлын хүрээнд хийгдэх ажлууд...
14.	Нийслэлийн талаар авах зарим арга хэмжээний тухай тухай	2007.03.20 №70	Засгийн газрын гишүүд бүрэлдэхүүнээрээ нийслэлд ажилласан дүнг үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь: ... 3.Агаар бохирдуулсны төлбөрийн хуулийг шинээр боловсруулах, сайн чанарын брикетэн түлшний болон нүүрсийг гүн боловсруулах үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх, агаарын чанарын хяналтын албыг бэхжүүлж шаардлагатай багаж хэрэгслээр хангах, гэр хорооллын дахин төлөвлөлт хийх, авто тээврийн хэрэгслээс ялгарах утааны бохирдлыг үе шаттай бууруулах зэрэг хотын агаарын бохирдлыг багасгах чиглэлээр холбогдох арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэхийг Байгаль орчны сайд И.Эрдэнэбаатар, Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд Д.Одбаяр, Барилга, хот байгуулалтын сайд Ж.Наранцацралт, Түлш, эрчим хүчний сайд Б.Эрдэнэбат, Зам, тээвэр, аялал жуулчлалын сайд Ц.Цэнгэл, Монгол Улсын сайд У.Хүрэлсүх, нийслэлийн Засаг дарга Ц.Батбаяр нарт даалгасугай. ...
15.	Агаарын бохирдлыг бууруулах талаар ойрын хугацаанд авах зарим арга хэмжээний тухай	2008.01.16 №14	
16.	Цэвэр агаар сангийн үйл ажиллагааг зохицуулах олон талын оролцоог хангах орон тооны бус Удирдах зөвлөлийн ажиллах журам	2010.10.23 №273 <i>1 дүгээр хавсралт</i>	1.1. Агаарын тухай хуулийн 25 дугаар зүйл, Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуулийн 12 ¹ дүгээр зүйлд заасан Цэвэр агаарын сангийн үйл ажиллагааг зохицуулах олон талын оролцоог хангах орон тооны бус Удирдах зөвлөл (цаашид Зөвлөл гэх)-ийн үйл ажиллагааг энэхүү журмаар зохицуулна
17.	Агаарын төлбөрийн хэмжээ тогтоох тухай	2010.10.23 №273 <i>2 дугаар хавсралт</i>	Агаарын бохирдлын төлбөрийн хэмжээ 1. Агаарын бохирдлын төлбөрийн тухай хуулийн 7.1-д заасны дагуу иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагын олборлосон түүхий нүүрсний килограмм тутамд ногдох агаарын бохирдлын төлбөр нь нэг төгрөг байна. 2. Агаарын бохирдлын төлбөрийн тухай хуулийн 7.2-т заасны дагуу иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагын үйлдвэрлэсэн болон импортлосон органик уусгагчийн агаарын бохирдлын төлбөр нь агаар бохирдуулах хор хөнөөлийн хүчин чадлаас хамааран дор дурдсан 3 зэрэглэлээр килограмм тутамд дараах хувь, хэмжээтэй байна: ...
18.	"Эрүүл хот, дүүрэг, сум, баг, ажлын байр, сургууль" үндэсний хөтөлбөр	2011 №359	... Хоёр. Хөтөлбөрийн зорилго, зорилт 2.1 Иргэд, хамт олон, салбар хоорондын болон олон нийтийн хамтын ажиллагаа, идэвхтэй оролцоог дэмжиж, эрүүл, аюулгүй амьдрах, сурч боловсрох, хүмүүжих, ажиллах орчинг

			<p>бүрдүүлж эрүүл зан үйлийг төлөвшүүлэх замаар хүн амын амьдралын чанарыг дээшлүүлэхэд хөтөлбөрийн зорилго оршино.</p> <p>2.2 Хөтөлбөрийн зорилгыг хэрэгжүүлэхийн тулд дараах зорилтыг дэвшүүлж байна:</p> <p>2.2.1. хүний эрүүл мэндэд сөргөөр нөлөөлж байгаа орчны бохирдол доройтлыг бууруулсан, эрүүл, аюулгүй амьдрах таатай нөхцөл бүрдүүлсэн хот төлөвлөлт, дэд бүтэц болон хамт олон, салбар хоорондын хамтын ажиллагаа, идэвхтэй оролцоог дэмжиж, эрүүл зан үйл хэвшсэн хотын орчинг бүрдүүлнэ; ...</p>
19.	Нийслэлийн агаарын чанарыг сайжруулах бүсийн гэр хорооллын айл өрхөд цахилгаан эрчим хүчний үнийн урамшуулал олгох журам	2011.11.02 №309 1 дүгээр хавсралтаар	1.1. Нийслэлийн агаарын бохирдлыг бууруулах тухай хуулийн 6 дугаар зүйлд заасан нөхцөл, шалгуурын аль нэгийг хангасан болон нийслэлийн агаарын чанарыг сайжруулах бүсийн гэр хорооллын айл өрх (цаашид “хэрэглэгч” гэх)-д уг хуулийн 10.1.4-т заасан цахилгаан эрчим хүчний үнийн урамшуулал олгох үйл ажиллагааг энэхүү журмаар зохицуулна. ...
20.	Агаарын бохирдлыг бууруулах, дулаан алдагдлыг багасгах, цахилгаан эрчим хүч хэмнэх чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуйн нэгж, байгууллагад урамшуулал олгох журам	2011.11.02 №309 2 дугаар хавсралтаар	<p>Нэг. Нийтлэг үндэслэл</p> <p>1.1. Нийслэлийн агаарын бохирдлыг бууруулах болон эрчим хүчний хэмнэлтийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагад урамшуулал олгохтой холбогдсон харилцааг энэхүү журмаар зохицуулна.</p> <p>1.2. Агаарын бохирдлыг бууруулах гэдэгт дараах үйл ажиллагааг ойлгоно:</p> <p>1.2.1. агаар бохирдуулах бодисын агууламж агаарын чанарын стандартаас хэтэрч, агаарын чанар доройтохоос урьдчилан сэргийлэх зорилгоор түлшний шаталтаас гаралтай утааны хэмжээ болон түүнд агуулагдах зарим бодисын ялгарлыг багасгах;</p> <p>1.2.2. авто тээврийн хэрэгслийг шатдаг хий, цахилгаан эх үүсвэрт шилжүүлэх замаар тэдгээрийн ашиглалтын улмаас ялгарах хорт утааг бууруулах;</p> <p>1.2.3. эрчим хүчний хэмнэлт буюу нэгж бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, үйлчилгээ болон барилгын нэгж талбайд ноогдох эрчим хүчний хэрэглээг бууруулах чиглэлээр дэвшилтэт техник, технологи нэвтрүүлэх. ...</p>
21.	Агаарын бохирдлын бүрэн төлбөрөөс чөлөөлөх ААН, Байгууллагын жагсаалт	2012 №227	<p>1-р хавсралт: Багануурын уурхай, Шивээ-Овоогийн уурхайг агаарын бохирдлын төлбөрөөс бүрэн чөлөөлөх тухай зохицуулсан.</p> <p>2-р хавсралт: Багануурын уурхай, Шивээ-Овоогийн уурхайнаас бусад 21 нүүрсний уурхайг агаарын бохирдлын төлбөрөөс бүрэн чөлөөлөх тухай зохицуулсан.</p>
22.	Агаарын бохирдлыг бууруулах талаар авах зарим арга хэмжээний тухай	2013.01.19 №18	<p>...</p> <p>- Нийслэлийн гэр хорооллыг сайжруулсан зуухаар бүрэн хангаж дуусахад дутагдаж байгаа хөрөнгийг шийдвэрлэх...,</p> <p>- "Сайжруулсан зуухны засвар үйлдвэрлэлийн иж бүрэн төв"-ийг барьж байгуулахад шаардагдах 8.0 (найман) тэрбум төгрөг...,</p> <p>- Нийслэлийн агаарын чанарыг сайжруулах бүсэд оршин суугаа, тодорхой нөхцөл шаардлагыг хангасан айл өрхөд цахилгаан эрчим хүчний үнийн урамшуулал олгох ажлыг эрчимжүүлж, өвлийн их ачаалал эхлэхээс өмнө 2013 онд гэр хорооллын цахилгаан эрчим хүчний техникийн найдвартай ажиллагааг хангах зорилгоор цахилгаан түгээх сүлжээ, дэд станцыг өргөтгөх, шинэчлэхэд шаардагдах 5.0 (таван) тэрбум төгрөг...,</p> <p>- “Түлшний үйлдвэрийн цогцолбор” болгон барьж ашиглалтад оруулахад шаардагдах хөрөнгө...,</p>

			- Улаанбаатар хотын гэр хорооллын айл өрхийн хэрэгцээнд зориулж, жилдээ 200.0-250.0 мянган тонн хагас кокс үйлдвэрлэх хүчин чадалтай үйлдвэрийг шинээр барьж байгуулахад шаардагдах 25.0 (хорин таван) тэрбум төгрөгийн хөрөнгө..., -Улаанбаатар хотод дахин төлөвлөлт хийж, шинэ суурьшлыг бий болгох ажлын хүрээнд баригдах орон сууцны хотхон, хорооллын инженерийн дэд бүтцийн барилга байгууламж, шугам сүлжээний ажлыг санхүүжүүлэхэд шаардагдах хөрөнгийн тооцоог гаргаж тодорхой санал боловсруулах..., -Шинэ суурьшлын бүсэд баригдах инженерийн шугам сүлжээнд холбогдох орон сууцны үнийг бодит өртөг, зардалтай нь уялдуулан тогтоох..., - “Гудамж” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах хөрөнгийн тооцоог гарган Засгийн газарт оруулах...,
23.	Гэр хорооллын өрхийн цахилгааны шөнийн тарифыг тэглэх тухай	2016.12.28	

ДӨРӨВ: ҮНДЭСНИЙ АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫН ЗӨВЛӨМЖ

Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлөөс 2010 оноос хойш агаарын бохирдол түүнийг бууруулах арга хэмжээний талаар 2 удаа зөвлөмж гаргасан байх бөгөөд шууд бусаар хамаарч болох 1 зөвлөмж нь Эрчим хүчний салбарын тухай зөвлөмж байна.

№	Зөвлөмжийн нэр	Батлагдсан огноо, дугаар	Зөвлөмжийн агуулга
1	Агаарын бохирдлыг бууруулах арга хэмжээг эрчимжүүлэх тухай	2014.10.20 52/30	"Агаарын бохирдлыг бууруулах талаар авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ, гарсан үр дүн, тулгамдсан асуудал"-ын тухай Монгол Улсын Засгийн газрын гишүүн, Байгаль орчин ногоон, хөгжлийн сайд С.Оюуны илтгэлийг хэлэлцээд ЗӨВЛӨМЖ болгох нь: Нэг. Монго Улсын Их Хуралд: 1. Агаарын тухай хуулийн хэрэгжилтэд хяналт тавих, агаарын бохирдлыг бууруулах чиглэлээр эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох шаардлагатай төсвийг жил бүрийн төсөвт тусган шийдвэрлэх. Хоёр. Монгол Улсын Засгийн газарт: 1. Агаарын чанарыг сайжруулах талаар гаргасан идэвх, санаачилгыг дэмжиж урамшуулах бохирдуулагч нь төлөх механизмы хэрэгжүүлэх, хяналт хариуцлагыг өндөржүүлэх чиглэлээр дүрэм, журмуудыг боловсронгуй болгож үр ашгийг нэмэгдүүлэх; ...
2	Улаанбаатар хотын агаарын бохирдлыг бууруулах талаар авах арга хэмжээний тухай	2011.01.14 2/03	Улаанбаатар хотын агаарын бохирдлыг бууруулах талаар авах зарим арга хэмжээний тухай Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн 2011 оны 01 дүгээр сарын 14-ний өдрийн хуралдаанаар Улаанбаатар хотын агаарын бохирдол нийслэлийн хүн амын эрүүл мэндэд аюул учруулахуйц гамшгийн хэмжээнд хүрснийг тэмдэглэж, энэ талаар хойшлуулшгүй арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх шаардлагатай байгааг хэлэлцээд ЗӨВЛӨМЖ болгох нь: Нэг. Улсын Их Хуралд: 1. Нийслэлийн агаарын бохирдлыг бууруулах тухай хуулийн төсөл, хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон тогтоолын төслийг 2010 оны намрын чуулганаар баталж мөрдүүлэх; 2. Нийслэлийн агаарын бохирдлыг бууруулах тухай хуулийн хэрэгжилтэд хяналт тавих Үндэсний хороог Улсын Их Хурлын дэд даргаар ахлуулан байгуулж ажиллах. Хоёр. Монгол Улсын Ерөнхийлөгчид: 1. Нийслэлийн агаарын бохирдлыг бууруулах тухай хуулийн төсөл, хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон Улсын Их Хурлыг тогтоолын төслийг боловсруулж Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх.

			Гурав. Засгийн газарт: 1. Нийслэлийн агаарын бохирдлыг бууруулах тухай хууль болон Улсын Их Хурлын тогтоолыг хэрэгжүүлэх арга хэмжээг зохион байгуулах; 2. Нийслэлийн агаарын бохирдлыг бууруулах тухай хууль болон Улсын Их Хурлын тогтоолыг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах төсвийн тодотголыг боловсруулж Улсын Их Хурлын 2011 оны хаврын чуулганаар батлуулах.
3	Эрчим хүчний салбарын тухай	2011.05.12 18/12	...Монгол Улсад уул уурхайн томоохон төслүүд хэрэгжих нь бодитой болж, өсөн нэмэгдэж байгаа эрчим хүчний хэрэглээг эрчим хүчний дотоодын эх үүсвэрээс хангах зорилгоор "Улаанбаатар ДЦС-5", "Тавантолгой ДЦС", Дорнод бүсийн шинэ эх үүсвэр, Багануур болон нүүрсний бусад уурхайг түшиглэсэн шинэ эх үүсвэр барих асуудлыг 2011 онд багтаан тодорхой болгож, хэрэгжүүлэх ажлыг эрчимжүүлэх...

ТАВ. САЛБАРЫН САЙДЫН ТУШААЛ, ЖУРАМ

№	Тогтоолын нэр	Батлагдсан огноо, дугаар
1.	Агаарын бохирдлын эх үүсвэрийн улсын нэгдсэн тоо бүртгэл явуулах журам	Байгаль орчин, ногоон хөгжлийн сайдын тушаал 2014.05.19, №А-181
2.	Хүүхдийн өвөрмөц бус дархлалын байдлыг агаарын бохирдолттой холбон судлах аргууд	Эрүүл мэндийн сайдын тушаал 2001, №162
3.	Төрөлхийн гаж хөгжлийн тохиолдлыг бүртгэх, хянах журам	Эрүүл мэндийн сайдын тушаал 2005, №77
4.	Эрүүл ногоон эмнэлэг аян өрнүүлэх тухай	Эрүүл мэндийн сайдын тушаал 2011, №160
5.	"Уур амьсгалын өөрчлөлтийг бууруулах, дасан зохицох, хүний эрүүл мэндийг хамгаалах стратеги"	Эрүүл мэндийн сайдын тушаал 2011.12.06, №404

ХАМТАРСАН ТУШААЛ, ЗАХИРАМЖ

№	Тогтоолын нэр	Батлагдсан огноо, дугаар	Шийдвэрийн агуулга	
1.	Байгаль орчин, ногоон хөгжил, аялал жуулчлалын сайд, Нийслэлийн засаг даргын хамтарсан тушаал, захирамж	Агаарын чанарыг сайжруулах бүсийг шинэчлэн тогтоох тухай	2015.12.23 №А/434, А/989	Нийслэлийн агаарын чанарыг сайжруулах хязгаарлалтын бүсэд хамрагдах хороодыг хавсралтаар шинэчлэн баталсан.
2.	Байгаль орчин, ногоон хөгжлийн сайд, Нийслэлийн засаг даргын хамтарсан тушаал, захирамж	Журам батлах тухай	2014.07.17 № А-263/А-616	Агаарын чанарыг сайжруулах бүсэд мөрдөх журам
3.	Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд, Зам тээвэр, барилга, хот байгуулалтын сайдын хамтарсан тушаал	Журам батлах тухай	2011.03.07 №А-63/67	Автотээврийн болон өөрөө явагч хэрэгслээс ялгарах нүүрсхүчлийн хийн хэмжээ, хөдөлгүүрийн багтаамжаас хамааруулан ангилал тогтоох журам
4.	Нийслэлийн засаг дарга бөгөөд улаанбаатар хотын захирагч, монгол-оросын хувь нийлүүлсэн "Улаанбаатар төмөр зам" нийгэмлэгийн даргын хамтарсан захирамж, тушаал	Ажлын хэсэг байгуулах тухай	2014.04 дүгээр.15 № А/289 /А-81	Улаанбаатар хотын нийтийн тээврийн үйлчилгээнд төмөр замыг ашиглан их багтаамжийн нийтийн тээврийн хэрэгслийг /Railbus/ шинээр нэвтрүүлэх, Улаанбаатар хотод хос төмөр зам тавих, нийслэлд ложистикийн нэгдсэн төвийг байгуулах ажлыг Улаанбаатар төмөр замын үйл ажиллагаатай уялдуулан бэлтгэл ажлыг хангуулж, шуурхай зохион байгуулах үүрэг бүхий Ажлын хэсэг

НИЙСЛЭЛИЙН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН ТЭРГҮҮЛЭГЧДИЙН ТОГТООЛ

№	Тогтоолын нэр	Батлагдсан огноо, захирамжийн дугаар	Тогтоолын агуулга
1.	Халаалтын зуухны байгууламжийг магадлан итгэмжлэх журам батлагдлаа	2014.09.08 №147	100Квт-с дээш хүчин чадалтай халаалтын зуухнуудыг магадлан итгэмжлэх гэрчилгээ олгох
2.	Нийслэлийн агаарын бохирдлыг бууруулах хязгаарлалтын бүс дэх иргэн, ААН, байгууллагын дагаж мөрдөх журам	2011 №131	1-р хавсралт: ААН, байгууллагын хүлээх үүрэг, иргэн ААН, байгууллагад хориглох зүйл, хязгаарлалтын бүсэд тавих, агаарын бохирдлыг бууруулах хязгаарлалтын бүс дэх иргэн, ААН, байгууллагад олгох урамшуулал, хүлээлгэх хариуцлагыг зохицуулсан. 2-р хавсралт: “Боловсруулсан түлш нөөцлөх, дүүрэг, хороо, иргэдэд хүргэх журам”-аар боловсруулсан түлш нөөц бүрдүүлэх, хадгалах, түлшийг жижиглэн борлуулах үйл ажиллагаа, жижиглэн борлуулах цэг байгуулах, борлуулагчийг сонгон шалгаруулж ажиллуулах, хяналт тавих, үүрэг, хариуцлага, маргаан шийдвэрлэх харилцааг зохицуулсан.

НИЙСЛЭЛИЙН ЗАСАГ ДАРГЫН ЗАХИРАМЖ

№	Тогтоолын нэр	Батлагдсан огноо, захирамжийн дугаар	Тогтоолын агуулга
1.	Хөрөнгө гаргах тухай	2016.12.30 № А/899	Улсын Их Хурлаас 2015.04.30 нд соёрхон баталсан Азийн хөгжлийн банкны санхүүжилтээр хэрэгжүүлэх “Нийслэлийн нийтийн тээврийг хөгжүүлэх, хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөр”-ийн санхүүжилтийн ерөнхий хэлэлцээр, Нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газар болон Азийн хөгжлийн банкны хооронд 2015.05 дугаар.05байгуулсан “Нийслэлийн нийтийн тээврийн чадавхыг бэхжүүлэх техникийн туслалцаа”-ны төсөл хэрэгжүүлэх гэрээний дагуу ажиллаж байгаа зөвлөх багийн 10, 11, 12 дугаар.үйл ажиллагааны зардалд шаардагдах 6,363,231 /зургаан сая гурван зуун жаран гурван мянга хоёр зуун гучин нэг/ төгрөгийг Нийслэлийн 2016.төсөвт тусгасан “Нийтийн тээврийг хөгжүүлэх төслийн үйл ажиллагааны зардал”-аас санхүүжүүлэх
2.	Ажлын хэсэг байгуулах тухай	2016.11.18 № А/804	Нийслэлийн агаарын бохирдол ихтэй бүсэд байршиж байгаа сургууль, цэцэрлэг, эмнэлгийн дотоод агаарын чанарын судалгаа хийж, агаарын бохирдлыг бууруулах арга хэмжээний талаар санал боловсруулах үүрэг бүхий Ажлын хэсгийг байгуулах
3.	Нийслэлийн тохижилт, ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх талаар авах зарим арга хэмжээний тухай	2016.11.03 № А/779	-Нийслэлийн оршин суугчдын эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийг хангах, зүлэг, мод, бут, сөөг, гэрэлтүүлэг, хүүхдийн тоглоомын талбай, машины зогсоол, тэдгээртэй адилтгах байгууламжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор нийтийн зориулалттай орон сууцны хорооллын байшингуудын дунд болон ерөнхий боловсролын сургууль, цэцэрлэг, тэдгээрийн ойр орчим дахь 50 метр хүртэлх зайд байршиж байгаа нийтийн эдэлбэрийн газарт орон сууц, конторын барилга барих зориулалтаар газар шинээр олгохыг зогсоох; -Нийслэлийн нутаг дэвсгэр дэх нийтийн эдэлбэрийн газар, орон сууцны хороолол болон гэр хорооллын зүлэг, мод, бут, сөөг, гэрэлтүүлэг, оршин суугчдын амрах болон хүүхдийн тоглоомын талбай, тэдгээртэй адилтгах байгууламжийг нэмэгдүүлэх чиглэлээр 2017-2018 онд авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө боловсруулж 2016.12 дугаар.01-ний өдрийн дотор танилцуулах.
4.	Дүрэм батлах тухай	2016.10.28 № А/766	Нийслэлийн Засаг даргын хэрэгжүүлэгч агентлаг-Нийслэлийн Агаарын бохирдлыг бууруулах газрын дүрэм
5.	Дүрэм батлах тухай	2016.10.26 № А/755	Нийслэлийн Засаг даргын хэрэгжүүлэгч агентлаг-Нийслэлийн Байгаль орчны газрын дүрэм

6.	Мэргэжлийн зөвлөлийн бүрэлдэхүүн батлах тухай	2016.10.20 № А/742	Нийслэлийн нутаг дэвсгэрт хот байгуулалтын асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэх үүрэг бүхий Мэргэжлийн зөвлөлийн бүрэлдэхүүн
7.	Ажлын хэсэг байгуулах тухай	2016.10.18 № А/733	Нийслэлийн суурьшлын бүсийн хөрсний доройтол, бохирдлыг бууруулах чиглэлээр хийх ажлыг тодорхойлж, хэрэгжүүлэх, удирдан зохион байгуулах үүрэг бүхий Ажлын хэсэг
8.	Дүрэм батлах тухай	2016.10.12 № А/718	Нийслэлийн Засаг даргын хэрэгжүүлэгч агентлаг-Авто замын хөгжлийн газрын дүрэм
9.	Ажлын хэсэг байгуулах тухай	2016.10.07 № А/714	Улаанбаатар хотын агаарын бохирдлыг бууруулах үйл ажиллагаанд олон улсын шилдэг туршлагыг нэвтрүүлэх замаар төсөл, арга хэмжээний үр дүнг нэмэгдүүлэх, цаашид агаарын бохирдлыг бууруулах арга хэмжээг шинэлэг арга, хэлбэрээр зохион байгуулах талаар санал боловсруулах үүрэг бүхий Ажлын хэсэг
10.	Ажлын хэсэг байгуулах тухай	2016.10.06 № А/705	Монгол Улсын Засгийн газрын хэрэгжүүлдэг “Шинэ бүтээн байгуулалт, дунд хугацааны зорилтот хөтөлбөр”-ийн хүрээнд Хөгжлийн банкны санхүүжилтээр Нийслэлийн Баянгол, Хан-Уул дүүргийн нутаг дэвсгэрт баригдсан барилга байгууламж, ус, дулааны шугам сүлжээ, тоног төхөөрөмжийг нийслэлийн өмчид хүлээн авах ажлыг зохион байгуулах үүрэг бүхий Ажлын хэсэг
11.	Гэр хорооллын дэд бүтцийн газрын дүрмийг батлах тухай	2016.10.04. № А/696	“Гэр хорооллын дэд бүтцийн газар”-ын дүрэм
12.	Дүрэм батлах тухай	2016.09.27 № А/681	Нийслэлийн Засаг даргын хэрэгжүүлэгч агентлаг-Нийслэлийн Хот төлөвлөлт, ерөнхий төлөвлөгөөний газрын дүрэм
13.	Нийслэлийн Багануур дүүргийн Ус дулаан дамжуулах төвийн гадна цахилгаан хангамжийн талаар авах зарим арга хэмжээний тухай	2016.09.23 № А/676	Өвөлжилтийн бэлтгэл хангах ажлын хүрээнд нийслэлийн Багануур дүүргийн Ус дулаан дамжуулах төвийг ашиглалтад оруулахтай холбогдуулан тус төвийн гадна цахилгаан хангамжийн ажлын зураг төсөв, барилга угсралтын 80,0 /наян/ сая төгрөгийн төсөв бүхий ажлын худалдан авах ажиллагааг холбогдох хууль, журамд нийцүүлэн зохион байгуулах
14.	Ажлын хэсэг байгуулах тухай	2016.09.23 № А/674	Нийслэлийн Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн төслийн үйл ажиллагаанд үүсэж буй хүндрэл бэрхшээл, иргэдээс ирүүлсэн өргөдөл, гомдлыг шуурхай судлан зохих журмын дагуу шийдвэрлэж, цаашид авах арга хэмжээний талаар санал боловсруулах үүрэг бүхий Ажлын хэсэг
15.	Нийслэлийн авто замын сангийн хөрөнгийн зарцуулалтын талаар авах зарим арга хэмжээний тухай	2016.09.19. № А/658	Нийслэлийн авто замын сангийн хөрөнгийг оновчтой төлөвлөх зам, замын байгууламжийн барилга, засвар, арчлалтын ажлын чанар, хүртээмжийг дээшлүүлэх, дэвшилтэт технологийг нэвтрүүлэх, иргэдийн ая тухтай зорчих нөхцөлийг хангах зорилгоор Нийслэлийн авто замын сангийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээний жагсаалтыг тухайн жилийн батлагдсан төсөвт багтаан эдийн засгийн тооцоо, судалгаанд тулгуурлан боловсруулж, санхүүжилтийг тухай бүр Нийслэлийн Засаг даргын дэд бүтэц, гэр хорооллын хөгжлийн асуудал хариуцсан орлогчоор хянуулсны үндсэн дээр шийдвэрлүүлж ажиллах
16.	Хөрөнгө гаргуулах тухай	2016.09.13 № А/646	Монгол Улсын Их Хурлаас 2015 оны 04 дүгээр сарын 30соёрхон баталсан Азийн хөгжлийн банкны санхүүжилтээр хэрэгжүүлэх “Нийслэлийн нийтийн тээврийг хөгжүүлэх хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөр”-ийн “Санхүүжилтийн ерөнхий хэлэлцээр”, Нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газар болон Азийн хөгжлийн банкны хооронд 2015 оны 05 дугаар сарын 05байгуулсан “Төсөл хэрэгжүүлэх гэрээ”-ний дагуу “Нийслэлийн нийтийн тээврийн чадавхыг бэхжүүлэх техникийн туслалцаа”-ны зөвлөхийн багийн үйл ажиллагааны зардал болох интернетийн 2 улирлын төлбөр 3,663,000 /гурван сая зургаан зуун жаран гурван мянга/ төгрөг, интернетийн кабелийн зардал 450,000 /дөрвөн зуун тавин мянга/ төгрөг, ажлын байрны нүүлгэлтийн төлбөр 920,000 /есөн зуун хорин мянга/ төгрөг, ажлын байрны 5-9 сарын түрээсийн төлбөр 6,983,965 /зургаан сая есөн зуун наян гурван мянга есөн зуун жаран тав/ буюу нийт 12,016,965 /арван хоёр сая арван зургаан мянга есөн зуун жаран тав/ төгрөгийг 2016 оны төсөвт батлагдсан “Нийтийн тээврийг хөгжүүлэх төслийн үйл ажиллагааны зардал”-аас санхүүжүүлэх
17.	Тогтоол хэрэгжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай	2016.09.13 № А/645	“Гэр хорооллын орон сууцжуулах төсөл” орон нутгийн өмчит аж ахуйн тооцоот үйлдвэрийн газрыг татан буулгах ажлыг хариуцан зохион байгуулах үүрэг бүхий Татан буулгах комиссыг байгуулах

18.	Тогтоол хэрэгжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай	2016.09.05 № А/639	“Улаанбаатар хотын Захирагчийн гэр хороолол дахь ажлын алба” НТҮГ-ыг татан буулгах ажлыг хариуцан зохион байгуулах үүрэг бүхий Татан буулгах комиссыг байгуулах
19.	Хөрөнгө гаргах тухай	2016.08.29. № А/627	1.Өвөлжилтийн болон хичээлийн шинэ жилийн бэлтгэл ажилтай холбогдуулж Баянгол, Сүхбаатар, Сонгинохайрхан, Хан-Уул дүүргийн цэцэрлэгүүд, нийслэлийн Засаг захиргааны 5 дугаар байр, Налайх дүүргийн 2 дугаар хороонд хийгдэх инженерийн шугам сүлжээ, дээврийн засвар шинэчлэлтийн ажилд шаардагдах хөрөнгийн задаргааг баталах; 2.Инженерийн шугам сүлжээ, дээврийн засвар шинэчлэлтийн ажилд шаардагдах 349,800,000 /Гурван зуун дөчин есөн сая найман зуун мянга/ төгрөгийг нийслэлийн Засаг даргын нөөц хөрөнгөөс санхүүжүүлэх; 3.Батлагдсан инженерийн шугам сүлжээ, дээврийн засвар шинэчлэлтийн ажлуудыг холбогдох хууль тогтоомжид нийцүүлэн зохион байгуулах.
20.	“Нийслэлийн нийтийн тээврийг хөгжүүлэх хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөр”-ийн хэрэгжилтийг зохион байгуулах тухай	2016.08.24. № А/614	Нийслэлийн Засаг даргын тамгын газар, харьяа агентлагуудын бүтэц өөрчлөгдөн батлагдсантай холбогдуулан Тусгай замын автобус төслийг яаралтай, үр өгөөжтэй хэрэгжүүлэх үүднээс Монгол Улсын Засгийн газар, Азийн хөгжлийн банктэй хамтран хэрэгжүүлэх 2012 оны 08 дугаар сарын 23-ны өдрийн “Нийслэлийн нийтийн тээврийг хөгжүүлэх хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөр”-ийн санхүүжилтийн ерөнхий хэлэлцээрийн хуваарь 3-ын 2-т туссан хөтөлбөрийн нийт хэрэгжилтийг хариуцагч, гүйцэтгэгч байгууллагын төслийн нэгж байгуулах, удирдан зохион байгуулалтаар хангах зэрэг үйл ажиллагаатай холбоотой чиг үүргийг гүйцэтгэхийг “Улаанбаатар хотын хөгжлийн корпорац” нийслэлийн өмчит хувьцаат компанид хариуцуулах
21.	Сүхбаатар дүүргийн 11 дүгээр хороо, орон сууцны 7 дугаар хороолол орчим Б хэсэгчилсэн талбайн эхний ээлжийн дулаан хангамжийн ажлыг зохион байгуулах тухай	2016.08.09. № А/601	Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн Төслийн удирдах хорооны 2016 оны 6 дугаар хурлын “Үүрэг өгөх тухай” тэмдэглэлийн дагуу Сүхбаатар дүүргийн 11 дүгээр хороо, орон сууцны 7 дугаар хороолол орчим Б хэсэгчилсэн талбайн эхний ээлжийн дулаан хангамжийн ажилд шаардлагатай 328,488,005 /гурван зуун хорин найман сая дөрвөн зуун наян найман мянга тав/ төгрөгийн төсөл арга хэмжээг холбогдох хууль журамд нийцүүлэн зохион байгуулах
22.	Төсөл хэрэгжүүлэгчийн эрхийг цуцлах тухай	2016.06.30 № А/572	Нийслэлийн Чингэлтэй дүүргийн 9, 10, 11 дүгээр хорооны нутаг дэвсгэр, Дэнжийн мянга орчмын ХЕТ-2013/3 багц-ын “В” хэсэгчилсэн талбай дахь төсөл хэрэгжүүлэгч Өндөр буянт холдинг ХХК нь гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн төслийн барилгажилтын ажлыг 6 сар хүртэлх хугацаанд эхлүүлээгүй, үйл ажиллагааны зөрчил удаа дараа гаргасан тул төсөл хэрэгжүүлэгчийн эрхийг цуцлах
23.	Төсөл хэрэгжүүлэгчийн эрхийг цуцлах тухай	2016.06.30 № А/571	Нийслэлийн Сүхбаатар дүүргийн 9, 11, 12 дугаар хорооны нутаг дэвсгэр Орон сууцны 7 дугаар хороолол орчмын ХЕТ-2013/1 багцын К1, Е, Ё1, Л, Ш хэсэгчилсэн талбай дахь төсөл хэрэгжүүлэгч Заг ХХК, Заг Девелопер ХХК-иудын түншлэл нь гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн төслийн барилгажилтын ажлыг 6 сар хүртэлх хугацаанд эхлүүлээгүй, үйл ажиллагааны зөрчил удаа дараа гаргасан тул төсөл хэрэгжүүлэгчийн эрхийг цуцлах
24.	Төсөл хэрэгжүүлэгчийн эрхийг цуцлах тухай	2016.06.30 № А/570	Нийслэлийн Сонгинохайрхан дүүргийн 30 дугаар хорооны нутаг дэвсгэр орчим төсөл хэрэгжүүлэгч Монгол дайван ХХК нь гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн төслийн барилгажилтын ажлыг 6 сар хүртэлх хугацаанд эхлүүлээгүй, үйл ажиллагааны зөрчил удаа дараа гаргасан тул төсөл хэрэгжүүлэгчийн эрхийг цуцлах
25.	Төсөл хэрэгжүүлэгчийн эрхийг цуцлах тухай	2016.06.30 № А/569	Нийслэлийн Сонгинохайрхан дүүргийн 28 дугаар хорооны нутаг дэвсгэр “Баянхошууны 105 дугаар сургууль орчим” ГХДТ-2013/9 багцын хэсэгчилсэн талбай дахь төсөл хэрэгжүүлэгч Тоб групп ХХК-ийн гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн төслийг хэрэгжүүлэх явцад гурван талт гэрээгээр хүлээсэн үүргээ биелүүлээгүй, үйл ажиллагааны зөрчил удаа дараа гаргасан тул төсөл хэрэгжүүлэгчийн эрхийг цуцлах
26.	Төсөл хэрэгжүүлэгчийн эрхийг цуцлах тухай	2016.06.30 № А/568	Нийслэлийн Чингэлтэй дүүргийн 9, 10 дугаар хороо, Дэнжийн 1000 орчмын ХЕТ-2013/3 багцын “Б” хэсэгчилсэн талбай дахь төсөл хэрэгжүүлэгч Эрэл ХХК-ийн гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн төслийн барилгажилтын ажлыг 6 сар хүртэлх хугацаанд эхлүүлээгүй, үйл ажиллагааны зөрчил удаа дараа гаргасан тул төсөл хэрэгжүүлэгчийн эрхийг цуцлах
27.	Төсөл хэрэгжүүлэгчийн эрхийг	2016.06.30	Нийслэлийн Сонгинохайрхан дүүргийн 20 дугаар хорооны нутаг дэвсгэр “Цэргийн хотхон” орчим ХЕТ-2013-

	цуцлах тухай	№ А/566	8 багцын “А” хэсэгчилсэн талбай дахь төсөл хэрэгжүүлэгч Хас харш ХХК нь гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн төслийн барилгажилтын ажлыг 6 сар хүртэлх хугацаанд эхлүүлээгүй, үйл ажиллагааны зөрчил удаа дараа гаргасан тул төсөл хэрэгжүүлэгчийн эрхийг цуцлах
28.	Орон сууцанд түр хугацаагаар нүүлгэн шилжүүлэх тухай	2016.06.24. № А/532	Сүхбаатар дүүргийн 10 хороо, 7 дугаар хорооллын хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөөнд орсон 3 дугаар байранд Монгол Улсын Мэргэжлийн хяналтын Улсын ахлах байцаагчийн 2014 оны 01-01/05 дугаар шийдвэрээр ашиглалтын шаардлага хангахгүй гэсэн дүгнэлт гарч оршин суугчдын тодорхой хэсэг нь өөр газар түрээслэн амьдарч, зарим өрх нурах аюултай байрандаа үргэлжлүүлэн амьдарч байгаа байдлыг харгалзан иргэдийн аюулгүй орчинд амьдрах эрхийг хангах зорилгоор төсөл хэрэгжүүлэгчийг дахин сонгон шалгаруулах хүртэл хугацаагаар 3 дугаар байрны 10 өрхийг Ахмадын орон сууц хөтөлбөрийн хүрээнд хэрэгжиж буй сул орон сууцнаас хуваарилан оруулж, гэрээ байгуулах
29.	Хөрөнгө оруулалтын ажлыг зохион байгуулах тухай	2016.06.22 № А/516	Нийслэлийн төсвийн хөрөнгөөр 2016 онд санхүүжих Улаанбаатар хотын Төв цэвэрлэх байгууламжийн өргөтгөл, шинэчлэлтийн ажлын зөвлөх үйлчилгээний зардлаас тус цэвэрлэх байгууламжийн гаргалгааны 7,8 км сувгийг үргэлжлүүлэн барих зураг төсөл боловсруулах зөвлөх үйлчилгээний бэлтгэл ажил /дэвсгэр зураг, инженер геологийн судалгаа/-ын зардал 15.0 /арван тав/ сая төгрөгийг зарцуулах
30.	“Ухаалаг Улаанбаатар хөтөлбөрийн хатуу дэд бүтцийн мастер төлөвлөгөө”-г хэрэгжүүлэх тухай	2016.06.21. № А/508	1.“Ухаалаг Улаанбаатар” хөтөлбөрийн хатуу дэд бүтцийн мастер төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөө 2.Ухаалаг Улаанбаатар хөтөлбөрийн хатуу дэд бүтцийн мастер төлөвлөгөөний хүрээнд 2017-2020 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааг нийслэлийн жил бүрийн төсөв, эдийн засаг, нийгмийн зорилтод тусгуулж ажиллах
31.	Ажлын хэсэг байгуулах тухай	2016.06.14. № А/489	Зүүн хойд Азийн хотын дарга нарын форумын “Хотын эрчим хүчний үйлдвэрлэл, хангамж, чиг хандлага” хуралдааныг 2016 оны 08 дугаар сарын 4, 5-ны өдрүүдэд Улаанбаатар хотод зохион байгуулах
32.	Хяналт шалгалт хийх тухай	2016.6.13 № А/482	1.Нийтийн эзэмшлийн зам талбай, зориулалтын бус газарт хог хаягдал хаяж буй аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэдийн үйл ажиллагаанд урьдчилан сэргийлэх хяналт шалгалтыг зохион байгуулах
33.	Баянзүрх дүүргийн 13, 14 дүгээр хорооны Е хэсэгчилсэн талбайн инженерийн шугам сүлжээний барилга угсралтын ажлыг зохион байгуулах тухай	2016.05.31. № А/438	1.Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн Төслийн удирдах хорооны 2016 оны 5 дугаар хурлын “Үүрэг өгөх тухай” тэмдэглэлийн дагуу Баянзүрх дүүргийн 13, 14 дүгээр хороо Е хэсэгчилсэн талбайн инженерийн шугам сүлжээний барилга угсралтын ажилд шаардлагатай 3,199,202,415 /гурван тэрбум нэг зуун ерэн есөн сая хоёр зуун хоёр мянга дөрвөн зуун арван таван/ төгрөгийг нийслэлийн 2016 оны төсвийн Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн инженерийн шугам сүлжээ, авто замын зураг төсөл, угсралтын ажлын хөрөнгөөс гүйцэтгэлээр санхүүжүүлэх
34.	Ажлын хэсэг байгуулах тухай	2016.05.26 № А/420	Монгол Улсын Хөгжлийн банкны хөрөнгөөр санхүүжих Улаанбаатар хотын дулаан хангамжийн 11 г, д ф800 мм-ийн гол шугамыг ф1000 мм-ийн голчтой болгон өргөтгөх зураг төсөл боловсруулах, барилга угсралтын ажлыг зохион байгуулж, хэрэгжилтэнд хяналт тавих үүрэг бүхий Ажлын хэсэг
35.	Төсөл сонгон алгаруулалт зохион байгуулах тухай	2016.05.26 № А/419	Автомашингүй гудамж дэд төслийн хүрээнд Чингэлтэй дүүргийн 1 дүгээр хороо Жигжиджавын гудамж, Сүхбаатар дүүрэг, 4 дүгээр хороо, Хичээнгүй сайд Б.Цэрэндоржийн гудамжны цэцэрлэгт талбай /Улсын Циркийн хойд талын цэцэрлэгт талбай/-д газар доорх байгууламж бүхий шинэ төлөвлөлттэй гудамж /7 хоногийн Бямба, Ням гаригуудад автомашины зам хаах / төсөл хэрэгжүүлэхтэй холбогдуулан төсөл сонгон шалгаруулалт зохион байгуулах
36.	Хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээний үлдэгдэл санхүүжилтийг шийдвэрлэх тухай	2016.05.20 № А/407	2-р хавсралт: Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн инженерийн шугам сүлжээ, авто замын зураг төсөл, угсралтын ажлын үлдэгдэл санхүүжилтийн жагсаалт
37.	Захирамжид өөрчлөлт оруулах тухай	2016.05.20 № А/404	Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн төслийн Удирдах хорооны 2015 оны 12 дугаар сарын 22-ны өдрийн хурлын “Үүрэг өгөх тухай” 15 дугаар тэмдэглэлийн дагуу нийслэлийн Засаг даргын 2014 оны А/733 дугаар захирамжийн хавсралтын 5 дугаар заалтаар батлагдсан Сүхбаатар дүүргийн 11 дүгээр хороо, орон сууцны 7 дугаар хорооллын “Ё” хэсэгчилсэн талбайн УДДТ-“Б”, УДДТ-“В” хүртлэх Ф159 мм-325 мм-ийн 213 метр

			шугамын зураг төсөл, барилга угсралтын ажлыг өөрчлөн батлах.
38.	Ажлын хэсэг байгуулах тухай	2016.05.09. № А/360	Гэр хорооллыг дахин төлөвлөж барилгажуулах төслийн талбарт төсөл хэрэгжүүлэгчээр батламжлагдсан аж ахуйн нэгжээс бусад аж ахуйн нэгжийн барьсан орон сууцны барилгыг 5 хувийн хүүтэй ипотекийн зээл, арилжааны банкуудаас үзүүлэх хөнгөлөлттэй зээл, нийслэлийн харьяа төрийн байгууллагын албан хаагчид урьдчилгаа төлбөрийн дэмжлэг үзүүлэх арга хэмжээ зэрэгт хамруулах тухай асуудлыг судалж, холбогдох хууль эрх зүйн баримт бичгийн хүрээнд нийцэх эсэх асуудлаар санал боловсруулж танилцуулах ажлын хэсэг
39.	Ажлын хэсэг байгуулах тухай	2016.03.25 № А/243	Нийслэлийн Засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөр, эдийн засаг нийгмийн зорилтод тусгагдсан Аюулгүй амгалан Улаанбаатар зорилтыг хэрэгжүүлэх ажлын хүрээнд Улаанбаатар хотод шинээр барилга байгууламж барьж эхлүүлэхтэй холбогдуулан тухайн барилгын орчинд иргэдийг саадгүй зорчих, аюулгүй байдлыг хангуулах, хяналт тавих ажлыг зохион байгуулах Ажлын хэсэг
40.	Ажлын хэсэг байгуулах тухай	2016.02.22 № А/136	Монгол Улсын Их Хурлын 2013 оны 02 дугаар сарын 08-ны өдрийн 23 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Улаанбаатар хотыг 2020 он хүртэл хөгжүүлэх ерөнхий төлөвлөгөөний тодотгол, 2030 оны хөгжлийн чиг хандлага”, Нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2014 оны 17/17 дугаар тогтоол “Нийслэлийн орон сууцны хөтөлбөр”-ийн хэрэгжилтийг хангах Нийслэлийн орон сууцны корпорацийн үйл ажиллагааны үндсэн чиглэлд тусгагдсан төслүүдэд хөрөнгө оруулалт татах, санхүүжилтийг дэмжих “Хөрөнгө оруулалтын төслүүдийг хэрэгжүүлэх журам” боловсруулах Ажлын хэсэг
41.	Ажлын хэсэг байгуулах тухай	2015.11.06 № А/874	Улаанбаатар хотын Төв цэвэрлэх байгууламжид үүсээд байгаа нөхцөл байдалтай танилцаж тулгамдаж байгаа асуудлыг тогтоох, цаашид авах арга хэмжээг тодорхойлох Ажлын хэсэг
42.	Ажлын хэсэг байгуулах тухай	2015.10.28 № А/846	Улаанбаатар хотын төв цэвэрлэх байгууламжийг шинэчлэн сайжруулах, шинээр барих ажлын зураг төсөв боловсруулах ажлыг удирдлагаар хангаж, ажлын явцад төрийн байгууллагуудаас санал, зөвлөмж, зөвшөөрөл авах, хяналт тавих үйл ажиллагааг шуурхай зохион байгуулах, төсөл хэрэгжих явцад гарч буй аливаа хүндрэл бэрхшээлийг шийдвэрлэх зорилго бүхий ажлын хэсэг
43.	Хөрөнгө гаргах тухай	2015.10.12 № А/808	Улаанбаатар, Сөүл хотуудын хамтын ажиллагааны хүрээнд Сөүл хотын захиргааны 100 хувийн хөрөнгө оруулалтаар Хил дамнасан агаарын бохирдлыг судлах, 2 хотын агаарын бохирдлын эх үүсвэрийг хэмжих зорилгоор Орчны агаарын чанарын хэмжилтийн тоног төхөөрөмжийн гаалийн албан татварын төлбөр, түүнийг суурилуулж, ажиллуулахад шаардагдах зардал болох 40 129 200 / дөчин сая нэг зуун хорин есөн мянга хоёр зуун / төгрөгийг Нийслэлийн Засаг даргын нөөц хөрөнгөөс санхүүжүүлэх
44.	Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн хүрээнд 2014-2015 онд он дамжин хэрэгжиж буй инженерийн шугам сүлжээний барилга угсралт болон зураг төсвийн ажлын үлдэгдэл хөрөнгийг шийдвэрлэх тухай	2015.10.01 өдөр № А/785	1.Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн Төслийн удирдах хорооны 2015 оны 12 дугаар хурлын тэмдэглэлийн дагуу Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн хүрээнд 2014-2015 онд он дамжин хэрэгжиж буй инженерийн шугам сүлжээний барилга угсралт болон зураг төсвийн ажлын үлдэгдэл хөрөнгийн жагсаалтыг хавсралтаар батлах, 2.Батлагдсан төсөл арга хэмжээг санхүүжүүлэхэд шаардлагатай 981,0 /Есөн зуун наян нэг/ сая төгрөгийг нийслэлийн 2015 оны төсвөөс санхүүжих Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн инженерийн шугам сүлжээ, авто замын зураг төсөл, угсралтын ажлын хөрөнгөөс санхүүжүүлэх
45.	Хөрөнгө гаргах тухай	2015.09.18 өдөр № А/769	“Шинэ бүтээн байгуулалт” дунд хугацааны хөтөлбөр, Засгийн газрын зорилтот бүлгийн иргэдийг орон сууцаар хангах хөтөлбөрийн хүрээнд баригдсан “Буянт-Ухаа 1” орон сууцны хорооллоос худалдан авсан 30 ширхэг байрны үлдэгдэл төлбөр болох 149.304.800 /нэг зуун дөчин есөн сая гурван зуун дөрвөн мянга найман зуу/ төгрөгийг төрийн албан хаагчид, ахмад настнуудын нийгмийн асуудлыг шийдвэрлэх зардлаас гаргах
46.	Ажлын хэсэг байгуулах тухай	2015.09.08 өдөр № А/721	Нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Тэргүүлэгчдийн 2015 оны 08 дугаар сарын 17-ны өдрийн 132 дугаар тогтоолоор концессын гэрээ байгуулах эрх авсан “Дурсгалын цэцэрлэгт хүрээлэн байгуулах” төслийн үйл ажиллагааг зохион байгуулж, хэрэгжилтэд хяналт тавих чиг үүрэг бүхий Ажлын хэсэг
47.	Улаанбаатар хотын ногоон	2015.07.31 өдөр	Улаанбаатар хотын ногоон хөгжлийн стратегийн төлөвлөгөө”-г боловсруулах үндсэн Ажлын хэсэг

	хөгжлийн стратегийн төлөвлөгөөг боловсруулах Ажлыг хэсэг байгуулах тухай	№ А/644	
48.	Баянзүрх дүүргийн 2,4 дүгээр хорооны нутаг дэвсгэр гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн В хэсэгчилсэн талбайн гадна цахилгаан хангамжийн эхний ээлжийн барилга угсралтын ажлыг зохион байгуулах тухай	2015.07.22 өдөр № А/620	Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн Төслийн удирдах хорооны 2015 оны 10 дугаар хурлын тэмдэглэлийн дагуу Баянзүрх дүүргийн 2,4 дүгээр хорооны нутаг дэвсгэр гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн В хэсэгчилсэн талбайн гадна цахилгаан хангамж /хуваарилах байгууламж, хаалттай дэд өртөө, 10 кВт-ын кабель шугам/-ийн эхний ээлжийн барилга угсралтын ажилд шаардлагатай 3,682,871,065 /гурван тэрбум зургаан зуун наян хоёр сая найман зуун далан нэгэн мянга жаран таван/ төгрөгийг нийслэлийн 2015 оны төсвөөс санхүүжих Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн инженерийн шугам сүлжээ, авто замын зураг төсөл, угсралтын ажлын хөрөнгөөс санхүүжүүлэх
49.	Сүхбаатар дүүргийн 9,10,11 дүгээр хорооны нутаг дэвсгэр Орон сууцны 7 дугаар хороолол орчмын Б хэсэгчилсэн талбайд хэрэгжүүлэх инженерийн шугам сүлжээний зураг, төсвийн ажлыг зохион байгуулах тухай	2015.07.22 өдөр № А/619	1.Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн Төслийн удирдах хорооны 2015 оны 10 дугаар хурлын тэмдэглэлийн дагуу Сүхбаатар дүүргийн 9,10,11 дүгээр хорооны нутаг дэвсгэр Орон сууцны 7 дугаар хороолол орчмын Б хэсэгчилсэн талбайд хэрэгжүүлэх инженерийн шугам сүлжээний зураг, төсвийн жагсаалтыг хавсралтаар баталсан. 2.Батлагдсан төсөл арга хэмжээг санхүүжүүлэхэд шаардлагатай 98,792,734 /ерэн найман сая долоон зуун ерэн хоёр мянга долоон зуун гучин дөрвөн/ төгрөгийг нийслэлийн 2015 оны төсвөөс санхүүжих Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн инженерийн шугам сүлжээ, авто замын зураг төсөл, угсралтын ажлын хөрөнгөөс санхүүжүүлэх.
50.	Ажлын хэсэг байгуулах тухай	2015.07.09 өдөр № А/612	Зүүн хойд Азийн хотын дарга нарын форумын “Хотын ногоон хөгжил” сэдэвчилсэн хуралдааныг 2015 оны 09 дүгээр сарын 21, 22-ны өдрүүдэд Улаанбаатар хотод зохион байгуулах
51.	Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн дагуу сонгогдсон байршилд баригдах авто замуудын зураг төслийн ажлыг зохион байгуулах тухай	2015.06.24 өдөр № А/546	1.Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн Төслийн удирдах хорооны 2015 оны 03 дугаар хурлын тэмдэглэлийн дагуу Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн сонгогдсон байршилд баригдах авто зам, замын байгууламжуудын зураг төслийн ажлын жагсаалтыг хавсралтаар батласан
52.	Шинэ технологи нутагшуулах Ажлын хэсэг байгуулах тухай	2015.06.24 өдөр № А/544	1.Төвлөрсөн бус шийдэлтэй бага оврын цэвэрлэх байгууламж болон хийн түлш ашиглан барилга объектийг халаах технологийг нийслэлийн нутаг дэвсгэрт хэрэгжүүлэх, судлах, байршилыг тогтоож, гэр хорооллын айл өрхүүдийг холбож, нутагшуулах ажлыг зохион байгуулах үүрэг бүхий Ажлын хэсэг, 2.Нийслэлийн нутаг дэвсгэрт хэрэгжүүлэх 1, 5, 10, 15, 20 айлын төвлөрсөн бус шийдэлтэй 50-100 м3/хоног хүчин чадалтай бага оврын цэвэрлэх байгууламжийг судлаж, нутагшуулахад шаардлагатай арга хэмжээг шуурхай зохион байгуулж ажиллахыг Ажлын хэсэгт үүрэг болгосон.
53.	Сонгинохайрхан дүүргийн 1, 2, 20 дугаар хорооны гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн инженерийн шугам сүлжээний зураг төслийн ажлыг зохион байгуулах тухай	2015.06.17 өдөр № А/528	Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн Төслийн удирдах хорооны 2015 оны 07 дугаар хурлын тэмдэглэлийн дагуу Сонгинохайрхан дүүргийн 1,2,20 дугаар хорооны гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн А болон Б блокийн хэсэгчилсэн талбай Цэргийн хотхон орчмыг ДЦС-4 станцаас төвийн дулаанаар хангах инженерийн шугам сүлжээний зураг төслийн ажилд шаардагдах 63,813,096 /жаран гурван сая найман зуун арван гурван мянга ерэн зургаа/ төгрөгийг нийслэлийн 2015 оны төсвөөс санхүүжих Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн инженерийн шугам сүлжээ, авто замын зураг төсөл, угсралтын ажлын хөрөнгөөс санхүүжүүлэх
54.	Сонгинохайрхан дүүргийн 10, 28 дугаар хорооны нутаг дэвсгэрт хэрэгжүүлэх гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн инженерийн шугам сүлжээний зураг төслийн ажлыг зохион байгуулах тухай	2015.06.17 өдөр № А/527	Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн Төслийн удирдах хорооны 2015 оны 08 дугаар хурлын тэмдэглэлийн дагуу Сонгинохайрхан дүүргийн 10, 28 дугаар хорооны гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн ариутгах татуургын шугамыг Баянхошуу дэд төвийн ариутгах татуургын шугаманд холбох инженерийн шугам сүлжээний ажлын зураг төслийг боловсруулахад шаардлагатай 10,469,550 /арван сая дөрвөн зуун жаран есөн мянга таван зуун тавь/ төгрөгийг нийслэлийн 2015 оны төсвөөс санхүүжих Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн инженерийн шугам сүлжээ, авто замын зураг төсөл, угсралтын ажлын хөрөнгөөс санхүүжүүлэх
55.	Гэр хорооллын дахин	2015.06.17 өдөр	1.Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн Төслийн удирдах хорооны 2015 оны 07 дугаар хурлын тэмдэглэлийн

	төлөвлөлтийн дагуу сонгогдсон байршилд баригдах авто замуудын ажлыг зохион байгуулах тухай	№ А/526	дагуу Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн дагуу сонгогдсон байршилд баригдах авто замуудын ажлын жагсаалт, 2.Батлагдсан авто замуудын барилга угсралтын ажилд шаардлагатай 1,022,070,818 /нэг тэрбум хорин хоёр сая далан мянга найман зуун арван найм/ төгрөгийг нийслэлийн 2015 оны төсвөөс санхүүжих Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн инженерийн шугам сүлжээ, авто замын зураг төсөл, угсралтын ажлын хөрөнгөөс санхүүжүүлэх
56.	Сонгинохайрхан дүүргийн 5 дугаар хорооны нутаг дэвсгэр Ханын материал орчмын Б2 хэсэгчилсэн талбайд хэрэгжүүлэх гадна цэвэр усны шугамын барилга угсралтын ажлыг зохион байгуулах тухай	2015.06.17 өдөр № А/525	Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн Төслийн удирдах хорооны 2015 оны 07 дугаар хурлын тэмдэглэлийн дагуу Сонгинохайрхан дүүргийн 5 дугаар хорооны нутаг дэвсгэр Ханын материал орчмын Б2 хэсэгчилсэн талбайд хэрэгжүүлэх гадна цэвэр усны шугамын барилга угсралтын ажилд шаардлагатай 185,846,179 /нэг зуун наян таван сая найман зуун дөчин зургаан мянга нэг зуун далан ес/ төгрөгийг нийслэлийн 2015 оны төсвөөс санхүүжих Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн инженерийн шугам сүлжээ, авто замын зураг төсөл, угсралтын ажлын хөрөнгөөс санхүүжүүлэх
57.	Чингэлтэй дүүргийн 10, 11 дүгээр хорооны нутаг дэвсгэрийн Дэнжийн 1000 орчмын гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн инженерийн шугам сүлжээний зураг төслын ажлыг зохион байгуулах тухай	2015.06.17 өдөр № А/524	1.Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн Төслийн удирдах хорооны 2015 оны 06 дугаар хурлын тэмдэглэлийн дагуу Чингэлтэй дүүргийн 10, 11 дүгээр хорооны Дэнжийн 1000 орчмын гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн инженерийн шугам сүлжээний зураг төслийн ажлыг хавсралтаар батласан. 2.Батлагдсан зураг төслийн ажилд шаардлагатай 447,087,578 /дөрвөн зуун дөчин долоон сая наян долоон мянга таван зуун далан найман/ төгрөгийг нийслэлийн 2015 оны төсвөөс санхүүжих Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн инженерийн шугам сүлжээ, авто замын зураг төсөл, угсралтын ажлын хөрөнгөөс санхүүжүүлэх.
58.	Баянзүрх дүүргийн 8, 16 дугаар хорооны Батлан хамгаалахын их сургууль орчмын гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн гадна цахилгаан хангамжийн зураг төслийн ажлыг зохион байгуулах тухай	2015.06.17 өдөр № А/523	Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн Төслийн удирдах хорооны 2015 оны 05 дугаар хурлын тэмдэглэлийн дагуу Баянзүрх дүүргийн 8, 16 дугаар хорооны Батлан хамгаалахын их сургууль орчмын гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн гадна цахилгаан хангамжийн 10 кВ-ын кабель шугам, хуваарилах байгууламж, 110/35/10 кВ-ийн дэд станцын зураг төслийг боловсруулахад шаардлагатай 112,097,981 /Нэг зуун арван хоёр сая ерэн долоон мянга есөн зуун наян нэгэн/ төгрөгийг нийслэлийн 2015 оны төсвөөс санхүүжих Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн инженерийн шугам сүлжээ, авто замын зураг төсөл, угсралтын ажлын хөрөнгөөс санхүүжүүлэх
59.	Сонгинохайрхан дүүргийн 1, 2 дугаар хорооны Цэргийн хотхон орчмын Б хэсэгчилсэн талбайн инженерийн шугам сүлжээний барилга угсралтын ажлыг зохион байгуулах тухай	2015.06.17 өдөр № А/521	1.Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн Төслийн удирдах хорооны 2015 оны 08 дугаар хурлын тэмдэглэлийн дагуу Сонгинохайрхан дүүргийн 1,2 дугаар хорооны Цэргийн хотхон орчмын Б хэсэгчилсэн талбайн инженерийн шугам сүлжээний барилга угсралтын ажлын жагсаалтыг хавсралтаар батласан, 2. Батлагдсан төсөл арга хэмжээг санхүүжүүлэхэд шаардлагатай 4,126,488,259 /дөрвөн тэрбум нэг зуун хорин зургаан сая дөрвөн зуун наян найман мянга хоёр зуун тавин ес/ төгрөгийг нийслэлийн 2015 оны төсвөөс санхүүжих Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн инженерийн шугам сүлжээ, авто замын зураг төсөл, угсралтын ажлын хөрөнгөөс санхүүжүүлэх
60.	Төслийн хэрэгжилтийг хангах тухай	2015.06.16 өдөр № А/507	Төв цэвэрлэх байгууламжийн өргөтгөл, шинэчлэл, шинээр барих ажлын ТЭЗҮ, зураг төсөл боловсруулах зөвлөх үйлчилгээг Нийслэлийн Засаг даргын 2014 оны А/745 дугаар захирамжаар байгуулагдсан үнэлгээний хорооны шийдвэрийг хүчинтэйд тооцож, тендерт шалгарсан компанитай гэрээ байгуулан гүйцэтгүүлэх
61.	Ажлын хэсэг байгуулах тухай	2015.06.11 өдөр № А/502	1.Нийслэлийн гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах төсөв, хөрөнгийн асуудлыг шийдвэрлэх зорилгоор “Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн санхүүжилтийн механизмыг тодорхойлох” Ажлын хэсэг
62.	Ажлын хэсэг байгуулах тухай	2015.05.19 өдөр № А/438	Японы Засгийн газрын буцалтгүй тусламжаар олгож буй орчны агаарын чанарыг тодорхойлох зориулалт бүхий суурин харуул байршуулах ажлыг зохион байгуулах Ажлын хэсэг
63.	Цэвэр агаар сангийн хөрөнгөөр	2015.05 №.18	1-р хавсрал: Цэвэр агаар сангийн хөрөнгөөр 2015 онд санхүүжих Агаарын чанарыг сайжруулах бүсэд айл

	хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулах тухай	өдөр № А/432	өрхийг цахилгаанаар халаах боломжийг нэмэгдүүлэхийн тулд цахилгаан хангамжийг сайжруулах ажлын жагсаалт, 2-р хавсрал: Гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулах Үнэлгээний хорооны бүрэлдэхүүн.
64.	Ажлын хэсэг байгуулах тухай	2015.04.23 өдөр № А/338	Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2010 оны “Мод тарих үндэсний өдөр зарлах тухай” 63 дугаар зарлигийн дагуу 2015 оны мод тарих өдрийг Байгаль орчин, ногоон хөгжил аялал жуулчлалын сайдын санаачилгаар “Нэг сая мод ургуулах хөдөлгөөн” өрнүүлэх хэлбэрээр нийслэлийн хэмжээнд зохион байгуулах
65.	Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн дагуу сонгогдсон байршилд баригдах инженерийн шугам сүлжээний ажлыг зохион байгуулах тухай	2015.04.21 өдөр № А/331	Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн Төслийн удирдах хорооны 2015 оны 7 дугаар тогтоолын дагуу Чингэлтэй дүүргийн 7 дугаар хорооны нутаг дэвсгэр Монголын үндэсний олон нийтийн радио телевиз орчмын гэр хорооллын 11,4 га талбайд хэрэгжүүлэх инженерийн шугам сүлжээний зураг төслийн жагсаалтыг хавсралтаар батласан.
66.	Ажлын хэсэг байгуулах тухай	2015.04.16 өдөр № А/306	“Авто зам, тохижилт, ногоон байгууламжийг ашиглах, хамгаалах” журмын дагуу зөвшөөрөл олгох, гүйцэтгэлийн явцад хяналт тавих ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүн
67.	Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн дагуу сонгогдсон байршилд баригдах инженерийн шугам сүлжээний ажлыг зохион байгуулах тухай	2015.04.14 өдөр № А/290	Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн Төслийн удирдах хорооны 2014 оны 73 дугаар тогтоолын дагуу Сонгинохайрхан дүүргийн 5, 6 дугаар хорооны нутаг дэвсгэр Ханын материал орчмын гэр хороололд барих 4ш Ус дулаан дамжуулах төвийн барилга угсралтын ажлын нэмэлт хөрөнгө 865,0 /найман зуун жаран таван/ сая төгрөгийг нийслэлийн 2015 оны төсвөөс санхүүжих гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн инженерийн шугам сүлжээ, авто замын зураг төсөл, угсралтын ажлын хөрөнгөнөөс санхүүжүүлэх
68.	Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн дагуу сонгогдсон байршилд баригдах инженерийн шугам сүлжээний ажлыг зохион байгуулах тухай	2015.04.14 өдөр № А/289	Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн Төслийн удирдах хорооны 2014 оны 71 дүгээр тогтоолын дагуу Баянзүрх дүүргийн 8, 16 дугаар хорооны нутаг дэвсгэр Батлан хамгаалахын сургууль орчмын гэр хороололд барих дулааны эх үүсвэр 2ш, дулааны Ф80/300мм-ийн 2010 м шугамын барилга угсралтын ажлын нэмэлт хөрөнгө 5850,0 /таван тэрбум найман зуун тавин сая/ сая төгрөгийг нийслэлийн төсвийн хөрөнгөөр 2013-2015 онд он дамжин хэрэгжүүлэх гэр хорооллыг инженерийн шугам сүлжээнд холбох ажлын хөрөнгө болон нийслэлийн 2015 оны төсвөөс санхүүжих гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн инженерийн шугам сүлжээ, авто замын зураг төсөл, угсралтын ажлын хөрөнгөнөөс санхүүжүүлэх
69.	Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн дагуу сонгогдсон байршилд баригдах инженерийн шугам сүлжээний ажлыг зохион байгуулах тухай	2015.04.14 өдөр угаар А/288	1.Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн Төслийн удирдах хорооны 2015 оны 06 дугаар тогтоолын дагуу Баянзүрх дүүргийн 2 дугаар хорооны нутаг дэвсгэр Дарь-Эх орчмын 4,5 га талбайд хэрэгжүүлэх инженерийн шугам сүлжээний зураг төслийн жагсаалтыг хавсралтаар батласан, 2.Батлагдсан төсөл, арга хэмжээнд шаардлагатай 139,702,483 /нэг зуун гучин есэн сая долоон зуун хоёр мянга дөрвөн зуун наян гурван/ төгрөгийг нийслэлийн 2015 оны төсвөөс санхүүжих гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн инженерийн шугам сүлжээ, авто замын зураг төсөл, угсралтын ажлын хөрөнгөөс санхүүжүүлэх
70.	Зураг төсөв боловсруулах ажлыг зохион байгуулах тухай	2014.12.26 өдөр № А/1073	Нийслэлийн төсвийн хөрөнгөөр 2013-2015 онд он дамжин хэрэгжих шинээр баригдах барилга байгууламж, авто замын зураг төсөв, ТЭЗҮ, хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөө боловсруулах ажлын хөрөнгөнөөс хэрэгжүүлэх зураг төслийн жагсаалтыг хавсралтаар батласан
71.	Журам батлах тухай	2014.12.24 өдөр № А/1063	Нийслэлийн Засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 2.3.4-т заасан “Орон сууцны дэд хөтөлбөр”-ийг хэрэгжүүлэх ажлын хүрээнд Нийслэлийн төрийн албан хаагчдад орон сууцны дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор 1-р хавсралт: нийслэлийн өмчлөлд шилжсэн орон сууцыг Төрийн албан хаагчдад худалдах журам, 2-р хавсрала: орон сууц худалдах гэрээг хоёрдугаар хавсралтаар, орон сууцыг хуваарилах хуваарь.
72.	“Налайхын Барилгын материалын үйлдвэрлэл, технологийн парк” орон нутгийн өмчит төсөвт үйлдвэрийн газрын бүтэц орон тоог батлах тухай	2014.12.19 өдөр № А/1047	1.“Налайхын Барилгын материалын үйлдвэрлэл, Технологийн парк” орон нутгийн төсөвт үйлдвэрийн газрын бүтэц орон тоог хавсралтаар батласан

73.	Дулааны шугамын трассын байршлыг тогтоож, газар эзэмшүүлэх эрх олгох тухай	2014.12.02 өдөр № А/1004	Монгол Улсын Засгийн газрын 2014 оны 08 дугаар сарын 14-ний өдрийн 263 дугаар тогтоолын 2 дугаар хавсралтаар батлагдсан “Шинэ бүтээн байгуулалт” дунд хугацааны зорилтот хөтөлбөрийн хүрээнд Улаанбаатар хотод шинээр барих дулааны шугамын трасс, дулаан дамжуулах төвийн байршил, хэмжээ, хамгаалалтын зурвасыг тогтоосон
74.	Хөрөнгө гаргах тухай	2014.11.24 өдөр № А/982	Улаанбаатар хоттой агаарын бохирдлыг бууруулах, мэргэжлийн хяналт, эрүүл ахуй, бактер судлалын салбарт хамтран ажиллах зорилгоор БНСУ-ын Сөүл хотын Эрүүл мэнд, орчны судалгааны хүрээлэнгийн орлогч дарга Чон Жэ Шиг тэргүүтэй төлөөгчид 2014 оны 12 дугаар сарын 01-нээс 04-ний өдрүүдэд Улаанбаатар хотод албан айлчлал хийх тул төлөөлөгчдийг хүлээж авах зардал болох 3 475 000 /Гурван сая дөрвөн зуун далан таван мянга/ төгрөгийг гадаад арга хэмжээний зардлаас гаргах
75.	Ажлын хэсэг байгуулах тухай	2014.11.04 өдөр № А/933	“Нийслэлийн орон сууцны хөтөлбөр”-ийг хэрэгжүүлэх, гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн хүрээнд баригдаж буй орон сууцны эрэлтийг дэмжих зорилгоор орон сууцны санхүүжилтийн оновчтой механизмыг боловсруулах чиг үүрэг бүхий Ажлын хэсэг
76.	Журам батлах тухай	2014.10.31 өдөр № А/926	1-р хавсралт: Улаанбаатар хотод баригдаж буй барилга байгууламжид нэг цэгийн үйлчилгээгээр техникийн нөхцөл олгох журам, 2-р хавсралт: “Авто зам тохижилт, ногоон байгууламжийг ашиглах, хамгаалах” журам.
77.	Агаарын бохирдлыг бууруулах арга хэмжээний хүрээнд хэрэгжүүлэх ажлын жагсаалт батлах тухай	2014.10.09 өдөр № А/859	Нийслэлийн Засаг даргын 2014 оны А/782 дугаар захирамжаар батлагдсан Цэвэр агаар сангийн хөрөнгөөр 2014 онд санхүүжих нийслэлийн агаарын бохирдлыг бууруулах бүсийн айл, өрхийг цахилгаан халаагуур хэрэглэх нөхцлийг нэмэгдүүлэх, хэт ачаалагдсан дэд станц, цахилгаан дамжуулах агаарын шугамын ачааллыг хөнгөвчлөх, шинэчлэх 1090,0 /нэг тэрбум ерэн сая/ төгрөгийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх ажлын жагсаалт
78.	Ажлын хэсэг байгуулах тухай	2014.09.29 өдөр № А/840	Нийслэлийн нутаг дэвсгэрийн тэнцвэрт хөгжлийг хангах, Улаанбаатар хотын хэт төвлөрлийг сааруулах зорилтын хүрээнд нийслэлийн дагуул, хаяа хот, тосгоныг хөгжүүлэх бодлогыг хэрэгжүүлж хот, тосгодыг байгуулах ажил зохион байгуулах Ажлын хэсэг
79.	Хөрөнгө гаргах тухай	2014.09.29 өдөр № А/839	1.“Ухаалаг Улаанбаатар” хөтөлбөрийн хүрээнд Улаанбаатар хотын нийт гудамж талбайн зураглалыг 360 градусын дүрслэлд оруулж, www.google.com/maps/ цахим хуудсанд холбогдох мэдээллийг оруулах зорилготой “Стрийт виову” төслийн ажлыг Google компанийн Монгол дахь гүйцэтгэгч “И-Теч” ХХК-тай хамтран ажиллах гэрээ байгуулж хэрэгжүүлэх, 2.“Стрийт виову” төслийг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай зураг авалтын төхөөрөмжүүдийг Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт түр оруулах, буцаан гаргахад шаардагдах гаалийн түр татвар болох 11.979.264 /арван нэгэн сая есөн зуун далан есөн мянга хоёр зуун жаран дөрөв/ төгрөгийг Нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газрын батлагдсан урсгал зардлын төрийн нэрийн өмнөөс гүйцэтгүүлсэн ажил, үйлчилгээний зардлаас буцаан төлөгдөх нөхцөлтэйгөөр гаргах.
80.	Ажлын хэсэг байгуулах тухай	2014.09.19 өдөр № А/790	Азийн хөгжлийн банкны техникийн туслалцаагаар хэрэгжих “Хот төлөвлөлтийн үйл ажиллагааг сайжруулах” төслийн хүрээнд зохиогдох сургалтуудын хөтөлбөрийг боловсруулах, загвар төслийн талаар санал боловсруулах, зохион байгуулах, төсөлд оролцогч талуудын хооронд мэдээлэл солилцох, мэдээллийг төслийн хүрээнд оролцогч талуудад жигд хүргэх үйл ажиллагаануудыг зохион байгуулахад удирдлагаар хангах чиг үүрэг бүхий Ажлын хэсэг
81.	Агаарын бохирдлыг бууруулах арга хэмжээг зохион байгуулах тухай	2014.09.18 өдөр № А/782	Цэвэр агаар сангийн хөрөнгөөр 2014 онд санхүүжих нийслэлийн агаарын бохирдлыг бууруулах бүсийн айл, өрхийг цахилгаан халаагуур хэрэглэх нөхцлийг нэмэгдүүлэх, хэт ачаалагдсан дэд станц, цахилгаан дамжуулах агаарын шугамын ачааллыг хөнгөвчлөх, шинэчлэх 1090,0 /нэг тэрбум ерэн сая/ сая төгрөгийн ажлын гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулах Үнэлгээний хорооны бүрэлдэхүүн
82.	Сүхбаатар дүүргийн 11 дүгээр хороо орон сууцны 7 дугаар хорооллын “Е” хэсэгчилсэн талбайн инженерийн шугам	2014.08.28 өдөр № А/733	Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн төслийн удирдах хорооны 2014 оны 34 дүгээр тогтоолын дагуу нийслэлийн 2013 оны төсвийн хөрөнгөөр санхүүжих Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн инженерийн шугам сүлжээ, авто замын ажлын хөрөнгөнөөс 1183,0 /нэг тэрбум нэг зуун наян гурван/ сая төгрөгөөр Сүхбаатар дүүргийн 11 дүгээр хороо Орон сууцны 7 дугаар хорооллын “Е” хэсэгчилсэн талбайд

	сүлжээний барилга угсралтын ажлыг зохион байгуулах тухай		хэрэгжүүлэх инженерийн шугам сүлжээний барилга угсралтын ажил
83.	Сонгинохайрхан дүүргийн 6 дугаар хороо, Ханын материал орчим “Г” хэсэгчилсэн талбайн инженерийн шугам сүлжээний барилга угсралтын ажлыг зохион байгуулах тухай	2014.08.28 өдөр № А/732	Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн төслийн удирдах хорооны 2014 оны 38 дугаар тогтоолын дагуу нийслэлийн 2013 оны төсвийн хөрөнгөөр санхүүжих Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн инженерийн шугам сүлжээ, авто замын ажлын хөрөнгөнөөс 429,0 /дөрвөн зуун хорин есөн/ сая төгрөгөөр Сонгинохайрхан дүүргийн 6 дугаар хороо, Ханын материал орчим “Г” хэсэгчилсэн талбайд хэрэгжүүлэх инженерийн шугам сүлжээний барилга угсралтын ажил
84.	Ажлын хэсэг байгуулах тухай	2014.08.12 өдөр № А/693	“Улаанбаатар хотын гэр хорооллыг хөгжүүлэх, хөрөнгө оруулалтыг дэмжих хөтөлбөр”-ийн төсөл хэрэгжүүлэх нэгжийн ажилтнуудыг сонгон шалгаруулах Ажлын хэсэг
85.	“Эрүүл аюулгүй байдлын индекс тооцох аргачлал”-ыг хэрэгжүүлэх тухай	2014.07.31 өдөр № А/658	Нийслэлийн Эдийн засаг нийгмийн жил бүрийн зорилтыг Эрүүл аюулгүй байдлын индексийн хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөтэй уялдуулан төлөвлөж иргэдийн ажиллаж амьдрах эрүүл, аюулгүй орчинг бүрдүүлэх, Нийслэл, дүүргийн Эрүүл аюулгүй байдлын индексийн 2012 оны суурь үзүүлэлтүүдийг сайжруулахад чиглэсэн тодорхой ажил зохион байгуулж ажиллахыг бүх шатны Засаг дарга нар, хэрэгжүүлэгч агентлаг, харьяа газрын дарга нарт үүрэг болгосон,
86.	Дулаалгын аян зохион байгуулах тухай	2014.7 № сар 29 № А/654	Нийслэлд ажиллаж амьдарч буй албан байгууллага, аж ахуйн нэгж, айл өрхүүдийн өвөлжилтийн бэлтгэлийг хангуулах, орон байраа дулаалах замаар дулаан хэмнэдэг зөв дадалд бүх нийтийг уриалах зорилгоор 2014 оны 09 дүгээр сарын 15-наас 10 дугаар сарын 30-ны хооронд “Дулаан, эрүүл орчинд хэмнэлттэй амьдарцгаая” уриатай иргэд, олон нийтийн санаачлагыг өрнүүлсэн аяныг нийслэлийн бүх дүүрэгт, аяны нээлт үзэсгэлэн худалдааг Чингисийн талбайд зохион байгуулах
87.	Нийслэлийн нутаг дэвсгэр дэх инженерийн шугам сүлжээний хамгаалалтын зурвас газрыг тогтоох үйл ажиллагааг зохион байгуулах тухай	2014.07.29 өдөр № А/653	Нийслэлийн нутаг дэвсгэрт байрших дулаан, цахилгаан холбоо, цэвэр болон бохир ус, үерийн далан, борооны болон хөрсний ус зайлуулах шугам сүлжээний хамгаалалтын зурвасыг шинэчлэн тогтоож, хангагч байгууллагуудад газрыг эзэмшүүлэх үйл ажиллагааны хүрээнд дараах арга хэмжээг авах
88.	Засгийн газрын тусгай сан Цэвэр агаар сангаас нийслэлийн Засаг даргад эрх шилжүүлэн хэрэгжүүлэх хөрөнгө оруулалтын төсөл арга хэмжээг зохион байгуулах тухай	2014.7 № сар 25 № А/638	Цэвэр агаар сангийн хөрөнгөөр 2014 онд санхүүжих Улаанбаатар хотын гэр хорооллын айл өрхүүдийг сайжруулсан шахмал түлшээр хангах зорилгоор түлш нөөцлөх хэрэглэгчдэд нийлүүлэх 5,2 /таван тэрбум хоёр зуун сая/ тэрбум төгрөгийн ажлын гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулах Үнэлгээний хорооны бүрэлдэхүүн
89.	Сонгинохайрхан дүүргийн 10 дугаар хорооны нутаг дэвсгэрийн Арьс ширний үйлдвэрийн ажилчдын байр орчмын гэр хорооллын дэд бүтцийн барилга байгууламж, инженерийн шугам сүлжээний барилга угсралтын ажлыг зохион байгуулах тухай	2014.7 № сар 24 № А/626	Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн төслийн удирдах хорооны 2014 оны 41 дүгээр тогтоолын дагуу нийслэлийн 2014 оны төсвийн хөрөнгөөр санхүүжих Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн инженерийн шугам сүлжээ, авто замын ажлын хөрөнгөнөөс 8,367.0 /найман тэрбум гурван зуун жаран долоон сая/ сая төгрөгөөр Сонгинохайрхан дүүргийн 10 дугаар хорооны нутаг дэвсгэрийн Арьс ширний үйлдвэрийн ажилчдын байр орчимд хэрэгжүүлэх гэр хорооллын дэд бүтцийн барилга байгууламж, инженерийн шугам сүлжээний барилга угсралтын ажил
90.	Баянзүрх дүүргийн 14 дүгээр хорооны нутагдэвсгэрийн Орон сууцны ХҮ хорооллын “Б” хэсэгчилсэн талбайд хэрэгжүүлэх дэд бүтцийн барилга байгууламж,	2014.7 № сар 24 № А/625	Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн төслийн удирдах хорооны 2014 оны 46 дугаар тогтоолын дагуу нийслэлийн 2014 оны төсвийн хөрөнгөөр санхүүжих Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн инженерийн шугам сүлжээ, авто замын ажлын хөрөнгөнөөс 2,595.0 сая /хоёр тэрбум таван зуун ерэн таван сая/ төгрөгөөр Баянзүрх дүүргийн 14 дүгээр хорооны нутаг дэвсгэрийн Орон сууцны ХҮ хорооллын “Б” хэсэгчилсэн талбайд хэрэгжүүлэх дэд бүтцийн барилга байгууламж, инженерийн шугам сүлжээний барилга угсралтын ажил

	инженерийн шугам сүлжээний барилга угсралтын ажлыг зохион байгуулах тухай		
91.	Чингэлтэй дүүргийн 13, 15 дугаар хорооны нутаг дэвсгэрийн 72 дугаар сургууль орчмын гэр хороололд хэрэгжүүлэх инженерийншу гам сүлжээний барилга угсралтын ажлыг зохион байгуулах тухай	2014.7 № сар 24 № А/624	Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн төслийн удирдах хорооны 2014 оны 43 дугаар тогтоолын дагуу нийслэлийн 2014 оны төсвийн хөрөнгөөр санхүүжих Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн инженерийн шугам сүлжээ, авто замын ажлын хөрөнгөнөөс 1,311.0 /нэг тэрбум гурван зуун арван нэгэн сая/ сая төгрөгөөр Чингэлтэй дүүргийн 13, 15 дугаар хорооны нутаг дэвсгэрийн 72 дугаар сургууль орчмын гэр хороололд хэрэгжүүлэх инженерийн шугам сүлжээний барилга угсралтын ажил
92.	Баянзүрх дүүргийн 14 дүгээр хорооны нутаг дэвсгэрийн Орон сууцны ХIY хорооллын "А" хэсэгчилсэн талбайд хэрэгжүүлэх дэд бүтцийн барилга байгууламж, инженерийн шугам сүлжээний барилга угсралтын ажлыг зохион байгуулах тухай	2014.7 № сар 24 № А/623	Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн төслийн удирдах хорооны 2014 оны 47 дугаар тогтоолын дагуу нийслэлийн 2014 оны төсвийн хөрөнгөөр санхүүжих Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн инженерийн шугам сүлжээ, авто замын ажлын хөрөнгөнөөс 2,816.0 сая /хоёр тэрбум найман зуун арван зургаан сая/ төгрөгөөр хэрэгжүүлэх Баянзүрх дүүргийн 14 дүгээр хорооны нутаг дэвсгэрийн Орон сууцны ХIY хорооллын "А" хэсэгчилсэн талбайд хэрэгжүүлэх дэд бүтцийн барилга байгууламж, инженерийн шугам сүлжээний барилга угсралтын ажил
93.	Баянзүрх дүүргийн 8,16 дугаар хорооны нутаг дэвсгэрийн Батлан хамгаалахын их сургууль орчмын "А" хэсэгчилсэн талбайн инженерийн шугам сүлжээний барилга угсралтын ажлыг зохион байгуулах тухай	2014.7 № сар 24 № А/622	Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн төслийн удирдах хорооны 2014 оны 35 дугаар тогтоолын дагуу нийслэлийн 2014 оны төсвийн хөрөнгөөр санхүүжих Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн инженерийн шугам сүлжээ, авто замын ажлын хөрөнгөнөөс 275,0 /хоёр зуун далан таван/ сая төгрөгөөр Баянзүрх дүүргийн 8,16 дугаар хорооны нутаг дэвсгэрийн Батлан хамгаалахын их сургууль орчмын "А" хэсэгчилсэн талбайд хэрэгжүүлэх инженерийн шугам сүлжээний барилга угсралтын ажил
94.	Сүхбаатар дүүргийн 15 дугаар хорооны нутаг дэвсгэрийн Дамбадаржаа орчмын гэр хороололд хэрэгжүүлэх дэд бүтцийн барилга байгууламж, инженерийн шугам сүлжээний барилгаугсралтын ажлыг зохион байгуулах тухай	2014.7 № сар 24 № А/621	Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн төслийн удирдах хорооны 2014 оны 48 дугаар тогтоолын дагуу нийслэлийн 2014 оны төсвийн хөрөнгөөр санхүүжих Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн дагуу хэрэгжүүлэх инженерийн шугам сүлжээ, авто замын ажлын хөрөнгөнөөс 1300,0 сая /нэг тэрбум гурван зуун сая/ төгрөгөөр хэрэгжүүлэх Сүхбаатар дүүргийн 15 дугаар хорооны нутаг дэвсгэрийн Дамбадаржаа орчмын гэр хороололд хэрэгжүүлэх дэд бүтцийн барилга байгууламж, инженерийн шугам сүлжээний барилга угсралтын ажил
95.	Баянзүрх дүүргийн 8,16 дугаар хорооны нутаг дэвсгэрийн Батлан хамгаалахын их сургууль орчмын "Б" хэсэгчилсэн талбайн инженерийн шугам сүлжээний барилга угсралтын ажлыг зохион байгуулах тухай	2014.7 № сар 24 № А/620	Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн төслийн удирдах хорооны 2014 оны 36 дугаар тогтоолын дагуу нийслэлийн 2014 оны төсвийн хөрөнгөөр санхүүжих Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн инженерийн шугам сүлжээ, авто замын ажлын хөрөнгөнөөс 351,0 /гурван зуун тавин нэгэн/ сая төгрөгөөр Баянзүрх дүүргийн 8,16 дугаар хорооны нутаг дэвсгэрийн Батлан хамгаалахын их сургууль орчмын "Б" хэсэгчилсэн талбайд хэрэгжүүлэх инженерийн шугам сүлжээний барилга угсралтын ажил
96.	Баянзүрх дүүргийн 12 дугаар хорооны нутаг дэвсгэрийн Амгалан орчмын гэр хороололд хэрэгжүүлэх инженерийн шугам	2014.7 № сар 24 № А/619	Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн төслийн удирдах хорооны 2014 оны 44 дүгээр тогтоолын дагуу нийслэлийн 2014 оны төсвийн хөрөнгөөр санхүүжих Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн инженерийн шугам сүлжээ, авто замын ажлын хөрөнгөнөөс 980,0 /есөн зуун наян/ сая төгрөгөөр Баянзүрх дүүргийн 12 дугаар хорооны нутаг дэвсгэрийн Амгалан орчмын гэр хороололд хэрэгжүүлэх инженерийн шугам

	сүлжээний барилга угсралтын ажлыг зохион байгуулах тухай		сүлжээний барилга угсралтын ажил
97.	Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн дагуу сонгогдсон байршлуудын инженерийн шугам сүлжээний зураг төсөл боловсруулах ажлыг зохион байгуулах тухай	2014.07.07 № А/560	Гэр хороолол дахин төлөвлөлтийн төслийн удирдах хорооны 2014 оны 28 дугаар тогтоолын дагуу нийслэлийн төсвийн хөрөнгөөр 2014 онд санхүүжих Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн байршлуудын хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөө, инженерийн шугам сүлжээний зураг төсөл боловсруулах ажлын хөрөнгөнөөс хэрэгжүүлэх гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн дагуу сонгогдсон байршлуудын инженерийн шугам сүлжээний зураг төсөл боловсруулах ажлын жагсаалт
98.	Агаарын бохирдлын суурин эх үүсвэрийн нэгдсэн тоо бүртгэл явуулах тухай	2014.05.23 өдөр № А/410	2014 оны 08 дугаар сарын 01-ний өдрийн дотор агаарын бохирдлын суурин эх үүсвэр эзэмшигчдийг зуухны бүртгэл тооллогод хамруулж, бүртгэл хяналтын нэгдсэн тогтолцоо бүрдүүлэх ажлыг хэрэгжүүлэх
99.	Ажлын хэсэг байгуулах тухай	2014.03.25 өдөр № А/203	Улаанбаатар хотын төв цэвэрлэх байгууламжийг шинэчлэн сайжруулах, шинээр барих ажлын зураг төсөв боловсруулах зөвлөх үйлчилгээний ажлын даалгаврыг боловсруулах Ажлын хэсэг
100.	Ажлын хэсэг байгуулах тухай	2014.03.06 өдөр № А/149	Улаанбаатар хотын ногоон байгууламжийн усалгаа, үйлдвэрлэл, ахуйн хэрэглээнд хөрсний болон гадаргуугийн усыг ашиглах, ашиглаад гарсан бохир усыг цэвэршүүлж дахин ашиглах журмын төсөл боловсруулах Ажлын хэсэг
101.	Гурвалжингийн гүүр орчмын замын хөдөлгөөний түгжрэлийг бууруулах талаар авах зарим арга хэмжээний тухай	2013.12.20 өдөр № А/1123	Улаанбаатар хотын Баянгол дүүргийн нутаг дэвсгэр 5, 20 дугаар хороо, Гурвалжин зах орчмын замын хөдөлгөөний хэт ачааллыг бууруулах зорилгоор Төмөр замын 44 дүгээр ачиж буулгах ангийг Налайх дүүргийн нутагт дэвсгэрт нүүлгэн шилжүүлэх ажлыг Төмөр замын асуудал эрхэлсэн байгууллагатай хамтран судалж, санал боловсруулан танилцуулахыг нийслэлийн Ерөнхий төлөвлөгөөний газарт үүрэг болгосон
102.	Ажлын хэсэг байгуулах тухай	2013.12.03 өдөр № А/1064	1-р хавсралт: “Улаанбаатар-Цэвэр агаар” төслийн хүрээнд Дэлхийн банкны санхүүжилтээр гүйцэтгэж байгаа “Улаанбаатар хотын ногоон байгууламж, цэцэрлэгжүүлэлтийн хөрөнгө оруулалтын техник эдийн засгийн үндэслэл боловсруулах” зөвлөх үйлчилгээний “Хөрөнгө оруулалт хийх загвар төсөл”-ийн бүтээн байгуулалтын ажлыг удирдлага, зохицуулалтаар хангах Ажлын хэсэг, 2-р хавсралт: ажлын хэсгийн үйл ажиллагааны төлөвлөгөө
103.	Гэр хорооллын дэд бүтцийн барилга байгууламж, шугам сүлжээний ажлыг зохион байгуулах тухай	2013.12.03 өдөр № А/1059	Нийслэлийн 2013 оны төсөвт гэр хорооллыг инженерийн шугам сүлжээнд холбох ажилд батлагдсан хөрөнгөнөөс 26,670.0 /хорин зургаан тэрбум зургаан зуун далан сая/ сая төгрөгөөр хэрэгжүүлэх дахин төлөвлөгдсөн гэр хорооллын дэд бүтцийн барилга байгууламж, шугам сүлжээний ажлын жагсаалт
104.	Ажлын хэсэг байгуулах тухай	2013.11.29 өдөр № А/1037	Дэлхийн банкны хөнгөлөлттэй зээлийн хөрөнгөөр хэрэгжиж буй “Улаанбаатар цэвэр агаар” төслийн хүрээнд “Улаанбаатар хотын иргэдийн төлбөрийн чадварт нийцсэн орон сууцны стратеги”-ийн баримт бичиг боловсруулах Зөвлөх багийг удирдан чиглүүлэх, бодлого, зөвлөмжөөр хангах үүрэг бүхий Ажлын хэсэг
105.	Төслийн удирдах хороо байгуулах тухай	2013.10.07 өдөр № А/924	Монгол Улсын Засгийн газар, Азийн хөгжлийн банкны хооронд 2013 оны 08 дугаар сарын 09–нд байгуулсан “Гэр хорооллыг хөгжүүлэх төслийг бэлтгэх техник туслалцааны тухай Санамж бичиг”–ийн 41 дэх заалт, хавсралт 7-д заасны дагуу “Гэр хорооллыг хөгжүүлэх, хөрөнгө оруулалтыг дэмжих ТА 7970-МОН төсөл”-ийг үр дүнтэй хэрэгжүүлэх, зохион байгуулах, төслийг хэрэгжүүлэгч талуудын ажлын уялдааг хангаж ажиллах, хэрэгжилтэд хяналт тавих, мэргэжил арга зүйн туслалцаа үзүүлэх чиг үүрэг бүхий Төслийн удирдах хороо
106.	Ажлын хэсэг байгуулах тухай	2013.06.05 өдөр № А/566	1.Нийслэлийн ногоон бүсийн нутаг дэвсгэр ой, усны сан газарт газар эзэмшилт, ашиглалтын байдлыг тогтоох, хууль зөрчин гаргасан газар эзэмших зөвшөөрлүүдийг цуцлах санал, дүгнэлт гаргаж танилцуулах Ажлын хэсгийг нэгдүгээр хавсралтаар, ногоон бүсэд газар олголт, эзэмшилт, ашиглалтын байдалд шалгалт хийх ажлын удирдамжийг хоёрдугаар хавсралтаар тус тус баталсугай.

107.	Зураг төслийн ажлын жагсаалт батлах тухай	2013.05.14 өдөр № А/482	Нийслэлийн төсвийн хөрөнгөөр 2013 онд санхүүжих шинээр барих барилга байгууламж, инженерийн шугам сүлжээ, авто замын зураг төсөв, ТЭЗҮ, хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөө боловсруулах ажлын жагсаалт
108.	“Амгалан дулааны станц”-ын дулааны шугамын зураг төсөл боловсруулах тухай	2013.05.13 өдөр № А/473	1-р хавсралт: Нийслэлийн 2013 оны төсвийн хөрөнгөөр санхүүжих Амгалан дулааны станцын дулааны шугамын зураг төслийн ажлын жагсаалт; 2-р хавсралт: гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулах Үнэлгээний хороо.
109.	Нийслэлийн өвөлжилт өнгөрүүлсэн дүн, 2013-2014 оны өвөлжилтийн бэлтгэл хангах тухай	2013.05.03 өдөр № А/445	-Нийслэлд 2013 онд хэрэгжих инженерийн шугам сүлжээ, автозам, тохижилтын ажлын нэгдсэн төлөвлөгөө, өвөлжилтийн бэлтгэл хангах төлөвлөгөө гарган ажлаа зохион байгуулж, биелэлтийг 2013 оны 10 дугаар сарын 01-ний дотор бүрэн хангуулж,; -Засварын хугацаанд ус, дулаан, цахилгаан хангамжаар байгууллага, иргэдийг тасалдуулахгүй, түр зогсолтын графикт хугацааг чанд мөрдөн ажиллах; -Хотын захын орон сууц, төсөвт байгууллагуудыг дулаанаар хангадаг халаалтын зуухнуудын шинэчлэл, засварын ажлыг хугацаанд нь гүйцэтгүүлэх; -Барилга, нийтийн зориулалттай орон сууцны дулааны алдагдлыг бууруулан дээвэр, хашлага хийцийг дулаалах, цонх, хаалгыг шинэчлэх замаар эрчим хүчийг хэмнэж, тав тухтай ажиллаж амьдрах орчин бүрдүүлэх; -Нийтийн тээврийн үйлчилгээ эрхлэн явуулж байгаа аж ахуйн нэгж байгууллагуудын автобус, троллейбусны парк шинэчлэл, засвар үйлчилгээний ажлыг зохион байгуулах; -Нийслэл хотын нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд төрийн өмчийн болон иргэн, аж ахуйн нэгж байгууллагын эзэмшлийн инженерийн шугам сүлжээний засвар үйлчилгээ, хяналт хийх зориулалттай нээлхий, худаг камерийн бүрэн бүтэн байдлыг тогтмол хангуулж эвдрэх, үрэгдэх тохиолдол бүрт шуурхай сэргээн, аюулгүй байдлыг тогтмол хангаж ажиллах; -Барилга, байгууламжийн халаалтын дотор системийн угаалга, цэвэрлэгээг нормативт хугацаанд нь мэргэжлийн байгууллагаар гүйцэтгүүлэх, шаардлагатай тохиолдолд шинэчлэх; -Улс, нийслэлийн төсөв, гадаадын зээл тусламжийн хөрөнгөөр хийгдэж байгаа авто зам инженерийн шугам сүлжээний барилга угсралтын ажлуудыг цаг хугацаанд нь гүйцэтгүүлэх; -Гэр хорооллыг иргэдийн оролцоотой дахин төлөвлөх, инженерийн шугам сүлжээ, дэд бүтцээр хангах ажлыг зохион байгуулах.
110.	Ажлын хэсэг байгуулах тухай	2013.05.02 өдөр № А/442	Улаанбаатар хотын орчны агаарын чанарт 24 цагийн хяналт, хэмжилт хийдэг 2 суурин харуулын байршил Баруун 4 зам болон 13 дугаар хороололд давхцаж байгааг өөрчилж, хотын бохирдол ихтэй цэгүүдэд байршуулах ажлыг 2013 оны 04 дүгээр сарын 15-наас 2013 оны 06 дугаар сарын 15-ны дотор зохион байгуулах “Ажлын хэсэг”
111.	Ажлын хэсэг байгуулах тухай	2013.04.18 өдөр № А/405	1-р хавсралт: Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн 12 байршилд хамрагдсан нэгж талбарын бүртгэлийн мэдээллийг нягтлан шалгаж шийдвэрлэх зорилготой Ажлын хэсэг, 2-р хавсралт: Ажлын удирдамж
112.	Хөрөнгө гаргах тухай	2013.04.16 өдөр № А/400	Улаанбаатар хотын гэр хорооллын дахин төлөвлөлт хийгдэхээр батлагдсан 12 байршилд хамрагдсан хороодын засаг дарга, хэсгийн ахлагч болон хороо хариуцсан мэргэжилтэн нартай хийх уулзалтыг 2013 оны 04 дүгээр сарын 14. зохион байгуулах
113.	Ажлын хэсэг байгуулах тухай	2013.04.04 өдөр № А/361	Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн үйл ажиллагааны журмын дагуу Иргэн, төсөл хэрэгжүүлэгчтэй хийх нэг бүрчилсэн гэрээ, Нийслэлийн Засаг даргыг төлөөлж Гэр хорооллын хөгжлийн газар, Иргэн, төсөл хэрэгжүүлэгчтэй хийх Гурван талт гэрээний загвар төсөл боловсруулах Ажлын хэсэг
114.	Ажлын хэсэг байгуулах тухай	2013.03.06 өдөр № А/164	Гэр хорооллын дахин төлөвлөлт үйл ажиллагааны журмын дагуу Төсөл хэрэгжүүлэгчийг шалгаруулах Ажлын хэсэг
115.	Ажлын хэсэг байгуулах тухай	2013-02-25	Нийслэлийн өмчид үнэ төлбөргүй шилжин ирж буй хувийн хөрөнгөөр барьж ашиглалтанд оруулсан орон

			сууцны барилгын инженерийн байгууламж болон нийтийн эзэмшлийн эд хөрөнгийг судалж, чанар байдал дүгнэлт гаргах, санал боловсруулах байнгын ажиллагаатай Ажлын хэсэг
116.	Нийслэлийн байгаль орчин, ногоон хөгжлийн газрын дүрэм бүтэц, орон тоо шинэчлэн батлах тухай	2013-01-30	1-р хавсралт: Нийслэлийн Засаг даргын хэрэгжүүлэгч агентлаг Байгаль орчин, ногоон хөгжлийн газрын дүрэм; 2-р хавсралт: бүтэц орон тоо
117.	Нийслэлийн агаарын чанарын албаны дүрэм, бүтэц, орон тоог батлах тухай	2013.01.22 А/45	1-р хавсралт: Нийслэлийн Засаг даргын хэрэгжүүлэгч агентлаг Агаарын чанарын албаны дүрэм, 2-р хавсралт: бүтэц орон тоо
118.	Ажлын хэсэг байгуулах тухай	2013.01.08 №03	Улаанбаатар хотын гэр хорооллыг дахин төлөвлөлт хийх замаар хөгжүүлэх хөтөлбөр боловсруулах ажлын хэсэг
119.	Дулаан, цахилгаан хангамжийн ажлын зураг төсөв боловсруулах тухай	2012.11 дүгээр сарын 22-ны өдрийн № А/698	1-р хавсралт: Нийслэлийн төсвийн хөрөнгөөр боловсруулах дулаан, цахилгаан хангамжийн ажлын зураг төсвийн жагсаалт; 2-р хавсралт: гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулах үнэлгээний хороо
120.	Ажлын хэсэг байгуулах тухай	2012. 10 №.31-ны өдрийн № А/661	Нийслэлийн гэр хорооллыг инженерийн сугам сүлжээнд холбосон амины орон сууцны жишиг хот хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөөг боловсруулах, техник технологийг судалж нэвтрүүлэх, зураг төсөл судалгааны ажлыг эрчимжүүлэн, зургийн даалгавар боловсруулах үүрэг бүхий Ажлын хэсэг

МОНГОЛ УЛСЫН СТАНДАРТ

№	Холбогдох стандартууд
1.	MNS 0216: 2006 Дотоод шаталтат хөдөлгүүрийн түлш дизелийн түлш, Техникийн шаардлага татаж авах
2.	MNS 0296: 2008 Гэрийн эсгий техникийн шаардлага
3.	MNS 0652: 1979 Хүрэн, чулуун нүүрс, антрацит ба шатах занар үнслэг тодорхойлох арга.
4.	MNS 0655: 1979 Хүрэн, чулуун нүүрс, антрацит ба шатах занар чийгийг тодорхойлох арга.
5.	MNS 0669: 1987 Хатуу түлшийг шатаахад гарах илчлэгийн дээд хэмжээг тодорхойлох, илчлэгийн доод хэмжээг тодорхойлох арга
6.	MNS 0893: 1980 Хүрэн чулуун нүүрс, антрацит ба шатах занар. үзэгдэх чулуулаг ба жижигэрсэн хэсгийг ширхэгийн агуулгыг тодорхойлох, хяналтын дээжийг турших арга.
7.	MNS 1744: 1982 Хатуу түлш шинжлэх үзүүлэлтийн тэмдэглэл, янз бүрийн төлөвтэй түлшний Шинжилгээний үр дүнг шилжүүлэн тооцох томьёо
8.	MNS 2732: 2001 Хүрэн ба чулуун нүүрс, антрацит, шатах занар Ашиглалтын дээж авах арга
9.	MNS 3217: 1982 Хатуу түлш нягтыг тодорхойлох арга
10.	MNS 3903: 1986 Хатуу түлш хүхэр тодорхойлох арга
11.	MNS 3902: 1986 Хатуу түлш. Үнсний хайлах температурыг тодорхойлох арга.
12.	MNS 4585:2007 Агаарын чанар Техникийн ерөнхий шаардлага
13.	MNS 5013: 2009 Бензин хөдөлгүүртэй автомашин – утааны найрлага дахь Хорт бодисын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ ба хэмжих арга
14.	MNS 5014: 2009 Дизель хөдөлгүүртэй автомашин – утааны тортогжилтын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ ба хэмжих арга
15.	MNS 5041: 2001 100 квт хүртэл чадалтай ус халаах зуух.
16.	MNS 5043: 2001 0.10 мвт - 3.15 мвт хүртэл чадалтай халаалтын зуух, техникийн ерөнхий шаардлага
17.	MNS 5045: 2001 Хатуу түлшээр ажилладаг ус халаах зуух, Техникийн шаардлага
18.	MNS 5083: 2001 Шингэрүүлсэн нүүрсустөрөгчийн хий, Ахуйн хэрэглээний түлш – Техникийн шаардлага
19.	MNS 5087:2001 Ус халаах зуух Нэр томьёо, тодорхойлолт
20.	MNS 5216-1: 2011 Ахуйн хэрэглээний зуух, техникийн ерөнхий шаардлага
21.	MNS 5413: 2011 Түлшний мод Техникийн шаардлага

22.	MNS 5457: 2005 Халаалтын ба гэрийн зуухны яндангаар гарах утааны найрлага дахь агаар бохирдуулагч бодисын хүлцэх дээд хэмжээ ба хэмжих арга
23.	MNS 5568: 2005 Шингэн түлшээр ажилладаг ахуйн хэрэглээний зуух, Техникийн ерөнхий шаардлага
24.	MNS 5679: 2011 Шахмал түлш, техникийн шаардлага
25.	MNS 5919: 2008 Дулааны цахилгаан станц, дулааны станцын уурын ба ус халаах зуухны ашиглалтын үе дагаар мандалд хаях утааны найрлага дахь агаар бохирдуулах зарим бодисын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ, тэдгээрийг хэмжих арга
26.	MNS ISO 562: 2001 Чулуун нүүрс ба кокс – Дэгдэмхий бодисын гарцыг тодорхойлох
27.	MNS ISO 589: 2003 Чулуун нүүрс – Нийт чийгийг тодорхойлох
28.	Уурын зуух - Нэр томъёо тодорхойлолт
29.	MNS ISO 1129: 2004 Зуух, уур халаагуур, дулаан солилцуурын ган хоолой хэмжээс, хүлцэх зөрүү, нэгж уртын жин
30.	MNS ISO 1170: 2001 Нүүрс ба кокс – Янз бүрийн төлөвтэй түлшний шинжилгээний үр дүнг шилжүүлэн тооцоолох
31.	MNS ISO/TS 16528: 2005 Зуух ба даралтат сав – Олон улсын хэмжээнд хүлээн зөвшөөрөгдсөн дүрэм, стандартын бүртгэл

АГААРЫН БОХИРДЛЫГ БУУРУУЛАХ ҮНДЭСНИЙ ХОРООНЫ ТОГТООЛ

№	Тогтоолын нэр	Батлагдсан огноо, дугаар	Тогтоолын агуулга
1.	Агаарын чанарыг сайжруулах бүс дэх түүхий нүүрсийг хязгаарлах үндсэн бүсэд орших айл өрхийг боловсруулсан түлшээр хангах, нөөц бүрдүүлэхтэй холбогдуулан урьдчилгаа санхүүжилт олгох тухай журам	2011.11.04	
2.	Агаарын бохирдлыг бууруулах зарим арга хэмжээний тухай	2014.03.17 №03	
3.	Сайжруулсан түшний чиглэлээр авах зарим арга хэмжээний тухай	2014.07.25 №05	
4.	Сайжруулсан зуух, сайжруулсан түшний талаар авах зарим арга хэмжээний тухай	2014.08.13 №06	
5.	Агаарын бохирдлыг бууруулах зарим арга хэмжээний тухай	2014.10.15 №10	Сайжруулсан зуух хөнгөлөлттэй үнээр худалдан авсан ч дамлан худалдсан, ашиглахгүй байгаа өрхүүдийн цахилгааны хөнгөлөлт эдлэх гэрээг цуцлах, хариуцлага ноогдуулах зэрэг арга хэмжээг авах
6.	Агаарын бохирдлыг бууруулах заримарга хэмжээний тухай	2015.06.16 №15/01	1. Агаар бохирдуулагч суурийн эх үүсвэрийн бүртгэл, тооллогын дүнг эцэслэн үндэсний хороо хурлаар хэлэлцүүлэх 2. Сайжруулсан шахмал түлшний нийлүүлэлтийн өнөөгийн байдал болон цаашид нийслэлийн агаарын чанарыг сайжруулах бүсэд авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний талаар санал боловсруулах 3. Нийслэлийн гэр хорооллын агаарын бохирдлыг бууруулах зорилтын хүрээнд хийн хангамжийн хэрэглээг нэмэгдүүлэх, уламжлалт бус шинэ дэвшилтэд техник технологи, бүтээгдэхүүн нэвтрүүлэх зорилгоор хэрэгжүүлэх төсөл хөтөлбөрүүдийг хуульд заасан журмын дагуу сонгон шалгаруулж, Цэвэр агаарын сангийн батлагдсан төсвийн хүрээнд санхүүжүүлж арга хэмжээ авч ажиллах 4. Агаарын бохирдлыг бууруулах үндэсний хороо ажлыг эрчимжүүлэх зорилгоор туслах чиг үүрэг бүхий 3 ажилтныг гэрээний үндсэн дээр ажиллуулах
7.	Аймаг, нийслэлийн агаарын чанарыг сайжруулах бүсэд авч хэрэгжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай	2015.12.18 №03	1-р хавсралт. Нийслэлийн агаарын чанарыг сайжруулах бүсэд авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ 2-р хавсралт. Агаарын бохирдол ихтэй аймгуудын агаарын чанарыг сайжруулах бүсэд авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ

ДҮГНЭЛТ

Улаанбаатар хотын агаарын бохирдлын хүн амын эрүүл мэндэд үзүүлэх нөлөөг бууруулах зорилгоор авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээнүүд нь Монгол Улсын хувьд “Эх дэлхийгээ өөрчилье - 2030 он хүртэлх тогтвортой хөгжлийн төлөвлөгөө”-г хэрэгжүүлэхэд чиглэсэн чухал алхам болсон. Уг баримт бичигт дурьдсан доорх арга хэмжээнүүдийг авч хэрэгжүүлснээр:

- 3.2-д заасан зорилт болох сэргийлж болохуйц өвчнөөр эндэж буй нярай болон 5 хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдлийг 1000 амьд төрөлтөд 12 хүртэл бууруулах, 5 хүртэлх насны хүүхдийн 1000 амьд төрөлтөд ногдох эндэгдлийг 25 болгож бууруулах;
- 3.8-д заасан бүх хүнд аюулгүй, үр ашигтай, чанартай, хямд вакцины хүртээмжийг сайжруулах;
- 3.9-д заасан агаарын бохирдлоос шалтгаалсан өвчлөл, эндэгдлийг огцом бууруулах;
- 3.10-д заасан ДЭМБ-ын Тамхины хяналтын тухай конвенцийн хэрэгжилтийг эрчимжүүлэх;
- 7.1 ба 7.3-т заасан хямд, найдвартай, орчин үеийн эрчим хүчний үйлчилгээгээр өрх бүрийг хангах, эрчим хүчний үр ашигт байдлыг эрчимжүүлэх хурдыг хоёр дахин ихэсгэх;
- 11.6-д заасан хотуудын агаарын чанарт онцгой анхаарал хандуулснаар байгаль орчны үзүүлж буй нэг хүнд ногдох сөрөг нөлөөг бууруулах зорилтуудыг хэрэгжүүлэхэд чухал хувь нэмэр болно.

Эцэст нь энэхүү тайлангийн дүгнэлт болгон доорх хэд хэдэн бүлэг дүгнэлтийг Монгол Улсын бодлого боловсруулагчид, үндэсний болон Олон улсын хөгжлийн байгуулага, олон нийтийн байгууллагын анхааралд хандуудан зөвлөхөд:

- Монгол Улсын Засгийн газраас сүүлийн 5 жилийн хугацаанд агаарын бохирдлыг бууруулах чиглэлээр дорвитой арга хэмжээ авч хэрэгжүүлсэн хэдий ч Улаанбаатар хотын өвлийн улирлын гадаад орчны агаарын бохирдол нь дэлхийн хамгийн их бохирдолтой хотуудын нэг байсаар байна. Хэрэв томоохон шинэ санаачилгыг авч хэрэгжүүлэхгүй бол ирэх 10 жилийн хугацаанд агаарын бохирдол улам бүр ихэсч хүн амын эрүүл мэндэд нөлөөлсөөр байх болно.
- Агаарын бохирдлын нөлөөнд хүүхэд илүүтэйгээр өртөх бөгөөд энэ нь нярай хүүхэд уушигны хурц үрэвслээс үүдэн нас барах мөн уушиг гэмтсэнээс хүүхдийн эрүүл мэнд, насан туршийн амьдралын сайн сайхан байдалд нөлөөлдөг.
- Цэвэр түлшний хэрэгцээ их байгааг хүлээн зөвшөөрч байгаа хэдий ч хэрэгжүүлэх стратегийг нэн даруй хэрэгжүүлж эхлэх нь эдийн засгийн хувьд илүү үр ашигтай байна.
- Бодлого болон институцэд өгөх зөвлөмжөөс гадна хүүхдийн агаарын бохирдолд өртөх явдлыг бууруулах чиглэлээр байгууллагуудын үүрэг хариуцлагыг тодорхой заасан арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх шаардлагатай байна. Эдгээр арга хэмжээ нь агаарын бохирдлоос үүдсэн өвчинд хүүхэд өртөж байгаа гурван үндсэн орчин буюу эхийн жирэмсэн ба хүүхдийн 1 нас хүртэлх үе, гэрийн дотоод орчин, сургуулийн орчинд чиглэсэн байх ёстой юм.
- Агаарын бохирдлоос шалтгаалсан эрүүл мэндийн дарамт нь олон яамд, салбарыг хамарна. Яамд болон Олон улсын байгууллагуудын үйл ажиллагааны уялдаа холбоо улам бүр чухал болж байгаа бөгөөд ялангуяа, барилгын стандартыг хуульчилах, эрчим хүчний үр ашигт байдал, эрчим хүчний татаас болон шинэ технологитой холбоотой асуудлуудаар хамтран ажиллах нь нэн чухал байна.
- Агаарын бохирдлын хэмжээг ДЭМБ-ын агаарын чанарын зөвлөмжид заасан түвшинд хүртэл бууруулах стратегийн тодорхой алхмууд болон энэхүү зорилтуудад хүрэх хүчин чадлыг бэхжүүлэхэд зориулах төсвийг улсын төсөвт суулгах шаардлагатай.

2. АВЧ ХЭРЭГЖҮҮЛСЭН АРГА ХЭМЖЭЭ

Агаарын бохирдлыг бууруулах Үндэсний хороо нь 2011-2013 онуудад 33 тогтоол, 2014 онд 40 гаруй удаа хуралдаж, 12 тогтоол гаргасан байна. 2015 онд 2 хуралдаж, 2 тогтоол, 1 захирамж гарсан бол 2016 онд 1 захирамж, 4 тогтоол гараад байна. 2015 оны 12

сарын 08-ны №247 захирамжаар Үндэсний хорооны бүтэц, ажиллах журмыг шинэчилсэн. 2016 оны 11 сарын 29-ний захирамжаар бүрэлдэхүүн дахин шинэчлэгдээд байна.

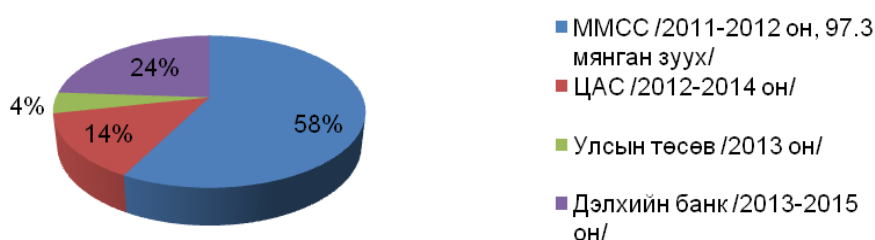
- 2007.06.28-нд “Улаанбаатар хотын агаарын бохирдлыг бууруулах талаар авах зарим арга хэмжээний тухай” 46 дугаар тогтоолыг УИХ-аас баталсан.
- 2007 онд ЗГ-ын 218 дугаар тогтоол гарсан.
- 2008 онд ЗГ-ын 14, 27 дугаар тогтоолууд тус тус гарсан.
- 2010.06.24-нд “Агаарын бохирдлын төлбөрийн тухай” хууль батлагдсан.
- 2011-02-10-нд Монгол Улсын Ерөнхийлөгч “Нийслэлийн агаарын бохирдлыг бууруулах тухай” хуулийн төслийг санаачлан боловсруулсан. Энэ хууль 2011 онд УИХ-аар батлагдсанаар албан ёсоор Агаарын бохирдлын тухай хуультай болсон. Үүний дагуу Агаарын бохирдлыг бууруулах үндэсний хороо /АББҮХ/ байгуулагдсан.
- 2011 онд Боловсруулсан түлшээр гэр хорооллын айл өрхүүдийг хангахад татаас олгож эхэлсэн. Энэ ажилд нийтдээ 4 тэрбум гаруй төгрөгийн санхүүжилт хийгдсэн байна.
- 2011 оны 8 дугаар тогтоол Гэр хорооллын айл өрхийг сайжруулсан зуухаар хангахад Цэвэр агаарын сангаас татаас олгож эхэлсэн. Энэ ажилд 2015.10.30-ны өдөр хүртэл 26.1 тэрбум төгрөгийг зарцуулсан.
- 2011.11.02-ны өдөр ЗГ-аас Цахилгааны үнийн хөнгөлөлт үзүүлэх шийдвэр гаргаж 2011-2015 онд Нийслэлийн дулаан хангамжийг сайжруулахад 13,5 тэрбум төгрөг зарцуулсан.
- 2012 оны 12 сард АББҮХорооны 15 дугаар тогтоолоор гэрийн дулаалга айл өрхүүдэд тараасан. 2 тэрбум 987 сая төгрөг зарцуулсан.
- 2011-2013 онд айл өрхүүдэд шалны болон цахилгаан халаагуур нийлүүлсэн. Үүнд 546 сая төгрөг зарцуулсан.
- Агаарын чанарыг сайжруулах бүсийн айлуудад хийн халаагуур тавьж туршсан. Үүнд 726 сая төгрөгийг зарцуулсан.
- 2011-2014 он хүртэл Авто тээврийн хэрэгслээс ялгарах бохирдлыг бууруулах ажилд 8 тэрбум төгрөгийг зарцуулсан. Эдгээр бүх мөнгө Цэвэр агаар сангаас гарсан байна.
- 2011-2015 он хүртэл нийт 5 жилийн хугацаанд энэ санд 122,6 тэрбум төгрөг төсөвлөсөн байдгаас 93,2 тэрбум төгрөгийг дээрх ажлуудад зарцуулжээ.
- 2013.01.31-ны өдөр НИТХ-аас “Гэр хорооллыг орон сууцжуулах хөтөлбөр” батлагдсан
- 2015 оны 10 дугаар сард Цэвэр агаар сан мөнгөгүй болсон, эдийн засаг хүндэрсэн гэсэн шалтгаанаар айл өрхүүдэд сайжруулсан зуух хөнгөлөлттэй үнээр тараах ажил зогссон. Мөн цахилгаанаар халаалтаа шийдсэн айлуудын эрчим хүчний хөнгөлөлтийг зогсоосон байна.
- 2016 оны 11 сарын 30-ны №129 захирамж гарч хорооны гишүүдийн бүрэлдэхүүн, журамд өөрчлөлт орсон.

Нэг. Гэр хорооллоос үүдэлтэй агаарын бохирдлыг бууруулах талаар

➤ Сайжруулсан зуухны талаар

2011 оноос өнөөдрийг хүртэл нийт Олон улсын хамтын ажиллагааны төслүүдийн үнийн хөнгөлөлт, Цэвэр агаар сангийн татаастай үнээр 168118, Улсын төсвийн хөрөнгөөр 7500 буюу нийтдээ 175618 сайжруулсан зуух тараасан нь нийслэлийн гэр хорооллын нийт өрхийн 97,6 %-ийг хамарсан байна. *(Гэр хорооллоос үүдэлтэй гол агаар бохирдуулагч нь үзэгдэх орчныг хязгаарлах тоосонцор юм.)*

Сайжруулсан зуухны нийлүүлэлт



“Сайжруулсан зуух” төслийн санхүүжилт

 MMCC	Монголын Мянганы сорилтын сангийн “Цэвэр агаар” төсөл 2010 оны 8 дугаар сараас 2012 оны 11 дүгээр сарын хооронд хэрэгжиж дууссан. Тус төсөл нь эрчим хүчний хэмнэлттэй бүтээгдэхүүн /эрчим хүчний хэмнэлттэй зуух, гэрийн дулаалга г.м./ худалдан авсан иргэдэд үнийн хөнгөлөлт нийт 33.0 сая ам.доллар зарцуулсан.
 WORLD BANK	Гэр хорооллын айл өрхөд сайжруулсан зуух нэвтрүүлэх зорилготой 15.0 сая ам.долларын санхүүжилт бүхий Дэлхийн банкны “Улаанбаатар цэвэр агаар” төсөл хэрэгжүүлэх гэрээ байгуулагдсан. Дэлхийн банкны санхүүжилтээр хэрэгжиж байгаа “Улаанбаатар цэвэр агаар төсөл”-ийн хүрээнд нийт 40298 сайжруулсан зуух 2013-2015 онуудад нийлүүлэгдсэн бөгөөд үнийн хөнгөлөлтөнд нийт 4.525 сая ам.доллар зарцуулсан.
Улсын төсөв	Гэр хорооллын өрхүүдэд нам даралтын усан халаалтын 6248 зуух (60-80м2 хүртэлх талбай халаах), ердийн сайжруулсан 7500 зуух нийлүүлэхэд нийт 13,1 тэрбум төгрөг .
Цэвэр агаарын сан	Сайжруулсан зуух хөнгөлөлттэй үнээр нийлүүлэх төслүүдэд (MMCC, Дэлхийн банк, Улсын төсөв) 25,1 тэрбум төгрөгийг татаасанд, 1,0 тэрбум төгрөг борлуулалтын зардалд нийт 26.1 тэрбум төгрөг нэмэлт татаас олгохтой холбогдуулан гарсан.

Жич: Нийслэлийн агаарын чанарыг сайжруулах төсөлд Олон улсын хамтын ажиллагааны байгууллагаас 37,525 сая ам доллар, Улсын төсвөөс 39,2 тэрбум төгрөг гарсан байна.

Үр дүн

- “Сайжруулсан зуух” төслийн үр дүнд Улаанбаатар хотын хэмжээнд гадаад орчны агаар дахь зуухнаас ялгарч буй жижиг ширхэглэлт тоосонцор буюу PM2.5–ийг 30%-аар буюу 45 мкг/м³ (микрограмм-метр.куб) хүртэл хэмжээгээр бууруулсан. (PM2.5 –ын тархалтын загварчлал - ISCST3)
- Төслийн зуухтай өрхүүд галлагааны зааврыг дагаж мөрдсөнөөр өвлийн улиралд хоногийн нүүрсний хэрэглээг 17%-аар бууруулж байсан.
- Шөнийн турш өрөөний дундаж температур төслийн зуухтай өрхүүдэд 1.84°С-ээр илүү байсан.

➤ Сайжруулсан түлшний талаар

Нийслэлийн гэр хорооллын түүхий нүүрсний жилийн хэрэглээ ойролцоогоор **480 мянга орчим тонн** юм. (1 өрх дундажаар 4 орчим тонн нүүрс хэрэглэдэг. Нийт яндан бүхий өрхийн 120,0 мянга) Сайжруулсан түлш хэрэглэснээр өрхийн түлшний хэрэглээ 3 тонн болох ба гэр хорооллыг бүрэн хангахад **360,0 мянган тонн** түлш шаардлагатай. 2011 оноос эхлэн жил бүр Баянгол дүүргийн гэр хорооллын 9 хорооны 12461 өрх буюу 36000 тн сайжруулсан түлшээр хангахаар төлөвлөж ажиллаж ирсэн.

Сайжруулсан түлшний нийлүүлэлт (тонн)

Түлшний төрөл	2011-2012	2012-2013	2013-2014 (тн)	2014-2015
Хагас коксон түлш	3486,5	4078,24	0	2132
Үртсэн шахмал түлш	4314,8	3902,2	1125,4	-
Түлшний нийлүүлэлт (%)	12	11	3	6
Нийт	7801,3	7980,4	1125,4	2132

Сайжруулсан түлшний нийлүүлэлтэд нөлөөлж буй үндсэн шалтгаан:

- Түүхий нүүрсний нийслэлд нийлүүлж буй үнэ хямд;
- Сайжруулсан түлш үйлдвэрлэх технологи нутагшаагүй;
- Түлш үйлдвэрлэгчдэд халаалтын бус улиралд түлш үйлдвэрлэх санхүүжилтийг шийдээгүйгээс;
- Татаасыг цаг алдаж шийдэх явдал.

Сайжруулсан түлшинд олгосон санхүүжилт

ЦАС- Засгийн газрын тусгай сан “Цэвэр агаарын сан”						
Хөтөлбөр	2011 он	2012 он	2013 он	2014 он	Дүн	Тайлбар
Сайжруулсан түлшинд олгосон татаас, тээвэр, агуулахад гарсан зардал / сая₮/	1290,9	1245,5	558,7	81,5	3176,6	Агаарын бохирдлыг бууруулах Үндэсний хорооноос жил бүр сайжруулсан түлшинд олгох татаасыг тогтоодог.
Нийт дүн / сая, төг/					3176.6	

Хоёр. Хэсэгчилсэн халаалтын эх үүсвэрээс үүдэлтэй агаарын бохирдлыг бууруулах талаар

Нийслэлийн хэмжээнд үйл ажиллагаа явуулж буй 100 кВт-аас дээш хүчин чадал бүхий халаалтын зуухны тооллого хийх ЗББ-1 маягыг боловсруулж улмаар Нийслэлийн Засаг даргын 2011 оны 585 захирамж, Үндэсний статистикийн хорооны даргын 01131 тушаалаар тус тус батлуулснаар албажин гарсан.

Тус аргачлалын дагуу жил бүр тооллого хийдэг бөгөөд нийслэлийн хэмжээнд нийт 324 халаалтын зуух буюу 183 халаалтын төв байна. Тэдгээрийн 55 % нь хувийн хэвшлийн үлдсэн 45 % нь төрийн болон орон нутгийн өмчлөлд байна.

Агаарын чанарыг сайжруулах ажлын хүрээнд Нийслэлийн хэмжээнд анх удаа 100 кВт-аас дээш хүчин чадалтай халаалтын зуухыг магадлан итгэмжлэх журмыг НИТХТ-ийн 2014 оны 09 дүгээр сарын 08-ны өдрийн 147 дугаар тогтоолоор батлуулан хэрэгжилтийг холбогдох мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтран зохион байгуулж байна.

Гурав. Сэргээгдэх эрчим хүчний чиглэлээр

№	Ажлын нэр	Он	Санхүүжилт (сая.төг)	Үр дүн
Сэргээгдэх эрчим хүчний хэрэглээг нэмэгдүүлэх чиглэлээр				
1	Гэр хорооллын айл өрхийн халаалт, ахуйн хэрэглээний халуун усыг СЭХ-ээр шийдэх	2012	99.4	ЧД-ийн 5, БЗД-ийн 4, СХД-ийн 6, нийт 15 айл өрхийн дулаан хангамж болон хэрэглээний халуун усыг нарны эрчим хүчээр шийдсэн. Ингэснээр жилд 1,73тн SOx, 1,21тн тоосонцор, нийт 2,94 тн агаар бохирдуулагч бодис агаарт ялгарахаас урьдчилан сэргийлсэн. (Санхүүжилтийн 70%-ийг Нийслэлээс, 30%-ийг тухайн айл өөрсдөө гаргасан.)
2	Хорооны цогцолбор барилгын дулаан хангамжийг СЭХ-ээр шийдэх	2012	97.5	ЧД-ийн 8-р хорооны цогцолбор барилгын дулаан хангамж болон хэрэглээний халуун усыг нарны эрчим хүчээр шийдсэн. Жилийн цахилгааны зарцуулалтыг 50 орчим хувиар бууруулсан.
3	Хороодын байрыг сэргээгдэх эрчим хүчээр хангах	2014	901.7	ЧД-ийн 19, СБД-ийн 12, 16, 19, 20, БГД-ийн 21, 22, 23, БЗД-ийн 2, 21-р хороо зэрэг нийт 10 хорооны цогцолбор барилгын дулаан хангамжийг нарны эрчим хүчээр шийдсэн. Ингэснээр жилд 9,48тн SOx, 6,6тн тоосонцор, нийт 16,08 тн агаар бохирдуулагч бодис агаарт ялгарахаас урьдчилан сэргийлсэн.
Дүн			1098.6	

Дөрөв. Агаарын чанарыг хяналтын чадавхыг бэхжүүлэх арга хэмжээ

Германы Техникийн Хамтын ажиллагааны нийгэмлэгийн тусламжаар 2008 оны 12 дугаар сард агаарын чанарын төлөв байдалд байнгын шинжилгээ хийх 4 суурин автомат харуул нийлүүлэгдсэн.

Агаарын чанарын эрүүл ахуйд нөлөөлөх байдлыг мэдээллэх түүний байдал хүлцэх хэмжээнээс давсан тохиолдолд сэрэмжлүүлэх, агаарын бохирдлыг бууруулах чиглэлээр хэрэгжүүлж буй төр, засгийн болон олон улсын хөтөлбөрийг иргэд, олон нийтэд нээлттэй мэдээллэх” Агаарын чанарын ухаалаг хяналтын систем”-ийг 2014 онд бий болгосон. Мөн

агаарын чанарын мэдээллийг нийслэлийн агаарын чанарын хяналтын 10 суурин автомат харуулын ойролцоо хүн ам олноор цуглардаг байршлуудад, Хангардь ордоны 1 давхарт, Чингисийн талбайд буюу Нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газрын LED дэлгэцээр дамжуулан хүргэж байна.

Улаанбаатар хотын агаарын бохирдлын хяналтын сүлжээг өргөтгөх зорилгоор Японы Олон улсын хамтын ажиллагааны “ЖАЙКА” байгууллага мөн БНСУ-ын Сөүл хоттой хамтран хил дамнасан агаарын бохирдлын найрлагыг тогтоох хамтарсан судалгааны ажлын хүрээнд агаарын бохирдлын түвшин өндөр гэр хорооллын бүсэд орчны агаарын чанар хэмжих иж бүрэн автомат 2 суурин харуул байрлуулах төслийг 2016 онд хэрэгжүүлсэн.

Тав. Автотээврийн хэрэгслээс үүдэлтэй агаарын бохирдлын талаар

Нийслэлийн агаарын бохирдлын томоохон (10%) эх үүсвэрүүдийн нэг нь авто тээврийн хэрэгслээс ялгарах бохирдол юм. Тээврийн хэрэгслийн тоо сүүлийн жилүүдэд нэмэгдэж хотын хөдөлгөөний эрчим нэмэгдэж, түгжрэл үүсгэж байгаа нь шатахууны үргүй зарцуулалт маш их байгааг дээрх бөглөрөлөөс шууд харж болохоор байна. (Авто тээврийн хэрэгслээс ялгарах гол бохирдуулагч нь “NO2” буюу азотын ислүүд, хүхрийн исэл, мөн дизель түлшнээс ялгарах тортог юм.)

Нийслэлийн хэмжээнд 2014 онд нийт 308825 мянган тээврийн хэрэгсэл бүртгэгдэж, оношилгоонд орсон бөгөөд түүнээс 8285 тээврийн хэрэгсэл MNS 5013:2009, MNS 5014:2009, стандартын утааны үзүүлэлтийг хангаагүй бөгөөд үзлэг оношилгоонд тэнцээгүй байна. Тус оношилгоог тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнгүй үед буюу зогсож байгаа үед тест хийх зориулалтын багажаар хийдэг.

Сүүлийн 5 жилийн хугацаанд оношлогоонд орсон тээврийн хэрэгслийн дүнг жил тус бүрээр харахад 1-3% нь утаагаар тэнцээгүй гарсан байна. Энэ үзүүлэлтээс харахад утаагаар тэнцэхгүй тээврийн хэрэгслийн тоо бага байгаа тул стандартыг шинэчлэх шаардлагатай байна.

Авто тээврийн хэрэгслийн хорт утааг бууруулах чиглэлээр хэрэгжүүлсэн төсөл, арга хэмжээ

№	Ажлын нэр	Он	Санхүүжилт (сая.төг)	Захиалагч байгууллага	Үр дүн
Нийслэлийн төсөв					
1	Авто тээврийн хэрэгслийн хорт утааг бууруулагч дэвшилтэт технологи, тоног төхөөрөмж нэвтрүүлэх	2012	293.9	НАЧА	Замын хөдөлгөөнд оролцож буй тээврийн хэрэгслийн шатахууны шаталтаас үүсэх хорт бодисыг 20-80% хувиар буурна. Нийслэл, дүүргийн төрийн өмчит 850 автотээврийн хэрэгсэлд нэвтрүүлсэн.
	Дүн		293.9		

Автотээврийн хэрэгслээс ялгарч буй утааг бууруулах чиглэлээр хэрэгжүүлж буй ажлын тухай (2016.12)

Нийслэлийн агаарын чанарын албанаас гаргасан судалгаагаар автомашинаас ялгарч буй утаа Нийслэлийн агаарын бохирдлын 10 хувийг бүрдүүлж байна гэж үзсэн.

Автомашины утаанд нүүрстөрөгчийн дутуу болон давхар исэл, хүхэрлэг хий, хөө тортог, хар тугалга, кадми, альдегид диоксин зэрэг 260 гаруй төрлийн хорт бодис агаарт ялгаруулдаг байна.

Тээврийн хэрэгслийн ашиглалтаас үүдэн агаарын бохирдолд үзүүлж буй сөрөг үр дагавар нь дараах шалтгаантай гэж үзэж байна. Үүнд:

Нэг. Тээврийн хэрэгслийн насжилт

Монгол Улсын тээврийн хэрэгслийн бүртгэлийн нэгдсэн санд 2016 оны 03 дугаар улирлын байдлаар 830.039 тээврийн хэрэгсэл бүртгэлтэй байгаагаас 482.551 тээврийн хэрэгсэл Улаанбаатар хотод бүртгэлтэй байгаа бөгөөд үүний 77.2 хувь нь 10 ба түүнээс

дээш жилийн насжилттай тээврийн хэрэгсэл эзэлж байна.

Тээврийн хэрэгсэл нь олон жил ашиглагдах тутам түүнээс үзүүлж буй сөрөг үр дагавар нэмэгддэг талаар судлаачид тогтоосон бөгөөд 7 дээш жилийн насжилттай тээврийн хэрэгслийг олон улсад өндөр насжилттай гэж үзэж хязгаарлалт тавьж эхэлдэг байна.

Хоёр. Замын хөдөлгөөний түгжрэл

Автомашины утаа хүний амьсгалах түвшинд цацагддаг бөгөөд ялангуяа өвлийн улиралд хүйтний хэмээс хамаарч агаар нягтарсан байдаг учир уг утаа нь дээшээ хөөрч чаддаггүй, орчиндоо бөөгнөрч байдаг.

Тиймээс Улаанбаатар хотын түгжрэл нь автомашины хэт их бөөгнөрөл үүсгэж тэр хэмжээгээр хөдөлгүүрээс ялгарч буй утаа нэмэгдэж агаарын бохирдлыг үүсгэж байна.

Гурав. Тээврийн хэрэгслийн шатахуун

Монголд нийлүүлэгдэж буй шатахууны чанараас шалтгаалан автомашины хөдөлгүүрт бүрэн шаталт явагдаж чадахгүйн улмаас хөдөлгүүрээс ялгарах хорт бодисын хэмжээг нэмэгдүүлж байна.

Сүүлийн үед автомашин үйлдвэрлэгч нар **CNG/Compressed natural gas/** буюу байгалийн шахсан хий, мөн хосолмол түлш бүхий хөдөлгүүр, цахилгаан хөдөлгүүр бүхий автомашин ихээр үйлдвэрлэж байгаа бөгөөд энэхүү тээврийн хэрэгслийг манай улсад ашиглахад дээрх түлш байхгүй учраас ашиглаж чадахгүй байна.

Манай улсад ашиглаж буй **LPG/Liquefied petroleum gas/** буюу шингэрүүлсэн нефтийн хий нь сүүлийн жилүүдэд автомашины түлшинд ашиглагдахаа больсон байна.

Агаарын бохирдлыг бууруулах хүрээнд зам, тээврийн салбарт дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлсэн байна. Үүнд:

Эрх зүйн зохицуулалтын чиглэлээр

1. Бензин болон дизель хөдөлгүүртэй автомашины утааны найрлага дахь хорт бодис, тортогжилтийн зөвшөөрөгдөх хэмжээг олон улсын түвшинд тавигдаж буй шаардлагад нийцүүлэн стандартуудыг шинэчлэн боловсруулан мөрдөж байна;
2. “Агаарын бохирдлын төлбөрийн тухай” хуульд заасны дагуу 1 километр зайд явахад 120 грамм болон түүнээс бага хэмжээний нүүрс хүчлийн хий ялгаруулж буй автотээврийн хэрэгсэлд техникийн хяналтын “эко гэрчилгээ” олгон агаарын бохирдлын төлбөрөөс чөлөөлөх зохицуулалтыг бүрдүүлэн 2017 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн хэрэгжүүлэх;
3. Ашиглагдаж байгаад импортоор оруулан ирж байгаа тээврийн хэрэгсэлд тухайн улсын эрх бүхий байгууллагаас техникийн шаардлага хангаж байгааг тодорхойлсон дүгнэлтийг үндэслэн улсын бүртгэлд бүртгэх зохицуулалтыг бүрдүүлэн хэрэгжүүлж байна;
4. Хүн амын эрүүл мэнд, байгаль орчинг бохирдуулж байгаа стандартын шаардлага хангаагүй тээврийн хэрэгслийг замын хөдөлгөөнд оролцуулахгүй байх арга хэмжээг тодорхой үе шаттай авч хэрэгжүүлж байна;
5. Ашиглалтаас хасагдсан автомашиныг дахин боловсруулах үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх эрх зүйн орчин бүрдүүлэхээр зохих стандартуудыг боловсруулсан.

Бусад ажлын хүрээнд

- “Автотээврийн хэрэгслээс ялгарах утаа болон тортогжилтын хэмжээг бууруулах төсөл”-ийн хүрээнд Улсын төсөв болон “Цэвэр агаарын сан”-гийн санхүүжилтээр 43 байгууллагын 7 ба түүнээс дээш насжилттай 2500 гаруй автотээврийн хэрэгсэлд утаа шүүгч нэмэлт төхөөрөмж суурилуулах талаар төсөл хэрэгжсэн;
- Засгийн газрын тусгай сан “Цэвэр агаарын сан”-гийн санхүүжилтээр тээврийн хэрэгслээс ялгарах утааг хэмжих олон улсын стандартын шаардлага хангасан багаж хэрэгслийг нийлүүлэх хэрэгжүүлсэн;

- “Нано шатахуун”-ыг зах зээлд үе шаттайгаар нэвтрүүлэх арга хэмжээг 2014 оноос хэрэгжүүлж байна.

Цаашид хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны талаар

1. Нийтийн тээврийн үйлчилгээнд тусгай замын автобусны үйлчилгээ нэвтрүүлэх, байгаль орчинд ээлтэй тээврийн төрлийг нэмэгдүүлэх;
2. Монгол Улсын шатахууны хэрэглээг Евро 4, Евро 5 шатахуунд шилжүүлэх;
3. Байгалийн шахсан хий /CNG/-г ашиглах, импортоор оруулж ирэх талаар судалгаа, тооцоо хийх;
4. Хот хоорондын болон хотын тээврийн сүлжээ, үйлчилгээг нэгдсэн байдлаар хөгжүүлэх, тээврийн төрөл хоорондын (авто тээвэр, төмөр зам, агаарын тээвэр) уялдааг хангах замаар Нийслэлийн авто замын ачааллыг бууруулах;
5. Замын хөдөлгөөний ачааллыг харгалзан түгжрэлтэй байрлалуудад автомашины хэрэглээг хязгаарлах зохицуулах;
6. Тээврийн хэрэгслийг импортоор оруулах асуудлаар бодлого боловсруулан хэрэгжүүлэх;
7. Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдал, замын хөдөлгөөн зохион байгуулалтыг сайжруулах замаар түгжрэлийг бууруулах зорилгоор хөдөлгөөний аюулгүй байдлын үнэлгээг жилд 1-ээс доошгүй удаа хийх тогтолцоог бүрдүүлэх;
8. Ашиглагдаж буй тээврийн хэрэгсэлд хөдөлгүүрийн шаталтыг сайжруулах, хорт утааг шүүх зэрэг нэмэлт төхөөрөмж суурилуулах замаар хөдөлгүүрээс ялгарч буй хорт бодисын хэмжээг бууруулах;
9. Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын стратегийг шинэчлэн боловсруулах.

Нийслэлийн Агаарын бохирдлыг бууруулах газрын 2016-2020 хийж хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээний тухай

1. Агаарын бохирдлыг бууруулах мастер төлөвлөгөө боловсруулан хэрэгжилтийг хангаж ажиллана.

Үндэслэл: Агаарын бохирдлыг бууруулах улмаар хүн амын эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийг нь ханган баталгаажуулах зорилго бүхий "ШИНЭ БҮТЭЭН БАЙГУУЛАЛТ" ДУНД ХУГАЦААНЫ ЗОРИЛТОТ ХӨТӨЛБӨР"-ийг Монгол Улсын Их Хурлын 2010 оны 36 дугаар тогтоолоор баталсан бөгөөд тус хөтөлбөр нь 2016 оноор дуусгавар болно.

Агаар хамгаалах талаар хөтөлбөр гарган хэрэгжилтийг зохион байгуулах эрх нь Агаарын тухай хуулиар Засгийн газрын бүрэн эрхэд хамаарагдах юм. Мөн нөгөөтэйгүүр Нийслэлийн Монгол Ардын намын мөрийн хөтөлбөрт “Агаарын бохирдлыг бууруулах “Утаагүй хот-2020” төслийг шинэ хэлбэрээр хэрэгжүүлнэ” гэж заасан нь энэхүү хөтөлбөрийг боловсруулан гаргаж, хэрэгжилтийг хангах зайлшгүй шаардлагатай байна.

2. Гэр хорооллоос үүдэлтэй агаарын бохирдлыг жил бүр 10 хувиар бууруулна. (2016 оны түвшин)

Үндэслэл: Гэр хорооллоос үүдэлтэй агаарын бохирдлыг бууруулах ажлын хүрээнд агаарын чанарыг сайжруулах бүсийг тогтоож өрхүүдийг сайжруулсан түлшээр хангах төсөл, арга хэмжээ хэрэгжүүлдэг хэдий ч сайжруулсан түлшинд олгох татаасыг Агаарын бохирдлыг бууруулах Үндэсний хороо цаг алдалгүй шийдвэр гаргаж чаддаггүйгээс өргөн далайцтай шийдвэрлэлгүй өнөөг хүрсэн.(Сайжруулсан түлш хэрэглэснээр гэр хорооллын өрхийн галлагаанаас үүдэлтэй агаарын бохирдол буюу тоосонцор 80-90 хүртэл хувиар бууруулах бололцоотой.)

3. Хэсэгчилсэн халаалтын эх үүсвэрээс үүдэлтэй агаарт дэгдэх тоосонцорыг 80 хүртэл хувиар бууруулна.

Үндэслэл: Нийслэлийн хэмжээнд нийт 324 халаалтын зуух буюу 183 халаалтын төв байгаа бөгөөд тэдгээрийн 10 хувь нь агаарт дэгдэх тоосонцорт тавих хүлцэх хэм хэмжээг хангаж байна. Одоо хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж буй халаалтын зуухны магадлан итгэмжлэх журамд өөрчлөлт оруулах, өөрөөр тодорхойлвол агаарт хаях тоосонцорыг бууруулах шалгуур үзүүлэлтийг тооцох аргыг шинэчилснээр тус зорилтод хүрэх эрх зүйн орчин

бүрдэнэ.

4. Нийтийн тээврийн том оврын 200 хүртэлх автобуснаас ялгарах агаар бохирдуулагч бодисыг (тортог) 80 хүртэл хувиар бууруулна.

Үндэслэл: Нийслэлийн нийтийн тээвэрт 1300 орчим автобус хөдөлгөөнд оролцдог бөгөөд төв замын дагуух агаар бохирдуулагч тоосонцорын 80 хувийг дангаар эзэлдэг. 2015 оны байдлаар Нийслэлийн нийтийн тээврийг хөгжүүлэх сангийн санхүүжилтээр 70 автобусны парк шинэчлэл хийгдсэн, мөн МАН-ын 2016-2020 оны хэрэгжүүлэх мөрийн хөтөлбөрт 400 хүртэлх нийтийн тээврийн автобусыг байгаль орчинд ээлтэй тээврийн хэрэгслээр (эко автобус, троллейбус г.м.) парк шинэчлэл хийнэ гэж заасан.

5. Агаарын чанарын хяналтын чадавхыг бэхжүүлнэ.

Үндэслэл: Нийслэлийн агаарын чанарын мониторингийн нэгдсэн сүлжээ 2015 оноос эхлэн олон улсын сүлжээнд холбогдсон. Манай улсын хувьд агаарын чанарын төлөв байдлыг агаарын чанарын стандарттай жиших тооцоогоор илэрхийлдэг бол олон улсын түвшинд агаарын чанарыг хүний эрүүл мэндэд нөлөөлөх байдлаар тодорхойлдог. Иймд нэгэнт агаарын чанарын мониторингийн олон улсын сүлжээнд холбогдсон тул зайлшгүй шинэчлэх улмаар түүнд тохирох сургалтыг олон нийтийн түвшинд хэрэгжүүлэх шаардлага бий болоод байна.

Улаанбаатар хотын гэр хорооллын айл өрхүүдийн шөнийн цахилгааны үнийг чөлөөлөхөд эрчим хүчний системд үүсэх хүндрэл, шаардагдах хөрөнгө оруулалтын тухай

Агаарын бохирдлыг бууруулах арга хэмжээний хүрээнд өмнө хийгдсэн, одоо хэрэгжиж буй тарифын зохицуулалтын ажлууд:

Монгол Улсын Засгийн газрын 2011.11.02-ны 309 дүгээр тогтоолоор Нийслэлийн агаарын чанарыг сайжруулах бүсийн гэр хорооллын айл өрхөд цахилгаан эрчим хүчний үнийн урамшуулал олгох журам-ыг баталсан. Тус журмын дагуу 2011 онд 21 мянга, 2012 онд 49 мянга, 2013 онд 66 мянга, 2014 онд 69 мянга, 2015 онд 105 мянга, 2016 онд 109 мянган хэрэглэгчийн шөнийн тарифыг 50% хөнгөлж, энэ хугацаанд нийт 11.2 тэрбум төгрөгийн урамшуулал үзүүлсэн байна.

Эрчим Хүчний Зохицуулах Хорооны 2016.10.28-ны "Тарифт хөнгөлөлт үзүүлэх тухай" 159 дүгээр тогтоолоор гэр хорооллын айл өрхийн шөнийн тарифыг 2016.11.01-ний өдрөөс 2017.03.31-ний хооронд 50 хувь хөнгөлөхөөр шийдвэрлэж хөнгөлөлт үзүүлж байна. /Хөнгөлөлтөөс үүсэх нийт 3.2 тэрбум төгрөгийн алдагдлыг улсаас татаас авалгүй салбар өөрөө зохицуулалт хийхээр төлөвлөсөн/.

Шөнийн тарифыг тэглэхэд хамрагдах Гэр хорооллын хэрэглэгчдийн тоо: Өнөөдрийн байдлаар УБЦТС-тай гэрээ байгуулан хангагдаж буй нийт 146 мянган гэр хорооллын өрх байна. Үүний 74.8% буюу 110 мянган хэрэглэгч хоёр тарифт тоолууртай бөгөөд журмын дагуу 50%-ийн хөнгөлөлтөд хамрагдаж байна. Үлдсэн 25.2% буюу 36 мянга нь тарифт тоолуургүй болон өвөлдөө амьдардаггүй зуслангийн хэрэглэгчид байна.

Шөнийн тарифыг тэглэхэд Эрчим хүчний салбарт үүсэх санхүүгийн алдагдал: УБ хотын Гэр хорооллын хэрэглэгчдийн шөнийн тарифыг тэглэхэд одоо үзүүлж буй 50%-ийн хөнгөлөлтийн 3.2 тэрбум төгрөгийн алдагдал дээр нэмж 25.8 тэрбум төгрөгийн алдагдал нэг худалдан авагчийн дансанд үүсэхээр байна. Үүнд одоогийн 2 тарифт тоолууртай хэрэглэгчид болон энгийн тоолуурт хэрэглэгчид 2 тарифт тоолуурт шилжсэнээс түгээх сүлжээний олох байсан орлого 4.8 тэрбум, халаагуур их хэмжээгээр нэмж залгаснаас үүсэх ачааллыг хаах станцуудын нэмэлт үйлдвэрлэл болон импортын өсөлтөөс 21 тэрбум төгрөгийн алдагдал үүсч байна.

Шөнийн тарифыг тэглэхэд Эрчим хүчний системд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл, шаардлагатай хөрөнгө оруулалтын ажлууд:

ТҮГЭЭХ СҮЛЖЭЭНИЙ ХҮРЭЭНД: Түгээх сүлжээний дэд бүтцийн өнөөгийн боломжит байдлаас тооцоход гэр хорооллын нэг хэрэглэгчид ногдох техникийн боломжит чадал 1.7

кВт-аар хязгаарлагдаж байна.

Өвлийн улиралд угсралтын ажил гүйцэтгэж шинээр дэд станц, шугам барих боломжгүй тул 250кВА трансформатортай агаарын дэд станцуудад түр арга хэмжээ авч чадлыг 400 кВА трансформатораар шууд сольж тавих, гэмтэл устгахад шаардлагатай материал зэрэг аваарын нөөцийг бүрдүүлэхэд 1.9 тэрбум төгрөг ойрын хугацаанд шаардлагатай байна.

Ирэх 2017-2018 оны өвлийн бэлтгэлийг хангаж түгээх сүлжээний дамжуулах чадлыг нэмэгдүүлэхэд шинээр 92 дэд станц барихад 8.2 тэрбум, 42 дэд станцын хүчин чадлыг томсгоход 328 сая, 17 фидерийн агаарын шугамын нэвтрүүлэх чадварыг дээшлүүлэхэд 2.5 тэрбум, нийт 11 тэрбум төгрөг эхний ээлжинд шаардлагатай байна.

Хоёр тарифт тоолуургүй хэрэглэгчид тоолуураа солиход 3.2 тэрбум төгрөг шаардлагатай ба гэхдээ үнийг хувь хэрэглэгч өөрөө гаргах боломжтой юм.

Цаашид Улаанбаатар хотын гэр хорооллын хэрэглэгчдийн халаалтыг 100% цахилгаан эрчим хүчээр хангах чадалтай түгээх сүлжээ байгуулах тохиолдолд одоогийн түгээх сүлжээг бүрэн шинэчлэх шаардлага үүсэх бөгөөд үүнд 1 их наяд төгрөгийн хөрөнгө оруулалт шаардлагатай байна. Энэ нь тусгай журмаар үе шаттайгаар хэрэгжинэ.

ДАМЖУУЛАХ СҮЛЖЭЭНИЙ ХҮРЭЭНД: Гэр хорооллын 1 хэрэглэгчийн хэрэглээг 1.7 кВт-аар хязгаарлан тооцоход цахилгаан халаагуураар гэр хорооллыг халаахад дамжуулах сүлжээ талаас хүндрэл бага оргил ачааллын цагуудад цахилгаан халаагуур ашиглахыг маш нарийн зохицуулсан нөхцөлд одоо байгаа дэд станцуудын хүчин чадлаар хангах боломжтой байна. Цаашид 1.7 кВт-аас их, гэр хорооллын хэрэглэгчдийн халаалтыг 100% цахилгаан эрчим хүчээр хангах тохиолдолд дамжуулах сүлжээнд 123 тэрбум төгрөгийн хөрөнгө оруулалт шаардлагатай болно.

СТАНЦУУД, ИМПОРТ: Шөнийн тарифыг тэглэснээр урамшууллын сарууд дах /1-3,11,12/ гэр хорооллын хэрэглээ 95 сая.кВтц-аас 371 сая.кВтц болж 3.8 дахин өсөхөөр байна. Системийн хэмжээнд дээрх саруудад импорт батлагдсан горимоос 87%-аар, импортын төлбөр 12.7 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдэж байна. ДЦС-4 дотоодын үйлдвэрлэлд ноогдох ачааллын өсөлтийг хааж ажиллахаар байна. Нэг өрхөд ноогдох хэрэглээ 1.7 кВт-аас хэтэрвэл эх, үүсвэрийн дутагдалд орж хязгаарлалт хийх шаардлагатай болно.

Шөнийн тарифын цагийг урагшлуулах боломж

Өнөөгийн байдлаар төвийн бүсийн станцуудын үйлдвэрлэлийн боломжит чадал 868 МВт орчим үүн дээр нэмэгдэн ОХУ-с импортлох шугамын чадал 245 МВт-аар хязгаарлагдаж байна. Системийн оргил ачаалал 960 МВт орчим байгаа ба УБ хотын гэр хорооллын хэрэглэгчдийн цахилгаан халаагуураас үүдэн 270 МВт-ын нэмэлт ачаалал үүснэ гэж тооцоход /960+270-868-245=123/ шөнийн тарифын цагийг урагшлуулснаар оргил ачааллын /20, 21/ цагуудад хэрэглэгчийн түвшинд 120 МВт-ын хязгаарлалт хийх нөхцөл байдал үүсэх магадлалтай байна.

Тариф тэглэгдсэнээр ойрын хугацаанд түгээх сүлжээнд үүсч болох хүндрэлүүд:

Хөнгөлөлт нь 21 цагаас эхэлж байгаа тул оройн их ачааллын үед ачаалал нэмэхийг /давхар нэмж залгагдах/ хязгаарлах боломжгүйгээс цахилгаан тоноглолууд гэмтэх эрсдэл үүсч байна.

1 айлын хэрэглээ 1.7 кВт-аас хэтэрсэн тохиолдолд 0.4 кВ-ын шитэнд дэх автомат унаж дуудлагын тоо нэмэгдэнэ.

Ачаалал өндөртэй 110 кВ-ын дэд станцуудад оройн их ачааллын цаг буюу 19-22 цагийн хооронд ачаалал дахин нэмэгдвэл хязгаарлалт хийгдэнэ.

Шөнийн цагаар нэмэлт бригад ажиллуулахад компанийн зардал өсч хүн хүчний дутагдалд орох магадлалтай байна.

Дээрх нөхцөл байдлаас үүдэн Улаанбаатарын цахилгаан түгээх сүлжээ компаниас галын аюулаас урьдчилан сэргийлэх нийтэд чиглэсэн арга хэмжээ авах, Хяналтын тогтолцоог сайжруулах, бүтэц орон тоог нэмэх ажлууд хийгдэнэ.

Шөнийн тарифыг чөлөөлөх тухай Засгийн газраас гарах тогтоолыг хэрэгжүүлэхдээ Эрчим хүчний зохицуулах хорооноос тусгай журам гаргах шаардлагатай бөгөөд журамд хөнгөлөлтөд хамрагдах хэрэглэгчдийн чадлын хэрэглээг

хязгаарлах, хөнгөлөлтийг зориулалтын дагуу хэрэглэх үүргийг гэрээгээр хүлээлгэх зэрэг нөхцөлүүдийг тусгах арга хэмжээ авч ажиллах юм.

3. АГААРЫН БОХИРДЛЫГ БУУРУУЛАХ БОДЛОГЫН ХЭРЭГЖИЛТИЙГ ХАНГАХ ЧИГ ҮҮРГИЙН ХАРИУЦСАН ИНСТИТУЦИУДЫН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

Агаарын бохирдлыг бууруулах бодлогын хэрэгжилтийг хангах чиг үүрэг хариуцсан *Байгаль орны, аялал жуулчлалын яам, Агаарын бохирдлыг бууруулах үндэсний хороо, Нийслэлийн агаарын бохирдлыг бууруулах газраас* ирүүлсэн мэдээллийн хүрээнд лавлагаа мэдээлэл бэлтгэв.

Агаарын бохирдлыг бууруулах чиг үүргийн **Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яам**¹ нь агаарын бохирдлыг бууруулахад чиглэсэн хүрээнд хүрээлэн буй орчныг хамгаалах, байгалийн нөөцийг зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх талаарх хууль тогтоомж, бодлого, урт болон дунд хугацааны стратеги, хөтөлбөр, арга хэмжээний хэрэгжилтийг зохион байгуулах, зохицуулах, агаарын бохирдлоос сэргийлэх, хамгаалах, бохирдлыг бууруулах цогц арга хэмжээг зохион байгуулах, зохицуулах чиг үүрэгтэй.

Яамны үйл ажиллагааны гол зорилт тус бүрийн хүрээнд тэдгээрийг хэрэгжүүлэхэд чиглэсэн үйл ажиллагааны зорилтыг тус яам тодорхойлж, зохион байгуулалтын бүтцийн нэгжийн үйл ажиллагааны стратеги, албан хаагчдын ажлын байр (албан тушаал)-ны тодорхойлолтод тусган хэрэгжүүлнэ. Тус яамны **Хүрээлэн буй орчин, байгалийн нөөцийн удирдлагын газар агаарын бохирдлыг бууруулах бодлогын хэрэгжилтийг хангана.**

Энэ нэгжээс үзүүлэх үйлчилгээний үндсэн хэрэглэгч нь сайд, дэд сайд, төрийн нарийн бичгийн дарга, байгаль орчны чиглэлийн аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэд байх бөгөөд шууд бус хэрэглэгч нь бусад яамд, төсөвт байгууллага, аж ахуйн нэгж, төрийн бус байгууллага, иргэд, гадаад орон, олон улсын байгууллага зэрэг бусад хэрэглэгч байна.

Энэ үйлчилгээг үзүүлэхэд гол түнш нь *Уул уурхайн яам, Эрчим хүчний яам, Зам, тээврийн яам, Барилга, хот байгуулалтын яам, Эдийн засгийн хөгжлийн яам, Хууль зүйн яам, Эрүүл мэндийн яам, Үйлдвэр, хөдөө аж ахуйн яам*, нутгийн захиргааны байгууллага байна.

“Агаарын бохирдлыг бууруулах үндэсний хорооны ажлын алба” Монгол Улсын Агаарын тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1.1 дэх заалт, Монгол Улсын 2016 оны Төсвийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.18 дахь хэсэг, Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн 4 дэх заалт, мөн хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэг, Засгийн газрын 2015 оны 12 дугаар сарын 21-ний өдрийн 501 тогтоол, Монгол Улсын Ерөнхий сайдын 2014 оны 12 дугаар сарын 26-ны өдрийн 151 захирамжийг тус тус үндэслэн Агаарын бохирдлыг бууруулах үндэсний хорооны ажлын албыг татан буулгаж Байгаль орчин ногоон хөгжил, аялал жуулчлалын сайдын, Цэвэр агаар санг татан буулгаж Байгаль орчин ногоон хөгжил, *аялал жуулчлалын яамны мэдэлд тус тус шилжүүлсэнтэй холбогдуулан агаарын бохирдлыг бууруулах бодлогын хэрэгжилтийг хангах, үйл ажиллагааг салбар дунд зохицуулан ажиллах, хяналт тавих чиг үүрэг* бүхий ажлын албыг сайдын эрхлэх асуудлын хүрээнд 4 орон тоотойгоор байгуулсан байна.

Нийслэлийн агаарын бохирдлыг бууруулах газар нь Монгол Улсын Засгийн газрын 2016 оны 08 дугаар сарын 03-ны өдрийн 08 дугаар тогтоолоор Нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газар, Захирагчийн ажлын албаны бүтцийг шинээр баталсан. Энэхүү тогтоолоор Нийслэлийн Агаарын чанарын алба нь **“Агаарын бохирдлыг бууруулах газар”** болон өөрчлөгдсөн. Тогтоолыг үндэслэн байгууллагын бүтэц, орон тооны хязгаарыг шинэчлэн тогтоох саналыг боловсруулан дараах бүтцээр Нийслэлийн Засаг дарга бөгөөд Улаанбаатар хотын Захирагчийн 2017-2020 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр, нийслэлийн эдийн засаг, нийгмийн 2017 оны зорилтыг хэрэгжүүлэн ажиллахаар төлөвлөсөн байна.

Агаарын бохирдлыг бууруулах газар нь Захиргаа, санхүүгийн хэлтэс, Бодлого, зохицуулалтын хэлтэс, Агаарын чанарын хяналтын хэлтэс гэсэн 3 хэлтэс, 20 албан хаагчийн бүрэлдэхүүнтэйгээр үйл ажиллагаа явуулдаг.

1 Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яам, <http://www.mne.mn/mn/1397>

Үндсэн чиг үүрэг:

- Агаарын бохирдлыг бууруулах, агаар хамгаалах талаар төр, засаг, нийслэлийн удирдлагуудаас гаргасан бодлого шийдвэрийг хэрэгжүүлэх;
- Агаар хамгаалахтай холбогдсон дүрэм, журам, хөтөлбөр, стандартын төсөл боловсруулах;
- Агаарын чанарыг тодорхойлох, агаар бохирдуулах эх үүсвэрүүдэд хяналт-шинжилгээ хийх, дүгнэлт гаргах;
- Холбогдох мэдээ, мэдээлэл гаргах.

4. САНХҮҮЖИЛТ, ЗАРДАЛ**Нийслэлийн агаарын бохирдлыг бууруулах ажлын хүрээнд улсын төсвөөс хэрэгжүүлсэн төсөл, арга хэмжээ**

Он	Улсын төсөв (тэрбум.төг)	Нийслэлийн төсөв (тэрбум.төг)	Цэвэр агаарын сан (тэрбум.төг)	Дүн (тэрбум.төг)
2011			31.4	31.4
2012	13.14	0.67	24.9	38.71
2013		0.5	22.92	23.42
2014		1.064	9.18	10.244
2015		0.365	4.83	5.195
Нийт дүн	13.14	2.599	93.23	108.969

Жич: Улсын төсөв: БОАЖСайдын багцаас НЗДТГ-т шилжүүлсэн.

Нийслэлийн агаарын бохирдлыг бууруулах ажлын хүрээнд олон улсын байгууллагын зээл, тусламжаар хэрэгжүүлсэн төсөл, арга хэмжээ

Төсөл	Он	Санхүүжилт (тэрбум.төг)	Тайлбар
ММСС	2011-2012	74.25 (33 сая.ам.доллар)	Эрчим хүчний хэмнэлттэй бүтээгдэхүүн /эрчим хүчний хэмнэлттэй зуух, гэрийн дулаалга г.м./ худалдан авсан иргэдэд үнийн хөнгөлөлт үзүүлсэн.
УБ цэвэр агаар төсөл	2013-2015	10.181 (4,525 сая.ам. доллар)	Дэлхийн банкны санхүүжилтээр хэрэгжиж байгаа "Улаанбаатар цэвэр агаар төсөл"-ийн хүрээнд нийт 40298 сайжруулсан зуухны үнийн хөнгөлөлтөнд зарцуулсан.
ЖАЙКА Олон улсын байгууллага	2013-2017	2.754	Агаарын чанарын хяналтын чадавхыг бэхжүүлэх чиглэлээр тоног төхөөрөмж нийлүүлсэн.
Дүн		87.185	
№	Эх үүсвэр		Санхүүжилт (тэрбум.төг)
1	Улсын төсөв		108.969
2	Олон улсын зээл, тусламж		87.185
	Нийт		196.15

Улсын төсвөөс санхүүжүүлсэн ажил

№	Ажлын нэр	Он	Санхүүжилт (сая.төг)	Хэрэгжүүлэгч	Үр дүн
1	60-80м2 хүртэлх талбай халаах усан халаалттай сайжруулсан зуухыг худалдан авч нийлүүлэх,	2012	11095.9	Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын багцаас НЗДТГ-т шилжүүлсэн. Төслийн хэрэгжүүлэгч нь НАЧА.	6248 өрхөд нийлүүлсэн. (PM2,5 тоосонцорыг 90% хүртэл бууруулах)
2	50 м2 талбай халаах ердийн сайжруулсан зуухыг худалдан авч нийлүүлэх	2012	2321.7		7500 өрхөд нийлүүлсэн. (PM2,5 тоосонцорыг 90% хүртэл бууруулах)
Нийт дүн / сая, төг/			13147.7		

Нийслэлийн төсвөөс санхүүжүүлсэн ажил

№	Ажлын нэр	Он	Санхүүжилт (сая.төг)	Захиалагч байгууллага	Үр дүн
Сэргээгдэх эрчим хүчний хэрэглээг нэмэгдүүлэх чиглэлээр					
1	Сэргээгдэх эрчим хүчийг ашиглан гэр хорооллын айл өрхийн халаалт болон ахуйн хэрэглээний халуун ус бэлтгэх тоног төхөөрөмж суурилуулах	2012	99.4	Нийслэлийн Агаарын чанарын алба	ЧД-ийн 5, БЗД-ийн 4, СХД-ийн 6, нийт 15 айл өрхийн дулаан хангамж болон хэрэглээний халуун усыг нарны эрчим хүчээр шийдсэн. Жилд Ингэснээр жилд 1,73тн SOx, 1,21тн тоосонцор, нийт 2,94 тн агаар бохирдуулагч бодис агаарт ялгарахаас урьдчилан сэргийлсэн. /Санхүүжилтийн 70%-ийг Нийслэлээс, 30%-ийг тухайн айл өөрсдөө гаргасан.
2	Сэргээгдэх эрчим хүчийг ашиглан хорооны Засаг дарга, өрхийн эмнэлэг, цагдаагийн нэгдсэн барилгын халаалт болон ахуйн хэрэглээний халуун ус бэлтгэх тоног төхөөрөмж суурилуулах	2012	97.5	Нийслэлийн Агаарын чанарын алба	ЧД-ийн 8-р хорооны цогцолбор барилгын дулаан хангамж болон хэрэглээний халуун усыг нарны эрчим хүчээр шийдсэн. Жилийн цахилгааны зарцуулалтыг 50 орчим хувиар бууруулсан.
3	Хороодын байрыг сэргээгдэх эрчим хүчээр хангах	2014	901.7	Нийслэлийн Хөрөнгө оруулалтын газар	ЧД-ийн 19, СБД-ийн 12, 16, 19, 20, БГД-ийн 21, 22, 23, БЗД-ийн 2, 21-р хороо зэрэг нийт 10 хорооны цогцолбор барилгын дулаан хангамжийг нарны эрчим хүчээр шийдсэн. Ингэснээр жилд 9,48тн SOx, 6,6тн тоосонцор, нийт 16,08 тн агаар бохирдуулагч бодис агаарт ялгарахаас урьдчилан сэргийлсэн.
Авто тээврийн хэрэгслийн хорт утааг бууруулагч дэвшилтэт технологи, тоног төхөөрөмж нэвтрүүлэх					

4	Авто тээврийн хэрэгслийн хорт утааг бууруулагч дэвшилтэт технологи, тоног төхөөрөмж нэвтрүүлэх	2012	293.9	НАЧА	Замын хөдөлгөөнд оролцож буй тээврийн хэрэгслийн шатахууны шаталтаас үүсэх тортогжилт тодорхой хувиар буурна. Нийслэл, дүүргийн төрийн өмчит 850 автотээврийн хэрэгсэлд нэвтрүүлсэн.
Агаар орчны чанарын хяналт шинжилгээний чадавхыг бэхжүүлэх чиглэлээр хийж гүйцэтгэсэн ажил, хүрсэн үр дүн					
5	Гадаад дотоод орчны агаарын чанарыг хэмжих төхөөрөмж	2012	150.0	НАЧА	УХЗ болон ДЦС, Нүүрсний уурхай, хорт бодисын агууламж өндөртэй газарт орчны хэмжилт хийх боломжтой болсон. Мөн ажилтны тухайн бохирдол ихтэй орчин аюугүй ажиллах нөхцөл бүрдсэн.
6	Монгол Улсын ШУА, ОХУ-ын Сибирийн ШУА-тай хамтран “Агаарын бохирдлын загварчлал” төсөл	2012	30.0	НАЧА	Агаар бохирдуулагч бодисын тархалтын загварчлал боловсруулах судалгааны ажил
7	Нийслэлийн Агаарын бохирдлыг хэмжигч суурин автомат харуулын тоног төхөөрөмжийг шинэчлэх ажил	2013	500.0	НАЧА	Хэмжилтийн жилийн өгөгдлийн хэмжээ 100%-д хүрч, “Агаарын тухай” хуулийн 8-р зүйл 8.1.3. агаарын чанарын улсын хяналт-шинжилгээний сүлжээний нэгжийн тасралтгүй ажиллагааг хангах нөхцлийг бүрдүүлсэн.
8	Агаар бохирдуулагч суурин эх үүсвэрүүдэд хэмжилт хийх тоног төхөөрөмж суурилуулах автомашин худалдан авах	2014	162.0	НАЧА	Агаар бохирдуулагч эх үүсвэрүүдэд хэмжилт хийх тоноглогдсон 2 ширхэг автомашинтай болсоноор тээврийн хэрэгсийг явуул дунд нь хэмжих бололцоотой болсон.
9	Агаарын бохирдлын хэмжилтийн суурин харуулын тоосонцор хэмжих багажыг шинэчилсэн	2015	365.3	НАЧА	Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллагаас агаарын бохирдлын төвшинг үнэлэх гол үзүүлэлт болсон тоосонцорын хэмжилтийн тасралтгүй ажиллагаа хангагдсан.
Нийт дүн / сая, төг/		2599.8			

“Цэвэр агаар сан”-гийн хөрөнгөөр санхүүжүүлсэн ажил (тэрбум.төг)

Д/д	Үйл ажиллагааны үндсэн чиглэл	Зардлын дүн	Захиалагч
1	Стандартын шаардлагад нийцсэн цэвэр түлш зуух үйлдвэрлэлийг дэмжих тэдгээрийг худалдан авахад татаас олгох	33.3	НЗДТГ, НАЧАлба, БОНХАЖЯам
	1.1 Сайжруулсан зуухаар хангахад татаас борлуулалтын зардал	26.1	НАЧАлба
	1.2 Боловсруулсан түлшээр хангахад татаас борлуулалтын зардал	4.2	НАЧАлба
	1.3 Хийн түлшний хэрэглээг нэмэгдүүлэх. энэ чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуйн нэгжүүдийг дэмжих	3.0	БОНХАЖЯам
2	Агаарын бохирдлыг бууруулахад чиглэсэн иргэд, олон нийтийн үйл	6.7	БОНХАЖЯам, УБ

	ажиллагаа, төсөл арга хэмжээнд дэмжлэг үзүүлэх		хотын ЗАА
3	Эрчим хүчний үр ашгийг дээшлүүлэх, барилгын дулаалгыг сайжруулах, сэргээгдэх эрчим хүч, цэвэр технологийг хөгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх	27.31	НЗДТГ, НХОГазар, БХЯам, ЗТЯам
4	Агаарын бохирдлыг бууруулахад чиглэсэн олон нийтэд мэдлэг олгох сургалт сурталчилгааны арга хэмжээг зохион байгуулах	2.6	АББҮХ, БОНХАЖЯам
5	Агаарын чанарын хяналт шинжилгээ-ний чадавхыг бэхжүүлэх, агаарын чанарын төлөв байдлын хувьсал өөрчлөлтийг тогтоох болон агаарыг хамгаалахтай холбогдолтой стандарт, норм, дүрэм, арга, аргачлал боловс-руулах, судалгаа шинжилгээний төсөл, ажлыг гүйцэтгэх	5.4	БОНХАЖЯам, ЦУОШГ
	Нийт	75.31	

5. ОЛОН УЛСЫН ТУРШЛАГА

5.1 Агаарын бохирдлоо бууруулсан Бээжин²

Зуны ХХIХ олимпын их наадмыг эх орондоо зохион байгуулахдаа агаарын бохирдлыг мэдэгдэхүйц бууруулна гэсэн амлалтандаа Бээжин хүрсэн билээ. Эдүгээ Хятадын хотууд агаарын чанарыг зохицуулах талаар хэд хэдэн стандарт боловсруулан мөрдөж байна. Энэ стандартын дагуу өдөрт агаарын бохирдол хэдий хэмжээтэй байгааг мэдэхийн сацуу өдөр бүр 86 хотын агаарын чанарын мэдээг Хятадын БОХЯ-ны вэб сайтад мэдээлдэг аж. Бээжин хотын хувьд Европын стандартыг хэрэгжүүлж буй бөгөөд агаарын бохирдлыг үүсгэгч хүчин зүйл бүрээр ажил хариуцсан албадтай. Энэ нь тухайн ажлыг хавтгайруулан үр дүнгүйдүүлэхгүй байх суурь боломж болдог байна. Түүнчлэн нийслэл хотын оршин суугчдын 98 хувь нь төвлөрсөн халаалтад холбогдсон нь нүүрсний хэрэглээг огцом багасгажээ. Одоогоор Бээжингийн төв хэсэгт 10 мянган өрх л нүүрс хэрэглэдэг гэсэн судалгаа бий.

Манайхаар бол гэр хороололтой дүйхүйц эдгээр өрх утаагүй түлш хэрэглэдэг. Айл өрхийн зуухнууд бохирдлын хэмжээг тогтоочихдог тул хэрэглэгчид ямар агаараар амьсгалж байгаагаар газар дээр нь мэдэх боломжтой. Бээжинд хүхэр багатай сайн чанарын нүүрс түлэхийг зөвшөөрдөг ч ихэнх оршин суугчид байгалийн хийгээр халаалтаа авдаг учраас энэ хотын агаарын бохирдол үүсгэгч гол шалтгаан нь аж үйлдвэр болон автомашины утаа болж байгаа юм. Авууштай нь агаарын бохирдол үүсгэгч нэг бүрийг нарийвчлан гаргаж аль дүүрэгт юунаас болж агаар их хэмжээгээр бохирддог талаарх цогц судалгаатай болсны үндсэн дээр хариу арга хэмжээнүүдийг авч эхэлжээ. Нэг нь нөгөөтэйгээ уялдсан олон жижиг арга хэмжээнүүд багц болохоороо үр дүн нь ч богино хугацаанд гардаг болохыг Бээжингийн туршлага харуулж байна.

Агаарын чанар муу өдрийн тоо найм болж буурчээ

Бээжинд 1998 оноос агаарын бохирдлыг бууруулах чиглэлээр арван арга хэмжээ авсны нэг нь жилийн 365 хоногийг агаарын чанараар нь сайн, дунд зэрэг, муу гэсэн гурван ангиллаар өдөр бүр гаргадаг болжээ. Мөн онд агаарын чанарын шаардлага хангахгүй муу өдрийн тоо 141 байсан бол өнгөрсөн онд ийм өдрийн тоо найм болтлоо буурсан үзүүлэлттэй байна. Арван жилийн дотор агаарын бохирдол буюу утаагүй өдрийн тоог 10 дахин, нэмэгдүүлж хүн зоны цэвэр агаараар амьсгалах боломжийг хангажээ. 2008 онд агаарын чанар сайн өдрийн тоо өмнөх жилүүдийнхээс хэдэн хувиар нэмэгдсэн нь тус улсын агаарын бохирдлын талаар явуулж байгаа арга хэмжээ үр дүнгээ өгсний илэрхийлэл юм. Агаарын чанарыг ийнхүү өдөр бүрээр гаргахтай давхцуулан тухайн өдөр гадуур гарах нь эрүүл мэндэд хохирол учруулж болох эсэх талаар өндөр настан, хүүхэд, эмэгтэйчүүдэд тогтмол мэдээлэл өгдөг гэнэ. Агаарын бохирдлыг PM10, SO2, NO2, CO2, O гэсэн таван элемент үүсгэх ба Монголын хувьд O3 бохирдлын гол элемент биш юм.

Дулаан уур амьсгалтай тус улсын өмнөд нутгаар O3 элементээс үүдэлтэй бохирдол илүүтэй нүүрлэдэг. Агаарын чанарын дүгнэлтийн мэдээгээр өнгөрсөн онд тус улсын агаарын бохирдлын 72 хувийг PM10, 72.2 хувийг SO2 эзэлж байна. PM10 бол хотуудын

агаарын бохирдлын гол элемент. Ялангуяа 2004 оноос Хятадын эдийн засаг эрчимтэй хөгжиж жилдээ 12 хувийн өсөлттэй буй. Эдийн засгийн өндөр үзүүлэлтүүдийг дагаад сөрөг үр дагаврууд гардаг. Тэдгээр нь аж үйлдвэр, зам тээвэр, ахуйн чанартай бохирдлууд юм. Бээжин хотын төвд одоогоор нэг ч үйлдвэрийн газар байхгүй. Олимпын их наадмын бэлтгэл ажлыг хангах явцад үйлдвэрүүдийг хотоос гадагш шилжүүлэн байршуулсан нь агаарын бохирдлыг огцом бууруулжээ.

Бээжинд өнгөрсөн онд 9.6 сая машин үйлдвэрлэжээ. Нийтдээ 3.5 сая машинтай, өдөрт 1000 гаруй машин борлуулдаг, ийм тооны машинд замын хөдөлгөөнд оролцох зөвшөөрөл олгодог учраас автомашины утаа агаарын бохирдлын гол үүсгэгч болоод байна.

Харин энэ асуудлыг хялбар аргаар шийджээ. Тухайлбал, шинэ машин худалдаж авбал БОХГ-аас заавал зөвшөөрөл авна. Европын IY стандартад нийцэхгүй бол замын хөдөлгөөнд оролцох эрхгүй. Мөн машинуудад агаарт хэдий хэмжээний бохирдол үүсгэж байгаагаар нь зэрэглэл тогтоодог. Цэнхэр өнгөтэй дугаартай машин агаарын бохирдолд хор нөлөөгүй, шар өнгөтэй бол агаарыг бохирдуулж байгаа гэж ойлгож болно. Тиймээс үйлчлүүлэгчид хүртэл амьсгалж буй агаараа цэвэр тунгалаг байлгахын тулд аль өнгийн машинаар үйлчлүүлэхээ сайн мэднэ. Ингэснээр шар өнгөтэй дугаартай машинууд аяндаа замын хөдөлгөөнөөс шахагдана гэсэн үг. Замын бөглөрлийг багасгах, агаарын бохирдлыг бууруулах зорилгоор олимпын их наадмын үеэр хэрэгжүүлж байсан арга хэмжээ өнөөдөр ч Бээжинд хүчин төгөлдөр үйлчилж байна. Даваа гарагаас баасан гараг хүртэлх ажлын ачаалалтай өдрүүдэд энэ журмыг баримтална. Машины дугаарын сүүлийн тоо нь 1 эсвэл 6 байвал даваа гарагт, 2 эсвэл 7 байвал мягмар гарагт гараашдаа санаа амар байж болно.

Хуучин машинаа хаявал урамшуулал олгоно

Хэдийгээр олимпын их наадмын үеийн дэг журмыг гүйцэхгүй ч уг арга хэмжээний үргэлжлэл болон ирэх дөрөвдүгээр сарын 1 хүртэл хэрэгжих хуультай юм. Ийм байдлаар долоо хоногт нэг удаа тухайн машин замын хөдөлгөөнд оролцохгүй “сул” байх боломжтой тул нийт машины 20 хувь нь сул зогсолт хийдэг. Ингэснээр агаарын бохирдолд автомашины оруулах хувь нэмэр багасгах боломж бүрддэг. Хуучин машиныг зах зээлээс шахаж гаргах арга хэмжээг агаарын бохирдлыг бууруулах арга хэмжээтэй хослуулан хэрэгжүүлж байгаа нь туршлага болохуйц үр дүнтэй. Хуучин машин шинэ машинаас арав дахин агаарыг бохирдуулдаг учир хуучин машинаас татгалзах сайн дурын хөдөлгөөн өрнүүлдэг. Бээжингийн агаарын бохирдлын 10 хувь хуучин автомашины утаанаас үүдэлтэй.

Хэрвээ тухайн хэрэглэгч хуучин автомашинаас татгалзвал машины ашиглалт, агаарын бохирдолд оруулах хувь нэмрийг нь харгалзан зэрэглэл тогтоож урамшуулал олгодог байна. өөрөөр хэлбэл, агаар бохирдуулагч машиныг хэрэглэхээс татгалзсаны төлөө Засгийн газраас шинэ машин худалдан авахад зориулж тодорхой хэмжээний мөнгөн урамшуулал иргэдэд олгодог. Одоогоор энэ хууль дөнгөж хэрэгжиж эхэлж байгаа учраас тоон үзүүлэлт дурдах боломжгүйг автомашины утааг багасгах асуудлаар мэргэшсэн профессор Тан Даган өгүүлж байсан. Гэхдээ уг урамшуулал ашиглалтын хугацаа дууссан автомашинд огт хамаарахгүй, гагцхүү хуучирсан боловч агаарын бохирдолд нөлөө үзүүлж буй машинд хамаатай. Тийм машины эзэнд урамшуулал олгохдоо элэгдэл хорогдлыг хасч тооцог гэнэ. Бээжин хот 70 мянга гаруй такси, 20 мянган нийтийн тээврийн автобустай.

Тэдгээрийг эдэлгээний хугацаа дуусаагүй, өнгө үзэмж сайтай, шинэ байхыг шаарддаг. Агаар бохирдуулахгүй байх нь гол шалгуур. Такси өдөрт 300-400 мянган км зам туулдаг тул хуучирсан таксиг нийтийн хэрэглээнээс шахахын сацуу чанар сайтай түлш, бензин шатахуун хэрэглэх бодлого баримталдаг. Агаарын бохирдлыг бууруулахын зэрэгцээ өдрөөс өдөрт тоо нь үржиж буй автомашинаас улбаатай замын түгжрэлийг утаатай тэмцэх ажилтайгаа хамтатган шийдэж байгаа нь нэг сумаар хоёр туулай буудахын жишээ юм. Бээжин гэлтгүй Хятадын олонх хотод бүтээн байгуулалтын ажил ид өрнөж байна. Хаа саагүй сүндэрлэх их барилгуудыг барих явцад үүсч буй тоосонцор агаарын бохирдолд ихээхэн хор уршиг үзүүлдэг гэж мэргэжилтнүүд үздэг. Тиймээс барилгын ажлыг гаднах орчноос тусгаарласан битүүмжилсэн орчинд явуулахаас гадна сул шороог түр хугацаагаар хатуу хучилттай болгож чийгшүүлж зүлэгжүүлсний дараа барилга барих зөвшөөрөл олгодог.

Мөн барьж буй барилга байгууламжаас гадагш гарахын өмнө машины дугуйг заавал угааж цэвэрлэсэн байх шаардлага тавьдаг. Зөрчвөл хуулийн дагуу торгуулийн арга хэмжээ авна. Хими цэвэрлэгээ, хувцас угаах газрын үйл ажиллагааг хүртэл агаар бохирдуулдаг гэж үздэг тул тодорхой стандарт шаардлага тавьсны үндсэн дээр ажиллах зөвшөөрөл олгодог гээд агаарын бохирдол үүсгэгч зүйл бүрийг нарийвчлан авч үздэгээрээ Бээжингийн засаг захиргаанаас хэрэгжүүлж буй бодлого онцлог юм. Бээжин хот Улаанбаатараас арав дахин илүү хүн амтай ч замын түгжрэлийн зовлонг тэр бүр үзэхгүй. Хотын давхар замын асуудлыг цогцоор нь шийдсэн учраас замын бөөгнөрөл үүсч иргэдийг бухимдуулах нь бага. Өрөөнийхөө цонхыг битүүмжлээд тамхи татвал тэсэхийн аргагүй байдал үүсдэг шиг гадаа салхигүй, агаарын солилцоогүй үед нийт автомашины хөдөлгөөнийг хязгаарлаж 50 хувийг нь зогсоолд тавиулах хэсэгчилсэн арга хэмжээ авдаг.

Мөн агаарын чанарын үзүүлэлт өмнөхөөс хавьгүй дордсон үед зарим үйлдвэрийн үйл ажиллагааг түр зогсоох хүртэл арга хэмжээ авдаг. Агаарын бохирдлыг бууруулахын тулд юуны өмнө урьдчилан сэргийлэх стандарт боловсруулахын зэрэгцээ Зао гийн газраас хууль боловсруулахын өмнө олон нийтийн саналыг заавал авах ёстойг профессор Тан Даган онцолж байсан. Түүнчлэн агаарт бохирдол үүсгэхгүй байх шинэ технологийг нэвтрүүлэх, утаагүй түлшний хэрэглээг нэмэгдүүлэхэд төрөөс тухай бүрт нь дэмжлэг үзүүлбэл үр дүн сайтай. Сүүлийн үед тус улсын аж ахуйн нэгж, компаниудын нийгмийн хариуцлагаа ухамсарлах явдал сайжирч агаарын бохирдлоос ангижрах талаар нийтийн хөдөлгөөн өрнүүлж агаарын бохирдлыг бууруулах санд хандив өргөх нь өргөжжээ. Орлогынхоо тодорхой хэмжээг энэ санд хандивлах нь тус улсын аж ахуйн нэгжүүдийн хувьд хэвшмэл зүйл болжээ.

Бохирдлын гарал үүсэл, бүтэц, хувь хэмжээг тогтоох нь хамгийн чухал

Хятад 660 орчим хоттой. Фузянь мужийн Сямэн хот цэвэр агаартай цэмцгэр байдлаараа дөрөвдүгээрт шалгарсан хотын нэг. Сүүлийн жилүүдэд агаарын бохирдлыг бүрэн хяналтдаа авсны гол үр дүн нь химийн ямар элементээс агаар бохирдож байгааг нарийвчлан судлаад түүнд тохирсон арга хэмжээ чадсаны аж. Агаарын бохирдол юунаас болж үүсч буйд ул суурьтай судалгаа хийн бохирдлын гарал үүсэл, бүтэц, хувь хэмжээг тооцож гаргаснаар үйлдвэрлэл, аж ахуй, барилга байгууламж, нийтийн тээврийн хэрэгслийн бохирдлын хувь хэмжээг ялгаж салгасан байна. Энэ нь агаарын бохирдлын талаар шат дараалсан цуврал арга хэмжээ хэрэгжүүлэхэд тулгуур хүчин зүйл болдог.

Мөн хөрсний болон агаар мандлын бохирдлын зааг ялгааг гаргаж эрчим хүчний жижиг, дунд үйлдвэрүүдийг бүрмөсөн хааж дөрвөн компанид үйл ажиллагаа явуулах эрх олгосноор цахилгаан станц, аж үйлдвэрээс ялгарах утааны асуудлыг амархан шийдэж чадсан байна. Сямэн хотод 15 минут тутамд зүлэгжүүлэлт, ногоон байгууламжтай таарах бөгөөд агаарын бохирдлыг дорвитой бууруулахад идэвх зүтгэл гаргасан байгууллага, аж ахуйн нэгж, иргэдийг урамшуулдаг. Хэрвээ тухайн албан хаагч агаарын бохирдлын талаар идэвх санаачлагатай ажиллаагүй нь албан тушаалын зэрэг дэв бууруулах шалтгаан болдог. LED технологийг гудамжны гэрэлтүүлэг, цахилгаан эх үүсвэрт ашиглахаас гадна байшингийн дээврийг зүлэгжүүлэх ажил хийж байгаа нь агаарын бохирдлыг мэдэгдэхүйц бууруулж байгаа юм.

Мөн үйлдвэрлэлийн бүсэд ганцхан уурын зуух ажиллуулах шаардлага тавьж, хотын хэмжээнд агаарын бохирдлыг бууруулах чиглэлээр тусгайлсан журам мөрддөг. Түүнчлэн агаарын бохирдолтой тэмцэх, иргэдэд мэдлэг олгох ажил бүр бага, дунд сургуулийн сургалтын хөтөлбөрт оруулахаас эхэлдэг. Иргэн бүр агаарын бохирдлын талаар тодорхой мэдлэгтэй учраас төр засгаас явуулж буй арга хэмжээнүүдийн үр дүн нааштай болдог байна. Бохирдуулагч субъектэд ч мөн өндөр торгууль ногдуулдаг тул хууль тогтоомж зөрчигдөх явдал цөөн аж. Ийн жижиг гэж голохгүй, том гэж дөвийлгөхгүй хэрэгжүүлж л чадвал агаарын бохирдлыг бууруулах чиглэлээр хийгдэж буй ажлууд жижигддэггүйг Бээжин, Сямэн хотуудын жор харуулж байна..³

3 Эх сурвалж: <http://www.agaar.mn/article-view/71>

5.2 Агаарын бохирдлыг бууруулах арга хэмжээний Лондон хотын туршлага агаарын чанарыг сайжруулах

Агаарын чанар

Лондон хотын захирагчийн Агаарын чанарыг сайжруулах стратеги төлөвлөгөөний хүрээнд тус хотын агаарыг цэвэршүүлэх ажиллагааг маш эрчтэй хийж байгаа ба энэхүү стратеги төлөвлөгөөний зорилт нь Лондон хотыг дэлхийн хамгийн цэвэр ба ногоон байгууламж бүхий хотуудын нэг болгох явдал юм. Сүүлийн жилүүдэд Лондон хотын агаарын бохирдлын түвшин буурсан хэдий ч агаарын чанарыг сайжруулахад хийх олон ажлыг төлөвлөөд байгаа юм байна. Хотын агаарын бохирдлын түвшинг бууруулах ажлын хүрээнд дараах санаачлагуудыг гаргасан. Үүнд:

Маш бага бохирдол ялгаруулдаг бүс

2020 оны 9 дүгээр сар гэхэд дэлхийн хамгийн анхны Ultra Low Emission Zone (ULEZ) - г танилцуулах төлөвлөгөөтэй байгаа ба энэхүү схем нь Лондон хотын төвд зорчиж буй тээврийн хэрэгслүүдийн хувьд шинэ ялгаруулалтын түвшинг тогтоох юм. Өөрөөр хэлбэл зөвхөн хамгийн шинэ, цэвэрхэн дизель машинууд энэ бүсэд нэвтрэх эрхтэй болно. Харин бусад тээврийн хэрэгслүүд тодорхой төлбөр хураамж төлөх шаардлагатай болно. Эдгээр төлбөр хураамжийг тогтоосноор агаарыг бохирдуулагч азотын исэл болон тоосонцорын хэмжээг багасгах ба Ultra Low Emission Zone (ULEZ) схем нь бохирдлын хэмжээг 49%-аар явцдаа 64%-аар тус тус бууруулна гэж тооцоолж байна. Бүс доторх агаарын цэвэршилт нь өөрөө бүсийн гадуурх агаарын бохирдолтонд шууд эерэгээр нөлөөлнө гэсэн тооцоотой байгаа юм.

Такси болон хувийн автомашинууд

Лондон хотын таксинуудад ангилал тогтоосон ба тус хотод үйлчилгээ үзүүлж байсан хамгийн хуучин, бохирдлыг их хэмжээгээр үүсгэж байсан 6000 таксиг үйлчилгээнээс гаргасан байна. 2018 он гэхэд Лондон хотын бүх таксиг үйлдвэрээс гарсан шинэ такси болгох зорилт дэвшүүлсэн байна. Эдгээр агаарын бохирдол үүсгэдэггүй шинэ таксинууд тодорхой бүсүүдэд зорчих эрхтэй байх юм. Лондон хотын захирагчийн агаарын чанарын сан нь таксиний жолооч нарт шинэ, цэвэрхэн такси худалдан авахад дэмжлэг үзүүлэх юм.

2018 оноос шинээр ашиглалтанд орох хувийн тээврийн хэрэгслүүд нь Евро 6 ялгаралтын стандартыг хангасан байх ёстой. 2020 оны 01-р сарын 01-нээс ашиглалтанд орж буй шинэ хувийн тээврийн хэрэгслүүдийн үзүүлэлт нь 10 миллээс хэтрээгүй байх ба энэ шалгуур нь 2023 онд шинээр ашиглалтанд орох хувийн тээврийн хэрэгслүүдэд мөн адил үйлчилнэ. Үр дүнд нь 2033 он гэхэд тус хотын такси болон хувийн тээврийн хэрэгслүүд нь тэг ялгаралтын чадвар бүхий цахилгаан тээврийн хэрэгслүүд болох юм.

Автобус

Автобусаас ялгарч буй бохирдлыг бууруулахын тулд их хэмжээний хөрөнгө зарцуулсан ба Лондон хот дэлхийн хамгийн цэвэрхэн, шинэ автобусны паркийг бий болгож чадсан. 2012 онтой харьцуулахад азотын ислийн ялгаруулалтыг 20%-аар бууруулсан.

1990-ээд оны үед автобусны паркийн тоосонцорын ялгарал жилд 200 тонн орчим байсан бол одоо жилд 19 тонн болж буурсан. Шинэ Евро VI автобусыг илүү их ашиглалтанд оруулвал 2020 онд гэхэд автобусны паркийн тоосонцорын ялгарлыг 14 тонн хүртэл бууруулах боломжтой.

Автобусны паркийн бохирдлын ялгаруулалтыг бууруулах дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлж байна. Үүнд:

- Европын хамгийн том цахилгаан автобусны паркийг нэвтрүүлэх; (2016 оны эцэст 1700 цахилгаан автобус үйлчилгээ үзүүлнэ. Энэ нь нийт автобусны паркийн 20% нь юм)
- Бохирдлын ялгаруулалтыг бууруулахын тулд хуучин автобуснуудыг шинэчлэх; (Selective catalytic reduction (SCR) технологийг 1800 автобусанд суурилуулсан ба энэ нь азотын ислийн ялгаруулалтыг 88%-аар бууруулна)
- Шинэ цэвэр технологийг нэвтрүүлэх;
- 2020 он гэхэд 3000 хоёр давхар, 300 энгийн цахилгаан автобусыг ашиглалтанд оруулах зэрэг болно.

Бусад төсөл хөтөлбөр, дэмжлэг

Зам тээвэр, барилга байгууламж болон дэд бүтцийн бусад салбараас үүдэлтэй бохирдлыг бууруулахад дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлж байна. Үүнд:

- Орон нутгийн зөвлөлүүд агаарын чанарыг сайжруулахад дорвитой арга хэмжээ авахад нь зориулж Air Quality Fund-д 20 сая £ -ын хөрөнгө оруулалт хийх;
- Шинэ цэцэрлэгт байгууламжууд барихад зориулж 1 тэрбум £ -ын хөрөнгө оруулалт хийх;
- Ultra Low Emission Vehicle Delivery Plan -д дурдсан маш бага бохирдол ялгаруулагч болон бохирдол ялгаруулдаггүй тээврийн хэрэгслийн хэрэглээг дэмжих;
- RE:NEW programme хөтөлбөрийн хүрээнд айл өрхүүдээс ялгарч буй бохирдлын хэмжээг бууруулах,
- Дэд бүтэц, барилга байгууламжийн ажлаас үүдэлтэй бохирдлыг бууруулах зорилгоор хот төлөвлөлтийн шинэ бодлого баримтлах зэрэг болно.

Агаарын бохирдлыг бууруулах арга хэмжээний олон улсын туршлага, жишээ

Польш улс: Агаарын чанарын хяналт мониторинг

Польш улс өөрийн томоохон суурин газруудад агаарын чанарын хэмжилтийн станцуудыг ажиллуулдаг ба тус улсын хоёр дахь том хот Краковын орчимд тухайн мужийн агаарын төлөв байдалд хяналт тавьдаг агаарын чанарын мониторингийн 20 станц ажилладаг. Уг станцуудаас азотын исэл, хүхрийн исэл, тоосонцор зэрэг агаар дахь бодисуудын агууламжийн мэдээг автоматаар вэб хуудаст байрлуулж, модем ашиглан уг мэдээ, мэдээллийг Агаарын чанарын мэргэжлийн албаны төв серверт оруулдаг. Мэдээг цаг тутамд гаргадаг бөгөөд тухайн мужийн оршин суугчдад амьдарч буй газрынхаа агаарын чанар ямар түвшинд байгаад өдрийн аль ч цагт хяналт тавих боломжийг олгодог. Агаарын чанарын талаарх эдгээр мэдээ, мэдээллийг үндэслэн Засгийн газар агаарын бохирдлын хэмжээ зөвшөөрөгдөх хэмжээнээс хэтрэх тохиолдолд дохио анхааруулгыг явуулдаг.

Ирланд улс: Утаагүй нүүрсний бүс

Ирланд улс ахуйн хэрэглээ ба орон байрны халаалтанд түүхий нүүрсийг багагүй хэмжээгээр хэрэглэж ирсэн ба агаарын бохирдлын асуудал тулгамдсан асуудал болж байсан тул 1990 оноос эхлэн утаагүй нүүрсний бодлогыг боловсруулан Дублин хотод утаагүй нүүрсний бүсийг тогтоон хэрэгжүүлж эхэлсэн. 1995 онд тус улсын хоёр дахь том хот Коркт утаагүй нүүрсний хоёр дахь бүсийг тогтоосон. Эдгээр бүсүүдэд түүхий нүүрс борлуулах, сурталчлах, түгээхийг хориглосон. Энэ бодлого нь тус улсын агаарын чанарын стандартыг Европын ихэнх орнуудын өнөөгийн мөрдөж байгаа агаарын чанарын стандартын түвшинд барихад маш их нөлөө үзүүлсэн. Бүх иргэд оршин суугчдад боловсруулсан түлш худалдан авах боломж олгон, боловсруулсан ба цэвэр түлш худалдан авах татаасын механизмыг нэвтрүүлсэн. Агаарын бохирдлыг бууруулах хөтөлбөрийг хэрэгжүүлсний үр дүнд 350 хүний амь насыг аварсан гэсэн тооцоог гаргасан. Цэвэр ба утаагүй түлшний жагсаалтанд боловсруулсан нүүрснээс гадна өөрөөсөө утаа ялгаруулдаггүй антрацитийг оруулсан байна.

Швейцар, АНУ: Авто машины утааг бууруулах чиглэлээр авч буй арга хэмжээ

Сүүлийн 50 жилд дэлхийн улс орнууд авто машинаас ялгарах утааны стандартыг тогтооход онцгой анхаарч, эрчимтэй арга хэмжээ авч ирсэн. Үүнд автомашин үйлдвэрлэгчид болон улс орны төр засгийн газрууд онцгой анхаарал хандуулж автомашинаас ялгарах утааг багасгахад түлш бүрэн шатаагч, утааны шүүлтүүр, цэвэр түлшний хэрэглээг нэвтрүүлж эхэлсэн. Түлш бүрэн шатаагч нь түлшин дэх азотын исэл (NOx), нүүрс төрөгч, нүүрс хүчил (CO)-ийг хор нөлөө багатай бодис болгон гадагшуулдаг. Үүнийг мэргэжилтнүүд автомашинаас ялгарах хорт хийг бууруулах хамгийн чухал арга гэж үздэг. АНУ-д 1975, Европын бусад орнууд болон Японд 1980 ба 1990-ээд онуудад автомашинуудад түлш бүрэн шатаагчийг заавал суурилуулсан байхыг шаардах болсон. Одоогоор дэлхийн нийт автомашины 85%-д түлш бүрэн шатаагчийг суурилуулсан байна.

Вьетнам: Тээврийн хэрэгсэл болон түлшинд мөрдөх стандартууд

Европын холбооноос тээврийн хэрэгслээс ялгарах утаа, хорт хийн ялгаралд тогтоосон стандартыг Вьетнам улс дагаж мөрдөж байгаа ба тус улсын Засгийн газраас 2011 онд

ерөнхий чиглэл/зураглал гаргаж, ойрын хугацаанд Европын холбооны гаргасан түлшний стандартыг дагаж мөрдөхийг зорьж байна. Уг зураглалаар бүх авто машинуудад 2017 оны 1 сарын 1 гэхэд Евро 4 ялгарлын стандартыг, 2022 оны 1 сарын 1 гэхэд Евро 5 стандартыг мөрдөнө гэж заасан. Үүний зэрэгцээ Засгийн газраас 2016 оны 1 сарын 1-нээс эхлэн түлшний чанарын стандартыг шууд Евро 4-д хүргэх, 2021 оны 1 сарын 1-нээс Евро 5 стандартыг дагаж мөрдөхөөр төлөвлөн ажиллаж байна. Эдгээр стандартуудад тоосонцор (PM), азотын исэл (NOx) –ийн ялгарлыг бага түвшинд байлгахыг заасан байдаг.

Япон улс: Үйлдвэрлэлийн агаарын бохирдол

Япон улсад бүр 19 дүгээр зуунаас эхлэн агаарын бохирдлын асуудал бий болсон. Үүний гол эх сурвалж нь тус улсын томоохон үйлдвэрүүд юм. Дэлхийн 2-р дайны дараа тус улсад үйлдвэрлэл эрчимтэй хөгжих болсноор агаарын бохирдол даган нэмэгдсэн. Тус улсын томоохон хотууд Засгийн газраасаа өмнө агаарын тухай хууль тогтоомжоо боловсруулж эхэлсэн. 1949 онд анх Токио хотын захиргаанаас Үйлдвэрийн бохирдолд хяналт тавих хотын Захирагчийн тушаал гаргуулсан. Түүний дараа 1955 онд утааны ялгаруулалтанд хяналт тавих хотын захирагчийн тушаал гарсан. Харин тус улсын бусад хотуудад үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаатай холбоотой үүссэн агаарын бохирдол хэвээр үлдсэн. 1960-аад оны сүүлээр үйлдвэрлэлийн хэд хэдэн хотын хүн ам агаарын бохирдлоос үүдэлтэй эрүүл мэндийн нэмэлт үйлчилгээний төлбөрийг Засгийн газраасаа албан ёсоор нэхэмжлэх болсон. 1968 онд Агаарын бохирдолд тавих хяналтын тухай хуулийг баталж, бохирдуулагч төлдөг байх зарчмыг нэвтрүүлсэн. Энэ нь үйлдвэрлэгчдийг цэвэр үйлдвэрлэл явуулдаг болгоход хүргэсэн. Үйлдвэрүүдээс ялгарах хүхэрт бодисын агууламжийг багасгаж, цэвэр үйлдвэрлэлийг эрхэмлэх/нэвтрүүлэх болсон. Зохицуулалтыг улам боловсронгуй болгон ялангуяа 1996 онд Агаарын бохирдолд тавих хяналтын тухай хуулинд нэмэлт өөрчлөлт оруулснаас хойш агаарын чанарын стандарт жилээс жилд сайжрах болсон. Агаарын чанарын хяналт мониторингийн тогтолцоог нарийвчлан тогтоож, нийт 2000 гаруй мониторингийн станцыг байгуулсан. Үйлдвэрлэлийн бүсүүдийг хүн ам суурьшсан газруудаас хол зайтай газарт төвлөрүүлэх болсон. Япон улсын Засгийн газар аль ч салбарын үйлдвэрлэлийн үр ашгийг дээшлүүлэхэд ямар боломж байгааг мэргэжлийн хүмүүсээр тогтоолгож, хяналт тавьдаг аяныг байнга зохион байгуулдагаараа нийтэд маш сайн танигдсан орон.

Үйлдвэрлэлийн хүрээнд үүсэх агаарын бохирдол хэмжээ нэлээд буурсан хэдий ч тээврийн хэрэгслээс ялгарах бохирдлын хэмжээ нэмэгдсэн ба 1992 онд азотын исэл /NOx/-ийн стандартыг тогтоох зорилгоор тээврийн хэрэгслээс ялгарах азотын исэл /NOx/-ийг бууруулах тухай хууль (албан ёсны нэр: “Тогтоосон газруудад тээврийн хэрэгслээс ялгарах азотын исэл / NOx/-ийг бууруулах тусгай арга хэмжээний тухай хууль”)-ийг батлан гаргасан. Уг хуулийг батлан гаргаснаас хойш тээврийн хэрэгслээс ялгаруулах утаа, хорт хийг бууруулах арга хэмжээг түлшний болон тээврийн хэрэгсэлд тавих стандартуудыг сайжруулах замаар авч хэрэгжүүлсэн. Эдгээр бодлого нь Токио зэрэг тусгайлан тогтоосон газруудын агаарын чанарын түвшин агаарын чанарын стандартад нийцэж байгаа эсэхийг баталгаажуулж өгсөн байна.⁴

4 Эх сурвалж: <http://ec.europa.eu/environment/air/transport/road.html>

6. ОЛОН УЛСЫН БАЙГУУЛЛАГЫН ОРОЛЦОО

№	Олон улсын байгууллага	Гэрээ, хэлэлцээр, төсөл	Хэрэгжиж эхэлсэн огноо	Үйл ажиллагааны товч танилцуулга
1.	Дэлхийн банк	“Улаанбаатар цэвэр агаар” төсөл	2012-2017	“Улаанбаатар цэвэр агаар” төсөл 2012-2017 оны Дэлхийн банкны 15.5 сая ам.долларын зээлийн санхүүжилттэй бөгөөд үндсэн зорилго нь Улаанбаатар хотын агаар бохирдуулагч эх үүсвэрүүдэд хяналт тавих, багаж тоног төхөөрөмжөөр хангах, тэдгээрийг ашиглан хэмжилт хийх мэргэжилтнүүдийн чадавхыг бэхжүүлэх улмаар агаар бохирдуулах бодисын ялгаралыг бууруулахад чиглэсэн бодлогын хэрэгжилт сайжруулах.
2.	Мянганы сорилтын сан	“Цэвэр агаар” сан төсөл	2011 он	Цэвэр агаар сан нь 2011 онд байгуулагдсан цагаас хойш 5 жилийн хугацаанд сангийн төсөвт нийт 122,68 тэрбум төсөвлөгдсөнөөс 93,01 тэрбум төгрийг нь зарцуулсан байна. Цэвэр агаарын сангаас хэрэгжүүлсэн ажлын дийлэнх нь нийслэлийн гэр хорооллын утааг бууруулахад чиглэгдсэн бөгөөд үүнд: 1. Сайжруулсан зуух - 26.1 тэрбум 2. Боловсруулсан түлш - 4.2 тэрбум 3. Хийн түлшний хэрэглээг нэмэгдүүлэх - 3 тэрбум 4. Эрчим хүчний үр ашгийг дээшлүүлэх, барилгын дулаалгыг сайжруулах, сэргээгдэх эрчим хүч, цэвэр технологийг хөгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх - 27.31 тэрбум 5. Агаарын бохирдлыг бууруулахад чиглэсэн иргэд, олон нийтийн үйл ажиллагаа, төсөл арга хэмжээнд дэмжлэг үзүүлэхэд - 6.7 тэрбум 6. Агаарын чанарын судалгаа, шинжилгээ - 5.4 тэрбум
3.	Азийн хөгжлийн банк	“Нийслэлийн нийтийн тээврийг хөгжүүлэх хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөр” /Bus rabbit transit/ төсөл	2015-2023 он	Энэ төслийн цар хүрээ, дэд бүтэц, бүтээн байгуулалтын бодлоготой уялдуулж боловсруулсан ба багтаамж ихтэй нийтийн тээвэр нь автозамын эгнээг тусгаарлан зөвхөн нийтийн тээврийн хэрэгсэл явахаар зохион байгуулж, иргэдийн нийтийн тээврээр зорчиход зарцуулах хугацааг 20-40 хувиар бууруулж, хүрээлэн буй орчинд үзүүлэх нөлөө 70-80 хувиар буурна.
4.	Японы Олон улсын хамтын ажиллагааны байгууллага JICA	“УБ хотын агаарын бохирдлыг бууруулах хяналтын чадавхыг бэхжүүлэх” төсөл	2010-2013 он	УБ хотын захиргаа 2006 онд Байгаль орчныг хамгаалах газрын харьяанд Агаарын чанарын хэлтэсийг байгуулж, улмаар тус хэлтэс нь 2009 оны 2 сард Нийслэлийн Агаарын чанарын алба гэж бие даасан байгууллага болсон. Байгуулагдаад удаагүй учраас тус албаны мэргэжилтэн ажилчдын хувьд ажлын мэдлэг болон туршлага дутагдах тохиолдол гар ч байсан. 2007 онд МУ-ын Засгийн газар нь Японы засгийн газарт техникийн хамтын ажиллагааг хэрэгжүүлэх талаар хүсэлт тавьсан бөгөөд ЖАЙКА байгууллагын шугамаар 3 удаагийн судалгаа хийсний дагуу 2009 оны 12 дугаар сард хэлэлцүүлгийн албан ёсны баримт бичиг (Record of Discussions)-г гарын үсэг зурж солилцсоны үндсэн дээр 2010 оны 3 сараас

				тус төслийн үйл ажиллагаа эхэлсэн юм. Төслийн зорилго нь Нийслэлийн болон бусад холбогдох байгууллагын боловсон хүчний ур чадавхыг сайжруулахад голлон анхаарч, УБ хотын агаарын бохирдолд авах арга хэмжээний хэрэгжилтийн явц, ур чадавхыг сайжруулан бэхжүүлэх бөгөөд 460.0 мянган ам.долларын хөрөнгө оруулалтын төсөвтэй юм.
5.	Европын сэргээн босголт, хөгжлийн банк IBRD	“Улаанбаатар хотын цэвэр агаарын санаачлага – II” төсөл	2008 оноос	Боловсруулсан түлш нэвтрүүлэх зорилготой 750.0 мянган еврогийн санхүүжилт бүхий Европын сэргээн босголт, хөгжлийн банкны “Улаанбаатарын цэвэр агаарын санаачилга-2” төслийн 3 дугаар үе шат хэрэгжиж байна.
6.	НҮБ-ын Хүүхдийн сан UNICEF	“Хүүхдийн эрүүл мэндэд агаарын бохирдлын үзүүлэх нөлөө, шийдвэрлэх арга зам” тайлан	2016 он	“Хүүхдийн эрүүл мэндэд агаарын бохирдлын үзүүлэх нөлөө, шийдвэрлэх арга зам” тайланг хэлэлцүүлсэн. Уг тайланд Монголд тав хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдлийн хоёр дахь гол шалтгаан нь хатгалгаа байна. Энэ нь нялхсын эндэгдлийн 15 хувийг эзэлж байгааг мөн тус сан мэдээллээ. Тайланд дурдсанаар дэлхийн хэмжээнд амьсгалын доод замын халдварт өвчний улмаас нас барагсдын 95 хувь нь бага, дунд орлоготой улс орнуудад тохиолдож байна. Харин хатгалгаа өвчний улмаас нас барагсдын 81 хувийг хоёр хүртэлх насны хүүхдүүд эзэлж байгаа аж. НҮБ-ын Хүүхдийн сан агаарын бохирдлоос үүдэлтэй хүүхдийн өвчлөлийг бууруулахын тулд нэн тэргүүнд гурван арга хэмжээ авах шаардлагатайг тайландаа тусгажээ. Үүнд гэр хорооллын айлууд болон сургуулиудыг цэвэр түлшээр хангах, дархлаажуулалтыг сайжруулж, уушгины хурц үрэвслийг бууруулах мөн тамхины утаанд өртөлт, хоол тэжээлийн дутагдал зэрэг эрсдэлт хүчин зүйлсийг бууруулахыг анхааруулсан юм.
7.	Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллага			Анх удаа дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллага дэлхийн орнуудын агаарын чанар болон бохирдлын түвшинг тодорхойлох судалгааг санаачилж гүйцэтгэсний дүнд Америкийн Нэгдсэн Улс болон Канадын шилдэг хотуудын агаарын чанар сайн харин Иран, Энэтхэг, Пакистан, Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хот хамгийн их агаарын бохирдолтой орноор тодорхойлогдсон байна. WHO-ийн тооцоогоор агаарын бохирдлоос шалтгаалж үүссэн өвчнөөс жилд 1,34 сая хүн нас бардаг байна. Агаарт агуулагдах дэгдэмхий тоосонцор хорт бодисын агуулга 20 мг/м ³ -ээс хэтэрсэн тохиолдолд хүмүүсийн амьсгалын замын өвчин үүсэх магадлал маш их болдогийг сануулж байна. Улаанбаатар хотын хувьд тоосонцорын дундаж агуулга 63 мг/м ³ хүрсэн байна. Энэ нь тээврийн хэрэгсэл, цахилгаан станц, аж үйлдвэрүүдээс гадна гэр хорооллын үйл ажиллагаанаас шууд хамааралтай юм. Эрдэмтдийн тогтоосноор PM2.5 агуулга нь 12 мг/м ³ -аар ихсэх бүрд хотын оршин суугчдын нас баралтын хувь 0.35%-ээр нэмэгддэг байна
8.	БНСУ	“Monitoring air pollution and forest damage in	2009 оноос	Улаанбаатар хотын агаарын бохирдол нийслэл хот орчмын агаар, ус, хөрс, ойд хэрхэн нөлөөлж байгааг судлах зорилгоор 2009 оноос эхлэн ажиллаж

		Mongolia” төсөл		байна. Төслийн хүрээнд агаарын хүхэрлэг хий, азотын давхар исэл, озоны дээж авагчийг болон хотоос хойш 25км-т “Ойн булаг”-т суурилуулан дээж авч судалгаа шинжилгээний ажил гүйцэтгэж байна.
9.	Герман / Элчин сайд Герхард Тийдеманн "Гүүд шейринг" ТББ-ын төлөөллийн хамт/	"G-Saver"	2014 он	Германы ЭСЯ-наас хэрэгжүүлдэг бичил төслийн хүрээнд 400 ширхэг "G-Saver" дулаан хадгалах төхөөрөмжийг үйлдвэрлэх, түгээх зардлыг бүрэн гаргаж гэр хорооллын бага орлоготой өрхүүдэд хүргүүлсэн. "G-Saver" нь түлшний шаталтын хугацааг даруй 40-45 хувиар уртасгадагчраас түлээ нүүрсэнд зориулах зардлыг мэдэгдэхүйц хэмнэхээс гадна утаа бага ялгарах давуу талтай. Монгол Улсад хэрэгжиж буй Германы хөгжлийн хамтын ажиллагааны тэргүүлэх чиглэл болох эрчим хүчний үр ашгийг дээшлүүлэх зорилгын нэг нь энэхүү тусламж болно.

Монгол улсын нэгдэн орсон олон улсын гэрээ, конвенц

№	Холбогдох гэрээ, конвенц	Батлагдсан огноо
1.	Уур амьсгалын өөрчлөлтийн тухай Нэгдсэн үндэстний Байгууллагын суурь конвенц	2005 оны 06 дугаар сарын 27-ны өдөр
2.	Уур амьсгалын өөрчлөлтийн тухай Нэгдсэн үндэстний Байгууллагын суурь конвенцийн Киотогийн конвенц	2008 оны 01 дүгээр сарын 16-ны өдөр
3.	Уур амьсгалын өөрчлөлтийн тухай Нэгдсэн үндэстний Байгууллагын суурь конвенцийн Фарисын конвенц	2015 он
4.	Аюултай хог хаягдлыг хил дамжуулан тээвэрлэхэд хяналт тавих тухай Базелийн конвенц	1996 он
5.	Аюултай зарим химийн бодис болон пестицидийг олон улсын хэмжээнд худалдаалахад хэрэглэх, урьдчилан мэдээлж зөвшилцөх журмын тухай Роттердамын конвенц	2000 он
6.	Удаан задардаг органик бохирдуулагчийн тухай Стокгольмын конвенц	2003 он